

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**KOBİ KAPSAMINA GİREN KONAKLAMA İŞLETMELERİNİN
FİNANSAL TEŞVİKLERDEN YARARLANMA DÜZEYLERİ VE
100 YATAKTAN KÜÇÜK SEÇİLMİŞ İŞLETMELERDE ANKET
UYGULAMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Shahlo Yunusova**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Emine Orhaner**

Ankara–2008

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**KOBİ KAPSAMINA GİREN KONAKLAMA İŞLETMELERİNİN
FİNANSAL TEŞVİKLERDEN YARARLANMA DÜZEYLERİ VE
100 YATAKTAN KÜÇÜK SEÇİLMİŞ İŞLETMELERDE ANKET
UYGULAMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Shahlo Yunusova**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Emine Orhaner**

Ankara–2008

ONAY

Shahlo YUNUSOVA tarafından hazırlanan “KOBİ Kapsamına Giren Konaklama İşletmelerinin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri ve 100 Yataktan Küçük Seçilmiş İşletmelerde Anket Uygulaması” başlıklı bu çalışma 24/09/2008 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Ahmet AKSOY (Başkan)

Prof.Dr. Emine ORHANER

Doç.Dr. Abdullah ERSOY

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, önemli döviz girdisi sağlamasıyla vazgeçilmezliklerini koruyan KOBİ kapsamında olan konaklama işletmelerinin yararlanabildikleri finansal teşvikler hakkında farkındalıkları ile bu işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bunun yanında KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerinin teşviklerden yararlanma düzeyinin hangi değişkenlere bağlı olduğunu saptamak araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın turizm sektöründeki KOBİ niteliğinde olan konaklama işletmelerine sağlanan finansal teşviklerden faydalanma düzeylerinin bağlı olduğu faktörlerin belirlenmesi bu konuda görülen eksiklerin giderilmesinde katkıda bulunacağını ve bu konuyla ilgili yapılacak çalışmalara yardımcı olacağını umuyorum.

Bu çalışmamda sonsuz sabrını, hoşgörüsünü, yardımını ve bilgisini esirgemeyen danışmanım Sayın Prof.Dr.Emine ORHANER'e, araştırmamın anket uygulamasına yardım eden Turizm Bakanlığı'nın Tanıtma Bölümü'nün Başkanı Ahmet Özbek ve Antalya İlinde bulunan Turizm Danışmanlık Bürosu'nda başta Saffet Özbek olmak üzere görev yapan arkadaşlara, Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nde çalışan arkadaşlara sonsuz minnettarlığımı borç bilirim. Ayrıca tez çalışmamda yardım eden ve destekleyen arkadaşlarıma ve aileme teşekkürlerimle...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	vi
TABLOLAR VE ŞEKİLLER DİZİNİ.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KOBİ'LER HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1 KOBİ'LERİN ÖNEMİ VE TANIMI.....	4
1.1.1 Tanımlama İçin Kullanılan Ölçütler.....	6
1.1.1.1 KOBİ'lerin Yönetim İşlevine İlişkin Nitel Özellikler.....	7
1.1.1.2 KOBİ'lerin Finansman İşlevine İlişkin Nitel Özellikler.....	8
1.1.1.3 KOBİ'lerin Pazarlama İşlevine İlişkin Nitel Özellikler.....	10
1.1.1.4 KOBİ'lerin Tedarik İşlevine İlişkin Nitel Özellikler.....	11
1.1.1.5 KOBİ'lerin Üretim İşlevine İlişkin Nitel Özellikler.....	11
1.1.1.6 KOBİ'lerin Çalışan Personele İlişkin Nitel Özellikler.....	12
1.1.1.7 KOBİ'lere İlişkin Nicel Özellikler.....	13
1.1.2 Türkiye'deki Çeşitli Kuruluşlar Tarafından Yapılan KOBİ Tanımlanması.....	14
1.2 KOBİ'LERİN FİNANSAL SORUNLARI.....	19
1.2.1 İşletme Sermayesi Yetersizliği.....	21
1.2.2 Kredi Kullanımında Karşılaştıkları Sorunlar.....	23
1.3 TÜRKİYE'DE KOBİ'LERE FİNANSAL DESTEK SAĞLAYAN YURTIÇİ KURULUŞLAR.....	25
1.3.1 Türkiye Halk Bankası (Halkbank).....	26
1.3.2 Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme Başkanlığı (KOSGEB).....	28
1.3.3 Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.....	29
1.3.4 Diğer Kuruluşlar.....	30

1.4 TÜRKİYE'DE KOBİ'LERE FİNANSAL DESTEK SAĞLAYAN	
YURTDIŞI KURULUŞLAR.....	34
1.4.1 Kredi Garanti Fonu A.Ş.(KGF).....	35
1.4.2 Avrupa Yatırım Bankası (AYB).....	36
1.4.3 Dünya Bankası.....	37

İKİNCİ BÖLÜM

KOBİ KAPSAMINA GİREN KONAKLAMA İŞLETMELERİNDE UYGULANAN FİNANSAL TEŞVİKLER

2.1 KONAKLAMA İŞLETMELERİNİN TANIMI, ÖZELLİKLERİ, SINIFLANDIRILMASI	39
2.1.1 Konaklama İşletmelerinin Tanımı, Özellikleri.....	39
2.1.2 Konaklama İşletmelerinin Sınıflandırılması.....	42
2.2 KOBİ KAPSAMINA GİREN KONAKLAMA İŞLETMELERİ.....	44
2.3 KOBİ KAPSAMINA GİREN KONAKLAMA İŞLETMELERİNDE UYGULANAN FİNANSAL TEŞVİKLER.....	48
2.3.1 KOBİ Kapsamına Giren Konaklama İşletmelerinde Uygulanan Teşvik Tedbirleri İle İlgili Bakanlar Kurulu Kararları,Kanunlar ve Tebliğler.....	50
2.3.2 Teşvik Tedbirlerinin amaçları.....	63
2.3.2.1 Ekonomik Kalkınmayı Gerçekleştirmek ve Sanayileşmek.....	65
2.3.2.2 Teknolojik Gelişmeyi Sağlamak ve Sürdürmek.....	66
2.3.2.3 Bölgesel Kalkınmayı Sağlamak.....	67
2.3.2.4 İstihdamı Arttırmak.....	67
2.3.2.5 Kıt Kaynakları Rasyonel Bir Biçimde Kullanmak.....	68
2.3.2.6 İhracatı Arttırmak ve Bazı Alanlarda Dünya Piyasalarında Rekabet Gücü Elde Etmek.....	69
2.3.3 Yatırım Teşvikleri.....	70
2.3.3.1 Yatırım Teşvik Belgesi.....	71

2.3.3.2 Yatırım Teşvik Belgesinin Sağladığı Olanaklar.....	71
2.3.3.3 Yatırım Teşviklerinden Yararlanan İşletme Sayısı.....	72
2.3.4 KOBİ teşvikleri.....	76
2.3.4.1 KOBİ teşvik Belgeleri.....	77
2.3.4.2 KOBİ teşvik Belgesinin Sağladığı Olanaklar.....	77
2.3.4.3 KOBİ teşviklerinden Yararlanan İşletme Sayısı.....	78
2.3.5 KOBİ Kapsamına Giren Konaklama İşletmelerinde Uygulanan Teşvik Tedbirlerinin Genel Değerlendirilmesi.....	78

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOBİ KAPSAMINA GİREN KONAKLAMA İŞLETMELERİNİN FİNANSAL TEŞVİKLERDEN YARARLANMA DÜZEYİNİ SAPTAMA ÜZERİNE ANTALYA İLİNDE ARAŞTIRMA

3.1 ARAŞTIRMA KONUSUNUN AMACI VE ÖNEMİ.....	84
3.2 ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI.....	86
3.3 ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	87
3.3.1 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	88
3.3.2 Araştırmanın Veri Toplama Tekniği.....	89
3.3.3 Araştırmanın Hipotezleri.....	89
3.3.4 Araştırmanın Veri Analiz Teknikleri.....	90
3.4 ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRMELER.....	91
3.4.1 İşletmeler İle İlgili Genel ve Yönetim Bilgilerin Bulguları ve Analizi.....	91
3.4.2 İşletmelerin Finansal Bilgilerin Bulguları ve Analizi.....	97
3.4.3 Araştırmadaki Hipotezlerin Analizi.....	103
3.5 ARAŞTIRMA SONUÇLARI.....	114
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	119
KAYNAKÇA.....	127
EKLER.....	135

ÖZET.....	138
ABSTRACT.....	139

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AB	Avrupa Birliği
AYB	Avrupa Yatırım Bankası
AR-GE	Araştırma ve Geliştirme
A.Ş.	Anonim Şirketi
BGZ	Berlin Türk-Alman Ekonomik İşbirliği Kurumu
Df	Serbestlik Derecesi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
Ed.	Editör
İGEME	İhracat Geliştirme Etüd Merkezi
İhr.	İhracat
İnş.	İnşaat
İşlt.	İşletme
İth.	İthalat
KDV	Katma Değer Vergisi
KGF	Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş.
KOBİ	Küçük ve Orta Boy İşletmeler
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme Başkanlığı
KÜSGET	Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı
Ltd.	Limited
MEK-SA	Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı
MPM	Milli Prodüktivite Merkezi
MÜSİAD	Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
OECD	Organization for Economic Co-Operation and Development Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
Paz.	Pazarlama
San.	Sanayi
SMEs	Small and Medium Enterprises

SPSS	Statistical Package of Social Sciences
Şti.	Şirketi
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TESK	Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
Tic.	Ticaret
TİKA	Türkiye İşbirliği Kalkınma Ajansı
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOSYÖV	Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı
TSKB	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası
TTK	Türk Ticaret Kanunu
Tur.	Turizm
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
SYKB	Sınai Yatırım ve Kredi Bankası
v.b.	Ve benzeri
v.d.	Ve diğerleri
VRH	Vergi, Resim, Harç
Yat.	Yatırım
YTL	Yeni Türk Lirası
WTO	Dünya Turizm Örgütü

TABLOLAR VE ŞEKİLLER DİZİNİ

TABLOLAR

Tablo 1: Çeşitli Kurumlara Göre İşletme Büyüklükleri.....	19
Tablo 2: KOBİ'lerle İlgili Karar Yılı ve Sayısına Göre Konu İçerikleri.....	54
Tablo 3: Karar Yılı ve Sayısına Göre KOBİ'lere Sağlanan Destek Türleri....	59
Tablo 4: Yöre Gelişmişlik Düzeylerine Göre KOBİ'lere Sağlanan Destekler.....	61
Tablo 5: Teşviklerden Yararlanan KOBİ Kapsamına Giren Konaklama İşletmelerinin Mevcut Durum Tespit Tablosu.....	73
Tablo 6: İşletmelerin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı.....	92
Tablo 7: İşletme İle İlgili Genel Bilgiler.....	93
Tablo 8: İşletmenin Kuruluş Aşamasında Nedenlerin Önem Derecesi İle İlgili Bilgiler.....	95
Tablo 9: İşletmelerin Yönetim İşlevi İle İlgili Bilgiler.....	96
Tablo 10: İşletme Yöneticilerinin Eğitim Düzeyleri.....	97
Tablo 11: Finansal Teşviklerden Yararlanılması, Yararlılığı ve Yurtdışından Ortağın Varlığı İle İlgili Bulgular.....	98
Tablo 12: İşlemelerin Finansal Sorunlarının Önem Derecesine Göre Dağılımı.....	99
Tablo 13: İşletmenin Finans Bölümüyle İlgili Bilgiler.....	100
Tablo 14: İşletmenin Hukuki Yapısı İle Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri Arasındaki İlişki.....	104
Tablo 15: İşletmenin Türü İle İşletmenin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi Arasındaki İlişki.....	104
Tablo 16: KOBİ Kapsamına Giren Konaklama İşletmelerin Büyüklüğü İle Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi Arasındaki İlişki.....	105
Tablo 17: Konaklama İşletmelerinde Çalışan Kişi Sayısı İle İşletmenin Teşviklerden Yararlanma Düzeyi Arasındaki İlişki.....	106

Tablo 18: Konaklama İşletmelerin Yetkililerin Eğitim Düzeyleri İle Teşviklerden Yararlanma Düzeyi Arasında İlişki.....	107
Tablo 19: Şirket Yönetimi İşlevinin Kimler Tarafından Yürütüldüğü İle İşletmelerin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri Arasındaki İlişki.....	108
Tablo 20: İşletmede Çalışan Yönetici Sayısı İle İşletmelerin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi Arasındaki İlişki.....	108
Tablo 21: Teşvik Kullanma İle Konaklama İşletmelerin Otofinsman Politikası Arasındaki İlişki.....	109
Tablo 22: Finansal Teşvikler İle Konaklama İşletmelerinin Finansal Sorunları Arasındaki İlişki.....	110
Tablo 23: İşletme Yöneticilerinin Kendi İşletmelerini Belirlenen Kategorilerden Hangisinde Konumlandıkları İle İşletmelerin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri Arasındaki İlişki.....	111
Tablo 24: İşletmenin Kuruluş Tarihi İle İşletmelerin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri Arasındaki İlişki.....	111
Tablo 25: İşletmenin Kuruluş Aşmasında Etkili Olan Faktörler İle İşletmelerin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri Arasındaki İlişki.....	112
Tablo 26: İşletmede Çalışan Yönetici Sayısı İle İşletmede İstihdam Edilen İşçi Sayısı Arasındaki İlişki.....	113
Tablo 27: İşletmenin Hukuki Yapısı İle Şirketin Yönetiminin Kimler Tarafından Yürütüldüğü Arasındaki İlişki.....	113

ŞEKİLLER

Şekil 1: Teşviklerden Yararlanan İşletmelerin Yıllar İtibariyle Rakamsal Dağılımı.....	75
---	----

GİRİŞ

Ülke ekonomisinin yapıtaşlarını oluşturan KOBİ'ler 1980'li yıllar itibariyle ilgi odağı olmuşlardır. Günümüzde küreselleşme ile birlikte dünya çapında KOBİ'lerin önemi giderek artmaktadır. Ülke ekonomisinin ve sosyal yapısının oluşturulmasında büyük role sahip olan KOBİ'lerin vazgeçilmezliği ön plana çıkmaktadır.

Özellikle sıkça krizlerin yaşandığı Türkiye'de, ülke ekonomisinin gelişmesinde KOBİ'lerin büyük payları olduğu bir gerçektir. Türkiye'de KOBİ'lerin önemi; istihdam yaratmada ve üretimde yüksek yüzdelere sahip olmalarıyla, bölgelerarası dengeli kalkınmadaki rollerinden kaynaklanmaktadır. Böylelikle, KOBİ'lerin, Türkiye'nin sosyo-ekonomik dengesinin oluşturulmasında önemli bir potansiyele sahip oldukları bilinmektedir.

Gündemde olan Avrupa Birliğine entegrasyon sürecinde 1990'lı yıllarından itibaren Türkiye'yi dünyaya tanıtmaya konusu gündeme gelmiştir. Bu bağlamda turizm sektörü en popüler sektör konumuna gelmiştir. Nitekim ekonomiye büyük katkı sağlayan turizm sektörü, önemli döviz kazancı ve büyük ölçüde istihdam yaratma niteliği göstermiş ve bu alanda teşvikler başlamıştır. Buna rağmen yapılan bazı araştırmalara göre turizm sektöründeki KOBİ'lerin teşviklerden en düşük oranda yararlandığı ortaya çıkmıştır. Halbuki Türkiye ekonomisine en yüksek geliri sağlayan kalem olarak değerlendirilen, turizm sektörünün bir dalı olan ve KOBİ kapsamına giren konaklama işletmeleri önemli döviz girdisi sağlamaktadır.

Literatürde bulunan çeşitli araştırmalarda KOBİ'lerin ciddi finansman sorunu ortaya çıkmıştır. Geçtiğimiz yıllarda uygulanan istikrarlı döviz kuru politikasının, vadeli kredi faizlerinin düşük ve merkezietçi bir model olduğu ortamda, finansal teşviklerin cazibesinin artması halinde işletmelerin bu

teşviklerden yararlanma düzeyleri ne denli değiştiği önemlidir. Nitekim 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde liberal politikanın izlendiği bir ortamda ve Türkiye'ye yararlı olan finansal teşvikleri ele aldığımızda KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerinin bu teşviklerden yararlanma düzeyinin yüksek çıkacağı beklenmektedir. Özellikle KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerinin finansal teşviklerden yararlanma düzeyinin belirlenmesinin işletme açısından önemli olduğu kadar ülkenin sosyo-ekonomik boyutundan bakıldığında da önemi yüksek düzeydedir.

Daha önce yapılmış çeşitli araştırmaların sonucunda KOBİ'lerin ciddi finansal sıkıntılarla karşı karşıya kaldıkları saptanmıştır. Halbuki finansal teşvikler, işletmelerin finansal sıkıntılarına köklü çözüm getirmese bile bir miktarda bu yükü azaltmak amacıyla tasarlanmıştır. Bu gerekçeler doğrultusunda KOBİ'lerin finansal teşviklerden yararlanma düzeylerini belirleme gereği ortaya çıkmıştır. Bu düzeylerin yüksek ya da düşük çıkması halinde bu seviyenin hangi sebeplere bağlı olduğunu saptamak ve finansal teşvikten yararlanan işletmelerin yüzdelerinin ne seviyede olduğu yapılan bir anket çalışmasıyla ortaya konulacaktır.

Çalışmanın amacı çerçevesinde, KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerinin teşvik programları hakkında farkındalığı ölçülmeye çalışılacaktır. Bu teşviklerden faydalanma düzeylerini tespit ederek turizm sektörünün gelişimi yolunda finansal teşviklerin ne kadar başarılı olduğunun irdelenmesi amaçlanmaktadır.

Bir ampirik araştırma olan bu çalışma inceleme yöntemiyle ele alınacak ve açıklayıcı yaklaşımla irdelenmeye çalışılacaktır. Araştırma kapsamında çeşitli varsayımlar geliştirilerek finansal teşviklerden faydalanma düzeyinin hangi faktörlere bağlı olduğu irdelenecektir.

KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerinin finansal teşviklerden yararlanma düzeylerini belirlemek için Türkiye'nin turizmin cenneti sayılan

Antalya ilinde bulunanların üzerinde durulacaktır. Evrenin büyüklüğü nedeniyle maliyet ve zaman faktörü göz önüne alınarak Turizm İl Müdürlüğü'ne kayıtlı tesislerden azami 100 odalı kapasiteye sahip olan konaklama işletmeleri araştırma kapsamına dahil edilecektir. Finansal teşviklerden yararlanma düzeylerinin belirlenmesinde en uygun veri toplama tekniği olarak anket görüldüğünden bu tekniğin yardımıyla araştırmada amaçlanan veriye ulaşılmaya çalışılacaktır.

Antalya ekonomisinin bacasız sanayisi kabul edilen turizm sektöründe faaliyette bulunan KOBİ niteliğini taşıyan konaklama işletmelerinin finansal teşviklerden yararlanma düzeylerinin belirlenmesi tez çalışmasında ele alınmıştır. Bu bağlamda tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde, KOBİ'lerin dünyadaki ve Türkiye'deki genel durumu, KOBİ kavramı, nitelik ve nicelik yönünden kullanılan tanımlama kriterleri belirlenmiştir. Ayrıca KOBİ'lere yönelik destek sağlayan kuruluşlardan bahsedilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde, konaklama işletmelerinin tanımı ve özellikleri ele alınmıştır. Bunun yanında konaklama işletmelerinin KOBİ kapsamında olanları da incelenmiştir. Ayrıca KOBİ niteliğini taşıyan konaklama işletmelerinin yıllara göre çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararları doğrultusunda yararlanma olanakları olan finansal teşvikler analiz edilmiştir. Teşviklerin uygulanma amaçları da ayrıntılı olarak verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise KOBİ niteliğini taşıyan konaklama işletmelerinin finansal teşviklerden yararlanma düzeylerini belirlemeye yönelik yapılan araştırmaya yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KOBİ'LER HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1 KOBİ'LERİN ÖNEMİ VE TANIMI

Ülkelerin 20. yüzyılda ortak hedefi, ekonomik açıdan kalkınmak ve gelişmek, özellikle sanayileşmek olmuştur. KOBİ'ler ise sanayileşmenin başlangıcı ve itici gücüdür. KOBİ'lerin, bir ülkenin sosyo-ekonomik yapısı çerçevesinde, dengeli refah (gelir) dağılımı ve ticaret uygulamalarının sürükleyici ve vazgeçilmez bir ögesi olduğu açıktır.

Pek çok ülkede ekonomik ve toplumsal düzenin bel kemiğini oluşturan KOBİ'ler, hem sayısal büyüklük olarak hem istihdam yaratma gücü açısından ağırlığını korumaktadır. Bu doğrultuda birçok ülke tarafından KOBİ'lerin desteklenmesinin kalkınmada kilit öneme sahip olduğu kabul edilmektedir.

Günümüzde KOBİ'lerin ülke açısından katma değer ve istihdam yaratıcı etkileri bilinmektedir. Ancak KOBİ'lerin ekonomik etkileri yanında sosyal ve siyasi açıdan da etkileri bulunmaktadır. KOBİ'lerin önemli rolleri arasında; ekonomiye hareketlilik kazandırmak, esneklik ve yenilikleri teşvik etmek, bölgesel kalkınmayı hızlandırmak sıralayabiliriz (Kula ve Erkan,2001:149).

Aylık Konferanslar (2003:5)'a katılan konuşmacı Sarıaslan'nın araştırmasının sonuçlarına göre KOBİ'lerin ülke ekonomisindeki yeri rakamsal veriler desteğiyle görülebilir. KOBİ'lerin, Türkiye'de faaliyette olan toplam işletmeler içindeki payı %99,8, toplam istihdam içindeki payı %76 civarında, toplam yatırımlar içindeki payı %25-%35 arasında, yaratılan katma

değer içindeki payı %38'dir. Tutar ve Küçük (2003:208) tarafından yapılan araştırma sonuçlarında da yaklaşık bu rakamlara ulaşılmıştır.

KOBİ'ler toplumun her kesiminde, günlük ve sürekli gereksinimlerin karşılanmasında, tüketici ile doğrudan ilişkili olması, yeni iş ve istihdam imkânı sağlaması gibi gerekçelerle ülke kalkınmasında önemli ve ağırlıklı bir yer oluşturmaktadırlar. Yaygın olarak ileri sürülen bir görüşe göre küçük işletmeler yenilik yapmada çoğu zaman üstünlük sağladıkları gibi yaptıkları her harcama birimi karşılığında daha fazla olumlu sonuç elde etmektedirler. Örneğin, sermayenin kıt olduğu Türkiye'de, küçük işletmelerde bir kişi istihdamı için büyük olanlara göre 1/3 kadar az sermaye yatırımı gerektirmesi küçük işletmelerin önemini arttıran bir başka faktördür (Tutar ve Küçük,2003:209). Üstelik KOBİ'lerin kullandığı üretim faktörlerinin çoğu ülke içinden karşılandığından hem ülke içi kaynaklar etkin olarak kullanılıp en iyi şekilde değerlendirilmekte, hem de ülkenin dışa bağımlılığı sınırlı oranda da olsa engellenmektedir.

Günümüzde KOBİ'lerin pek çok tanımı yapılmaktadır. Bununla birlikte KOBİ'ler için yapılan tanımlar farklı bakış açılarına bağlı olarak değişiklikler göstermektedir. Farklı bakış açıları, ülkeler, kurum, kuruluş, yerel ekonomik durum ve sektörel hacim gibi koşullara bağlıdır. Bu yüzden herkes tarafından kabul edilen ortak bir KOBİ tanımı yoktur.

Bütün ekonomilerin temel dinamiğini oluşturan KOBİ tanımlaması hukuki olmaktan çok ekonomik bir anlam taşıdığından ülke ekonomisinin hacmine, bölgesel ve kültürel faktörlere bağlı olarak değişmektedir. Buna rağmen çoğu yazarlar ve araştırmacılar tarafından genel bir KOBİ tanımı ileri sürülmektedir: KOBİ'ler, genellikle az sermaye ile birlikte emek-yoğun teknoloji kullanan, çabuk karar veren ve düşük yönetim giderleri ile ucuz üretim yapan iktisadi birimlerdir (Kaya,2004:128).

Yapılan bazı tanımlara göre ise KOBİ'ler; işletmenin hem sahibi hem de yöneticisi durumunda olan, çevresinin dışına çıkmamış yerel faaliyetlerde bulunan, yalnızca özsermayeleri ile finanse edilen işletmelerdir (Tutar ve Küçük,2003:187-188)

Kaya (2004:129) tarafından yapılan tanıma göre KOBİ'ler; kredi, personel, stok seviyeleri, üretim, servis, pazarlama ve satış gibi kritik kararların işletmede görevli uzmanların yardımı olmaksızın, bir veya iki kişi tarafından alındığı işletmelerdir.

Şimşek (2002:3) ise tanımlamayı kolaylaştıran ve kavramsal bir çerçeve oluşturmaya yardımcı olan karakteristik özelliklerinden söz eder. Bunlar aşağıdaki gibidir:

- KOBİ'ler genel olarak organizasyon yapıları basit olduğundan işletme sahipleri veya ortakları tarafından yönetilmektedir.
- KOBİ sahipleri veya yöneticiler herhangi bir denetime tabi olmaksızın işletmeleri ile ilgili bağımsız kararlar alınmaktadır.
- KOBİ'ler, aktif oldukları pazarlarda, göreceli olarak küçük bir pazar payına sahiptirler.

Tutar ve Küçük (2003:188)'e göre KOBİ'lerin kabul görmüş ortak bir tanımının olmamasının nedeni ölçekle ilgili kriterlerin göreceli bir özellik taşımasıdır. Ölçek göreceliği de zaman, sektör, bölge ve hükümet unsurlarına bağlılık göstermektedir. Bu yüzden KOBİ tanımı yapılmasında yararlanmak üzere nitel ve nicel ölçütler kullanılır.

1.1.1 Tanımlama İçin Kullanılan Ölçütler

KOBİ'lerin varlığı, piyasa sisteminin bir gereği olup rasyonellikleri büyük işletmelerin yerine getiremedikleri bazı işlevleri üstlenmesinden

kaynaklanır. KOBİ'ler büyük işletmelerin küçük bir kopyası olmadığından hem onları ayırt edebilmek hem tanımlamada yararlanabilmek amacıyla belirgin farklılıkları ortaya koyabilen özellikler belirlenebilir. Bu özellikler nitel ve nicel olarak sınıflandırılabilir (Müftüoğlu,2004:53). Aynı zamanda bu ölçütler hem tanım yapılabilmesi için bir model oluşturmakta, hem de kullanabilecek standartların oluşmasını sağlamaktadır (Şimşek,2002:3-4).

Yazarların ortak düşüncesine göre KOBİ'lerin nitel tanımlama kriterleri işletme sahiplerinin kendisinden ve örgütsel yapısı gibi işletme özelliklerinden şekillenmekte ve şu şekilde sıralanmaktadır:

- KOBİ'lerin yönetim işlerine ilişkin nitel özellikler,
- KOBİ'lerin finansman işlevine ilişkin nitel özellikler,
- KOBİ'lerin pazarlama işlevine ilişkin nitel özellikler,
- KOBİ'lerin tedarik işlevine ilişkin nitel özellikler,
- KOBİ'lerin üretim işlevine ilişkin nitel özellikler,
- KOBİ'lerin çalışan personele ilişkin nitel özellikler.

Bu sıralama KOBİ'lerin birer iktisadi birim olarak yerine getirdikleri işletme fonksiyonlarından yola çıkarak yapılmıştır. Ayrıca temel işletme fonksiyonları doğrultusunda yapılan sıralamaya ek olarak, işletme sahibinin ya da ortakların fiilen işletmede çalışması, işletme sahibinin risk ve sorumluluğu üstlenmesi gibi bazı nitel özellikler de sıralamaya konabilir.

1.1.1.1 KOBİ'lerin Yönetim İşlevine İlişkin Nitel Özellikler

Genellikle KOBİ'lerde yönetim işlevi, hem girişimci hem işletmenin sahibi olan tek kişi tarafından yürütülür. Buna bağlı olarak yönetim, devredinceye kadar süreklilik arz etmektedir. Yönetim devredince de idare, aile bireylerin eline geçeceğinden anlayışı fazla değişmeyen yönetim, başka

kuralların, organların veya sermaye sahiplerin denetiminden bağımsızlığını korumaya devam ederek gerçekleştirilir.

KOBİ'lerin esneklik niteliği personelin ve ilişkilerin yüz yüze, doğrudan ve kişisel (informel) olmasından kaynaklanmaktadır. KOBİ'nin sahibinde bütün yetkilerin toplanmasından kaynaklanan güçlü pozisyonlar, sübjektif veya irrasyonel kararlar verilmesine sebep olabilmektedir. Ortaya çıkabilecek her hangi bir aksama durumunda çıkar çatışması veya güç mücadelesinden dolayı yetki karmaşası olmadığından anında müdahale edilebilir.

KOBİ'lerde tüm yönetim işlevini işletme sahibi kendinde topladığından tam bir otoriteye sahiptir ve merkezi yönetim uygulamaktadır. Bu nedenle işletme sahibi bütün riski kendisi üstlenmektedir. Genellikle kısa ve orta vadeli planlar yapıldığından taktik planlar önem taşımakta ve imprvizasyon (doğaçlama) faktörü önemli bir başarı faktörü olarak değerlendirilmektedir.

Bilindiği gibi işletmenin başarısı çoğu zaman etkin ve profesyonel yönetime bağlı olmaktadır. Fakat görüldüğü gibi KOBİ'lerde yönetim tekniklerinin uygulanmaması ve yetersizliği bu işletmelerin nitel özelliklerinden en belirginidir (Yörük ve Ban,2003:6-8).

1.1.1.2 KOBİ'lerin Finansman İşlevine İlişkin Nitel Özellikler

KOBİ'lerle ilgili gündemde olan sorunlar içerisinde çoğu zaman en başta finansal sıkıntılar gelmektedir. KOBİ'lerin başta gelen finansal sorunları farklı etkenlerden, faktörlerden etkilenmektedir. Bu faktörlerin başında da KOBİ'lerin finansal işlevine bağlı olan nitel özellikler gelmektedir.

Finansmanla ilgili işler genellikle girişimci tarafından yürütüldüğünden pek çok KOBİ'lerde ayrı bir finansman bölümü mevcut değildir. Bu duruma

bağlı olarak çoğu finansal alternatiflerin ve kredi şartlarının yönetim tarafından yeterli derecede değerlendirildiğini söylemek zordur.

Çoğu zaman KOBİ'ler, hacime bağlı olan ağırlığı ve politik baskıyı oluşturamazlar. Dolayısıyla KOBİ'ler, kredilendirmede olabilecek ek avantajlardan yararlanamayıp kredi alımlarda güçlük çekmektedirler. Dahası kredi karşılığında teminat olarak yatırımcının kişisel varlıkları konulduğundan bu riskli durum karşısında girişimci kararsız kalmaktadır.

Ayrıca KOBİ'lerin sermaye piyasalarından yararlanmamaları ve yeni ortakla sermaye girişine de tedirgin davranmaları bu işletmelerin önemli darboğazlarından birini oluşturmaktadır. Buna ek olarak KOBİ'lerde sermaye yoğunluğu düşük olduğundan ve emek-yoğun teknoloji kullandıklarından dolayı amortisman tutarı da düşük seviyelerdedir. Böylece KOBİ'ler tarafından sabit varlıklar üzerinden ayrılan ve bir otofinansman unsuru olan amortisman yoluyla finansmana daha çok fon ayırabilme fırsatı kaçırılmaktadır.

KOBİ'lerin sermaye yoğunluğunun nispeten düşük olmasının sonucu olarak ortaya çıkan bir başka olumsuzluk gizli ihtiyatların teşkilinde yatmaktadır. Sabit varlıklarına daha düşük değer biçilmesiyle teşkil edilebilen gizli ihtiyatlar gibi imkanlardan, sermaye yoğunluğu göreceli düşük olan bu işletmelerde yeterince yararlanılmamaktadır.

Tüm bu faktörler KOBİ'lerin kredi temininde daha olumsuz bir konuma sürüklediklerinden dolayı bu işletmelerin kredilendirmesine yönelik özel kurumlar ve bankalar faaliyet göstermektedir. Devletin, bu işletmelerin finansal sorunlarının çözülmesinde çeşitli sübvansiyonlar ve teşvikler sağlama aracılığıyla doğrudan etkili olduğu söylenebilir (Müftüoğlu ve Durukan,2004:63-66).

1.1.1.3 KOBİ'lerin Pazarlama İşlevine İlişkin Nitel Özellikleri

KOBİ'lerde gelişmiş pazarlama anlayışından söz etmek zordur. Bunun nedeni bu alanda işleri, genelde işletme sahibi kendisi yürüttüğünden uzman personel istihdam edilmemesi olarak gösterilebilir. Bu işletmelerin düzenli bir piyasa araştırması, reklâm, satış sonrası hizmetler ve kredili satış gibi pazarlama araçları maddi imkânsızlıklara takılmaktadır. Bir de KOBİ'ler tarafından düzenli piyasa araştırması yapılmadığından ve pazarlama kararları daha çok işletme sahibinin nispeten yetersiz kalan tecrübelerine dayanarak alındığından talep projeksiyonlarının hazırlanma imkanı olmamaktadır.

Yapılmış araştırmalara göre KOBİ'lerin pazar payının nispeten az olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bahsedilen işletmelerin sipariş tarzı üretime bağlı olan esneklik pazarlama açısından belirgin nitel karakteristiklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

KOBİ'ler pahalı satış kanalları ile satış örgütleri kullanamadıklarından ve satış hacimleri nispeten düşük olmasından müşteri ile doğrudan ilişki kurdukları gözlemlenmektedir. Böyle bir sağlam kişisel ilişkiler uzun dönemde başarının kilit faktörü ve sürekliliğin temel şartı olarak gözükmektedir.

Dış pazara girme maliyetinin çok yüksek olmasından KOBİ'lere yönelik verilen teşviklere rağmen ihracata fazla girememektedirler. Çünkü mevzu bahis işletmeler yüksek maliyetlerin dışında dil sorunu ve yabancı ülke mevzuatına vakıf olma gibi engellerin aşılacak ihracat pazarlarına girilmesi oldukça zordur (TMMOB,1999:67-70).

1.1.1.4 KOBİ'lerin Tedarik İşlevine İlişkin Nitel Özellikleri

Genelde KOBİ'lerde sipariş hacmi düşük olur. Bu nedenle bu işletmelerin ürettikleri ürün fiyatında indirim söz konusu olmaz. Yüklü siparişlere girdikleri durumlarda ise satış hızı yeterince yüksek olmadığından depolama maliyetleri artmaktadır.

Vadeli malzeme tedarikine çoğu zaman gidilmemekte, çünkü genelde sipariş üzerine çalışıldığından alınan siparişe göre kullanılan üretim faktörleri farklılık göstermektedir. Bunun sonucunda maliyet ve kalite yönünden fedakârlık yapmak zorunda kalındığından işletmenin rekabet gücü artmaktadır.

Piyasalarda, ürün türüne göre değişiklik gösteren, fakat genellikle talebin hacmine bağlı olan indirimler söz konusudur. Nitekim KOBİ'lerin hacim azlığından satış ve satın almada pazarlık gücü olmaması tedarik işlevinin nitel özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1.1.5 KOBİ'lerin Üretim İşlevine İlişkin Nitel Özellikleri

KOBİ'lerde emek-yoğun üretim tekniklerinin ve atölye tipi üretim tarzının yaygın olduğu görülmektedir. Bununla birlikte sipariş üzerine üretim yapıldığı KOBİ'lerde işbölümü derecesi düşüktür. Dolayısıyla işgücünün işe yabancılaşması söz konusu değildir.

İşletme esnekliği üretim faktörlerin elde etme kolaylık derecesine, kalitesine, istihdam edilen personelin beceri düzeyine bağlıdır. İşletme esnekliğini artırma yoluyla işletmenin rekabet gücünün artırımı tartışılabilir. Bu nedenle KOBİ'lerin farklı işler yapabilme, değişik siparişler alabilme, sipariş sahibinin özel isteklerine cevap verebilme ve özel şartlarına uyum sağlayabilme gibi ayırt edici özellikleri söz konusudur.

KOBİ'ler kaliteli ve tecrübeli ustalar çalıştırdığından ciddi bir çırak eğitimi yanında işin içinde yetişmeye bağlı olarak kısa vadede uygulanabilen ürün ve teknik innovasyonlar konusunda da ciddi bir potansiyele sahiptirler. Buna karşılık bu işletmeler, sistemli bir araştırma ve geliştirme faaliyeti gerektiren innovasyon konularında zayıf durumdadırlar. Bunun başlıca nedenler, KOBİ'lerin yeterli mali güce ve uzman personele sahip olmamaları olarak gösterilebilir.

1.1.1.6. KOBİ'lerde Çalışan Personele İlişkin Nitel Özellikler

Genellikle emek-yoğun teknoloji kullanan KOBİ'lerde nitelikli işgücü çalıştırmaya önem verilir. Böylelikle KOBİ'lerin piyasada sağladıkları olumlu imajlarının ve şöhretlerin kaynağı istihdam ettikleri kalifiye personeldir. Söz konusu teknolojinin kullanılmasının doğal sonucu olan insan faktörünün önemi işletmede informal, başka bir deyişle gayri resmi, hiyerarşik olmayan ilişkiler kurulmasına yol açmaktadır. Böyle bir durum olumsuz konjonktürel şartlarda KOBİ'lerin büyük fedakârlıkları göze alarak personeli istihdam etmeye devam etmelerine yol açmaktadır. KOBİ'ler, zor dönemlerinde bile işçilerine gösterdikleri fedakârlıklar sayesinde toplumu eğitenler olarak nitelendirilmektedirler.

Bazı araştırmalara göre iş bölümü ve uzmanlaşma düşüklüğü KOBİ'lerin nitel özelliklerinden biridir. KOBİ'ler, mali durumlarının zayıf olmasından dolayı ayrı departmanda uzman kişi barındırma imkânına sahip değildirler. Dolayısıyla KOBİ'lerin bu belirgin niteliği istihdam edilecek idari personelin, her konudan anlayan, yani generalist olması zorunluluğundan kaynaklanmaktadır. Bu özelliğin geçerliliği ise işletme ölçeği küçüldükçe artmaktadır.

KOBİ'lerde gözlemlenen informal ilişkinin getirdiği başka artılardan birisi sendikalaşma oranının düşük olmasıdır. Bunun yanı sıra personelin

kazandıkları ücretlerin düşük olmasına rağmen genel olarak çalışanlar memnun olurlar. Bunun muhtemel nedeni işçilerin işe yabancılaşma seviyesinin düşük olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu bilgiler ışığı altında (doğrultusunda) anlaşıldığı üzere genel olarak işletme sahiplerinin işletme ile özdeşleşmeleri, tüm karar ve karakterleri ile işletmeyi etkilemeleri, söz konusu KOBİ'lerin nitel karakteristiklerini belirler. Diğer bir ifadeyle, KOBİ'lerin temel fonksiyonlarının işletme sahibinin kişisel özelliklerinden ve vermiş olduğu kararlardan büyük oranda etkilendiği söylenebilir.

1.1.1.7 KOBİ'lere İlişkin Nicel Özellikler

KOBİ'lerle ilgili çalışmalarda yazarlar tarafından nitel ölçütlere geniş yer ayrılmasının yanı sıra nicel ölçütlere de önem verilmekte ve özellikle hukuki tanımlamada nicel ölçütlere başvurulmaktadır. Bunun geçerli nedeni daha kolay değerlendirilir ve belirlenebilir olması olarak gösterilebilir. KOBİ'ler, özleri itibariyle nitel karakter sergilemeleri doğal olduğu kadar nicel ölçütler de taşımaktadırlar. Nicel tanımlama kriterleri, işletmenin rakamsal olarak ifade edilebilen değerlerini temel almaktadır. KOBİ tanımlamasında hatta sınıflandırılmasında belirleyici ölçütler nicel ölçütler olarak karşımıza çıkmaktadır.

KOBİ'lerin sınıflandırılması ve nicel tanımlanması bu işletmelere yönelik çeşitli teşvik politikaların uygulanmasında tarafsızlığı ve objektifliği koruyabilme amacını gütmektedir. Bu amaç doğrultusunda nicel sınırlamanın güçlü bir bilimsel gerekçesi bulunmamasına rağmen devlet politikaların uygulanabilirliği açısından taşıdığı önem açıktır. Bu nedenle literatürde bahsedilen nicel ölçütlerin bir kaçının konumuz itibariyle yararlılığı doğrultusunda pragmatik yaklaşımla seçilip sıralanması şu şekildedir:

- İşletmede istihdam edilen personel sayısı
- Sabit varlıkların miktarı
- Toplam sermaye miktarı
- İşletme kapasitesi
- Satış tutarı ve katma değer.

Görüldüğü gibi KOBİ'lerin, teşebbüsler içinde önemli bir paya sahip olmalarına rağmen, dünyada evrensel bir tanımı olduğunu söylemek zordur. Fakat araştırmacılar, bilim adamları ve ilgili kuruluşlar tarafından küçük işletmeleri belirlemek için birçok nicel ve nitel kriterler kullanılmaktadır. Bunların içerisinde en çok kullanılan ölçüt istihdam edilen personel sayısı ve sabit yatırım tutarı olduğu söylenebilir (Müftuoğlu ve Durukan,2004:75-77).

1.1.2 Türkiye'deki Çeşitli Kuruluşlar Tarafından Yapılan KOBİ Tanımlaması

Daha önce de bahsedildiği gibi Türkiye'de KOBİ'lerin tanımlanmasında genelde nicel ölçütler benimsendiği bilinmektedir. Buna rağmen farklı sektörlerle hitap eden standart bir ölçüt ve resmi tanımlama bulunmamaktadır. KOBİ'lerin tanımlamasında kullanılan ölçütler, büyüyen ve değişen ekonomik ve sosyal yapıya bağlı olarak değişmektedirler. Türkiye'de KOBİ'lerin tanımını yapan KOSGEB Kanunu, Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu gibi mevzuatın mevcut olmasına rağmen söz konusu işletmelerin tarafından sundukları hizmete uygun olarak değişik ölçütler ve farklı tanımlar benimsenmektedir.

Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısında önemli yere sahip olan Küçük ve Orta Ölçekli işletmelerinin ortak ve herkes tarafından kabul görmüş

bir tanımı bulunmamakla birlikte genellikle çalışan personel sayısını ya da belirli bir yıllık kazanç seviyesini temel alındığı görülmektedir.

Bu bağlamda çeşitli kuruluşlar tarafından yapılan KOBİ tanımında fazla farklılık gözlenmemekle birlikte nicel yönünde değişiklikler kaydedilmektedir. Ayrıca KOBİ'lere yönelik özel krediler ve devlet yardımları için farklı kurumlarca farklı tanımlar yapılmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'na göre "1991 Yılı Küçük ve Orta Ölçekli İmalat Sanayi Araştırması"nda çalışan kişi sayısına göre yapılmış tanımlamalar şu şekildedir:

- 1-9 personel istihdam eden işletmeler çok küçük ölçekli
- 10-49 personel istihdam eden işletmeler küçük ölçekli
- 50-99 personel istihdam eden işletmeler orta ölçekli
- 100 ve daha fazla personel istihdam eden işletmeler büyük ölçekli işletmelerdir (Ekinci,2003:8).

Diğer kamu kuruluşları gibi TÜİK tarafından yapılan tanımlamalar zamanla değişikliğe yüz tutmaktadır. Görüldüğü üzere en son tanımlamada nicel ölçüt olarak çalışan personel sayısı esas alınarak tanımlama yapılmıştır. Aynı zamanda tanımlama yapılırken dörtlü bir sınıflamaya gidildiği açıktır. Bu sınıflandırma **Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)** tarafından da kabul görmüştür (Alpugan,1998:13; Küçükyılmazlar,2004:10).

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), ülkenin ekonomik ve sosyal gereksinimlerini karşılanmasında KOBİ'lerin payını ve etkinliğini yükseltmek, rekabet güçlerini azamileştirmek amacıyla kurulmuştur. KOSGEB tarafından 3624 sayılı kanuna göre yapılan tanımı şu şekildedir:

- 1-50 işçi çalıştıran sanayi işletmelerini küçük

- 51-150 işçi çalıştıran sanayi işletmeleri ise orta ölçekli imalat sanayi işletmeleridir (TİKA,2001:7; Ekinci,2003:11).

Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı (KÜSGET), işletmelerin bünyesinde istihdam edilen personel sayısını esas alarak işletmeleri sınıflandırmıştır. KÜSGET, imalat sektöründe faaliyette bulunan işletmeleri:

- 1-9 personel çalıştıran işletmeler küçük
- 10-49 personel çalıştıran işletmeler orta
- 50'nin üzerinde personel çalıştıran işletmeler de büyük ölçekli işletme olarak kabul etmektedir (Tutar ve Küçük,2003:193; Ekinci,2003:10).

Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı (TOSYÖV) tarafından yine ölçüt olarak istihdam edilen personel sayısı dikkate alınarak en fazla 5 personel istihdam eden işletmeler çok küçük, 5-250 - küçük veya orta ölçekli işletmeler olarak tanımlanmıştır (Ekinci,2003:11; Küçükyılmazlar,2004:10).

Eximbank tarafından KOBİ'lerin tanımı kredi türüne bağlı olarak yapılmıştır. Burada farklı ölçüt kullanımı karşımıza çıkar. Kısa vadeli Türk Lirası kredileri kapsamında "Küçük ve Orta Boy İşletmeler" ihracat kredisi için 1-200 işçi çalıştıran imalat sanayi işletmeleri olarak tanımlanmıştır (Çolakoğlu,2002:7; Küçükyılmazlar,2004:9).

Hazine Müsteşarlığı, Sanayi Bakanlığı'nın 18.11.2005 tarihinde Resmi Gazetede yayınladığı KOBİ'lere ilişkin tanımı esas almaktadır. Hazine Müsteşarlığı'na göre KOBİ'ler İmalat sanayinde faaliyette bulunan ve yasal defter kayıtlarında arsa ve bina hariç makine ve teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri, demirbaşlar ve benzeri toplamının net tutarı 200 000 YTL aşmayan;

- 1-9 işçi çalıştıran işletmeler çok küçük ölçekli

- 10-49 işçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli
- 50-250 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletmeler olarak kabul edilmiştir.

Buna ek olarak, 200.000-2.000.000 YTL arası tutarında toplam yatırım harcaması yapan işletmelerin tüm yatırımları KOBİ kapsamında değerlendirilir.

Dış Ticaret Müsteşarlığı, KOBİ tanımını 28 Ocak 2000 tarih ve 23948 sayılı, Resmi Gazetenin 45. sayfasında yayımlanan Tebliğe göre yapmaktadır. Bu Tebliğe göre imalat sanayinde faaliyet gösteren, 1-200 işçi çalıştıran, gerçek usulde defter tutan, arsa ve bina hariç sabit sermaye tutarı bilanço net değeri itibarıyla 2 milyon ABD doları karşılığı YTL'yi aşmayan işletmeler KOBİ kapsamında sayılmaktadır (Çolakoğlu, 2002:7; Küçükyılmazlar, 2004:9).

Halk Bank tarafından tanımlama için kullanılan ölçütler sabit yatırım miktarı ve işletmede istihdam edilen işçi sayısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakış açısından tanımlamaya göre, teşvik belgeli KOBİ ve Normal KOBİ ölçütleri şöyledir (Çolakoğlu,2002:7; Küçükyılmazlar,2004:9):

- Teşvik belgeli KOBİ: işçi sayısı 1-150
: 100 000 YTL'yi aşmayan Sabit Yatırım Tutarı
- Normal KOBİ : işçi sayısı 1-250
: 400 000 YTL'yi aşmayan Sabit Yatırım Tutarı.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğini (TOBB)'nin tanımına göre 50 kişiye kadar işçi çalıştıran küçük boy ve 99 işçi çalıştıran orta boy işletmelerdir (Şimşek,2002:7; Ekinci,2003:40).

Dünya Bankası tarafından 1989 yılında Türkiye için hazırlanmış olan, "Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Gelişimi ile istihdam Yaratma Eğilimi ve

Umutları” konulu raporda, ÷lkede sanayi sektöründe faaliyette bulunan KOBİ’lerin tanımı yapılmıştır. Nicel ölçüt olarak çalıştırılan işçi sayısının benimsendiğı bu raporda, 1-50 personel çalıştıran işletmeler küçük ölçekli, 51-200 personel çalıştıran işletmeler orta ölçekli, 200’den çok personel çalıştıran işletmeler büyük ölçekli olarak tanımlanmıştır (Tutar ve Küçük,2003:192).

Bu bilgilere ek olarak 18 Ocak 2001 ve 2429 sayılı KOBİ teşvik kararnamesi’nde yer alan bu işletmelerin tanımlamasına göre işletme tanımı şöyledir: İmalat ve tarımsal sanayi sektöründe faaliyette bulunan işletmelerden, kanuni defter kaydına arsa ve bina hariç, makine ve teçhizat, tesis, taşıt, araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları toplamının net tutarı 400 000 YTL’yi geçmeyen ve sermayesinin en fazla %25’i büyük işletmelere ait olanlardan:

- 1-9 arası işçi çalıştıranlar “mikro ölçekli”
- 10-49 arası işçi istihdam eden “küçük ölçekli”
- 50-250 arası personel çalıştıranlar ise “orta ölçekli” işletme sınıfında olduğunu ifade eder (Müftüoğlu ve Durukan,2004:93; Ekinci,2003:9; MÜSİAD,2000:5).

Tablo 1. Çeşitli Kurumlara Göre İşletme Büyüklükleri

KURUM ADI	İŞÇİ SAYISINA GÖRE İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ			
	ÇOK KÜÇÜK	KÜÇÜK	ORTA	BÜYÜK
TÜİK+ DPT	1-9	10-49	50-99	100+
KOSGEB		1-50	51-150	150+
KÜSGET		1-9	10-49	50+
TOSYÖV	1-5	5-250		250+
TOBB		50	99	99+
Dış Ticaret Müsteşarlığı	1-200			200+
Dünya Bankası		1-50	51-200	200+
Hazine Müsteşarlığı+ Sanayi Bakanlığı	1-9	10-49	50-250	250+

Görüldüğü gibi KOBİ tanımında her kuruluş değerlendirmeyi kendi hizmet alanındaki yararlığı düşünerek yapmaktadır. KOBİ tanımında ortak ve net sınırlamaların getirilmesi, bu işletmelere devlet tarafından yapılacak yardım olan sübvansiyonların daha etkili kılınması ve ihtiyaç sahiplerine verilmesi açısından çok önemlidir.

Bu çalışmada Hazine Müsteşarlığı tarafından yapılan KOBİ tanımı esas alınmıştır.

1.2 KOBİ'LERİN FİNANSAL SORUNLARI

Bilindiği gibi KOBİ'lerin en başta gelen sorunlarından birisi finansal sorunlardır. KOBİ'lerin sorunlarının büyük kısmı kendi yapılarından

kaynaklanırken en önemli kısmı da izlenen yanlış politikalardan ortaya çıkmaktadır. Sarıaslan (1994:41-45)'a göre KOBİ'lere yönelik izlenen devletçi ekonomi politikaların sonucunda bugün bu işletmeler pek çok sorunla karşı karşıya kalmışlardır.

KOBİ'lerin güçlüklerle karşılaştıkları konular ilk başta sermaye ve kredi teminine ilişkin olanlardır. Bunun en önemli nedeni olarak KOBİ'lerin yüksek risk ve girdi maliyeti gibi çeşitli olumsuz koşullardan dolayı organize sermaye piyasasından yararlanma olanaklarının sınırlı olması gösterilebilir. Dolayısıyla KOBİ'lerin finansal sistem tarafından sağlanan kredilerden elde edilen payı düşük sayılmaktadır. Bu nedenle Türkiye'deki finansal sistemin mevcut yapısı ile KOBİ'lerin aleyhine işlemesi izlenimini yaratmaktadır. Bunun bir başka göstergesi 1990'lı yılların başında oluşan KOBİ'lerin borçlanma ve faiz kısılacı arasında sıkışıp kalma durumları olarak görülmektedir. İşletmeler kısa vadeli borçlara yöneldikçe likidite oranları sürekli gerilemiş faiz giderlerinin de önemli ölçüde artmasının sonucu olarak KOBİ'lerin sermaye yapısında özkaynak oranı düşmüştür. Böylece gerek izlenen elverişsiz politikalar gerek mevcut finansal sistemin dezavantajlı yapısı sonucunda söz konusu işletmeler finansal sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır.

KOBİ'lerin yapısal, yönetim, üretim gibi sorunların odağında finansal yetersizlikler yatmaktadır. Üstelik finansal sorunlar genelde KOBİ'lerin kuruluş aşamasında başlamakta ve işletmenin tüm faaliyetleri boyunca işletmeyi etkilemektedir. KOBİ'lerin sermaye birikimi girdi maliyetlerini etkileyen sürekli artışlardan dolayı gerçekleşmemektedir. Ayrıca girdi maliyetlerindeki devamlı ve olumsuz değişiklikler üretim faaliyetinin güçlükle yürütülmesine neden olmaktadır (Oktay ve Güney,2002:4-6).

Özel bankaların büyük bir kısmının aslında birkaç holding kontrolü altında olması nedeniyle KOBİ'ler, hammadde ve malzeme tedarikinde peşinat ıskontolarından yararlanılmasında güçlük çekmektedirler. Ayrıca bu

işletmelerin sermaye piyasasından fon sağlama imkanının olmaması hatta menkul kıymetler karşılığı bu piyasadan fon sağlayacak finansal kuruluşların Türkiye’de yeterli olmaması KOBİ’lerin finansal sorununu körüklemektedir. Nitekim sayıları artan ve sabit sermaye araçları sağlama imkanları yaratan leasing (finansal kiralama) şirketleri bulunuyorsa da KOBİ’ler bilgi eksikliği, taleplerin küçük olması ve maliyetlerin yüksekliği sebebiyle bu şirketlerden yararlanamamaktadırlar.

KOBİ’lerin finansman yapısına olumsuz etki yaratan sorunların arasında kar oranının düşük olması, sermaye maliyetinin yüksek olması ve maliyet analizleri ile yönetimine gerekli önemin verilmemesi de bulunmaktadır (Tekin,2004:219-221; Müftüoğlu,1998:267-271).

Bu bilginin doğrultusunda KOBİ’lerin finansman sorunlarını daha detaylı biçimde ele alarak inceleme olanağı doğmaktadır. Takip eden başlıklar altında KOBİ’lerin sermaye yapıları kuruluş ve sonrası dönemler itibariyle incelenmiştir.

1.2.1 İşletme Sermayesi Yetersizliği

Kuruluş aşamasında fizibilite etüdüne dayanarak yatırım yapan KOBİ’lere nadir rastlanmaktadır. Girişimci tarafından sabit sermaye yatırımı ve işletme sermayesi tutarından oluşan ilk yatırım tutarı, yalnızca sabit sermaye yatırım miktarı olarak algılanmaktadır (Ekinci,2003:74-75). Bunun gibi yanlış hesaplamalar sonucunda işletmenin kuruluşundan hemen sonra işletme sermayesi sıkıntısı ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansman kaynağı olan ilk yatırım tutarı ya da başlangıç sermayesi genellikle girişimcinin ya da ortakların kişisel tasarruflar sonucu oluşan birikimlerden oluşmaktadır.

Bu olumsuz durumlara bir de ekonomik istikrarsızlık ve yüksek enflasyon oranı eklenince KOBİ'lerin işletme sermayesi giderek erimekte ve dolayısıyla kaynak sıkıntısı ortaya çıkmaktadır. Çünkü yüksek enflasyon baskısı altında bir ekonomide üretim için gerekli girdilerin maliyetleri artmakta ve daha fazla miktarda işletme sermayesi ihtiyacı doğmaktadır.

Bilindiği üzere Türkiye'de KOBİ'ler genelde finansman ihtiyaçlarını karşılamada dış kaynaklardan yararlanamazlar. Bu nedenle daha önce belirtildiği gibi küçük ve orta boy işletmeler finansman ihtiyaçlarını zarar etme durumunda sermayeden karşılamaktadırlar. Çoğu zaman KOBİ'ler, faaliyetlerini yoğun rekabet ortamında sürdürmektedirler. Ayrıca bu koşullara yüksek enflasyonist piyasa koşulları da eklenince KOBİ'ler, var olan sermayelerini korumak ve iş hacimlerini genişletmek istediklerinde artan bir düzeyde işletme sermayesine ihtiyaç duymaktadırlar. Fakat Sarıaslan (1994:45)'a göre çoğunlukla satışların vadeli olması nedeniyle KOBİ'ler, sınırlı işletme sermayesi ile çalışmakta ve dolayısıyla büyük rakamlarda kısa vadeli kaynak gereksinimi duymaktadırlar.

KOBİ'ler işletme sermayesi sıkıntısını çeşitli dış kaynaklardan karşılamaya çalışmaktadır. Ancak küçük ve orta boy işletmelerin borçlanma olanaklarının yetersiz olduğu görülmektedir (Küçük,2005:249). Bu tür olumsuzluk ve zorluklarla karşılaşan KOBİ'ler, pazarda ve genel ekonomik gelişmeler karşısında mevcut kapasitesini korumada ve arttırmada zorluk çekmektedirler.

Yatırım projelerinin başarı ve karlılık potansiyelleri yüksek olsa da KOBİ'lerin, finans kurumlarının genellikle kurulmuş ve bilançoları sağlam işletmeleri tercih ettiklerinden dolayı, dış kaynaklardan finansman sağlama olanakları düşüktür. Böylece, bu işletmelerin daha başlangıç yıllarında finansman sıkıntısı başlamaktadır. İş hacimlerinin sınırlı olmasından, KOBİ'lerin ayakta kalmaları için gerekli olan uzun vadeli fonları otofinansman

yoluyla da sağlaması oldukça güç gözükmektedir (Yörük ve Ban,2003:28-29).

Ayrıca KOBİ'ler emek dahil tüm üretim girdilerini peşin ödeme ile sağlamaktalar, fakat ürün satışı vadeli olarak gerçekleşmektedir. Tahsilâtların aksaması nakit sıkıntısına yol açmakta ve KOBİ'leri dış kaynaklı finansman araçlarından yararlanmaya itmektedir.

Verilen bilgi ışığında özetle denilebilir ki KOBİ'lerin finansal sorunları; kendi yapıları dışında Türkiye'deki bankacılık sisteminin büyük işletmelerin yönetimi altında olmasından, ekonomik istikrarsızlıktan, devlet teşvik politikasından ve siyasi çalkalanmalardan kaynaklanmaktadır.

1.2.2 Kredi Kullanımında Karşılaştıkları Sorunlar

Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin genellikle kuruluş aşamasında yetersiz olan kaynak ihtiyaçlarının banka kredileriyle sağlanması yoluna gidilmektedir. Bu konuda Türkiye Halk Bankası yetkili kılınmıştır. Diğer yandan KOBİ'lerin en yaygın finansman aracı olan banka kredilerinden yararlanma düzeyi düşük olduğu da bilinen bir gerçektir. Sariaslan (2003,Aylık Konferanslar)'ın TOBB için yaptığı araştırma sonucunda KOBİ'lerin sadece %30'luk kısmının kredi kullanabildiği ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni KOBİ'lerin finansman sorunlarının arasında finans sağlayan kredilere erişim ve kredi imkanlarının oldukça sınırlı olması yer almaktadır.

KOBİ'lerin kredi imkanların sınırlı olması; verilen kredinin yeterli düzeyde olmaması, maliyetin yüksekliği, kısa vadeli olması ve karşılığında istenilen iki katı tutarında ipotek miktarının karşılamada güçlük çekilmesi gibi geçerli sebeplere bağlı olduğu söylenebilir (Yörük ve Ban,2003:30-31). Kuşkusuz bu durum KOBİ'lerin finansman konusunda en önemli sorunlarından birini oluşturan kredi ile finansman güçlüğünü körüklemektedir.

Genellikle başlangıç sermayelerini kişisel ve özel kaynaklarından sağlayan KOBİ'ler tarafından bankalardan sağladıkları krediler, ülkenin genel kredilendirme hacmi içinde son derece yetersiz kalmaktadır. Örneğin, Yörük ve Ban (2003:30)'a göre bu işletmelere ülkenin toplam kredi hacminin sadece %5'i tahsis edilmektedir. Ayrıca çoğu zaman bu tür işletmeler bazı bürokratik engellere takıldığından kredilerden yararlanma şansları bile olmamaktadır. Özellikle vadeli kredilerin, kredi hacminin daraldığı dönemlerde KOBİ'ler tarafından kullanılması güçleşmektedir.

Kredi sağlama zorluluğunun yanı sıra KOBİ'lere verilen kredilere teminat istenmesi ve kredi faiz oranlarının maliyetler üzerindeki olumsuz baskısı da önemlidir. Kredi sağlansa bile KOBİ'lerin takıldıkları en önemli engel, bankalar tarafından teminat olarak gayrimenkul ipoteği istenmesidir. Ekinci (2003:78)'ye göre KOBİ'ler tarafından teminatın büyük engel olarak algılanmasının nedeni kredinin işletmeye değil işletme sahibinin şahsına verilmesi olarak gösterilebilir. Bu sorun özellikle vadeli kredilerde ortaya çıkmaktadır (Tutar ve Küçük,2003:245-246).

KOBİ'lerin sınırlı büyüklükleri, yetersiz dayanışmaları ve mali kurumlar karşısında ekonomik yönden güçsüz kalmalarından dolayı kredinin cazibesi azalmaktadır (Kaya,2004:165). Ticari bankalar da çok sayıda ve az miktarda kredi kullandırılan KOBİ'lere göre yüklü miktarda ve az sayıda kredi kullanan büyük ölçekli işletmeleri yeğlemektedir. Ticari bankalar, KOBİ'lere daha çok kısa ve orta vadeli kredi kullandırma tutumu sergilemektedir. Bunun sonucunda yatırımların geri kazandırma süresiyle örtüşmeyen vade, KOBİ'leri bankalara borçlanma konusunda kararsız bırakmaktadır (Arslan,2003:122).

Kredi kullanımları karşısında kararsız kalan KOBİ'lerin bir de kredi için başvurulacak banka seçiminde tereddütlü davranmaları gözlemlenmektedir. Fakat Arslan (2003:133) tarafından yapılan araştırmada KOBİ'lerin, kredi kullanımı açısından Halk Bankası veya diğer Yatırım Bankaları'ndan ziyade

özel ticari bankaları tercih ettiklerinin sonucuna varılmaktadır. Bunun geçerli nedeni ticari bankaların KOBİ'lerin faiz ya da anapara ödeme vadesinde esnek davranmaları söz konusu olabilir. Başka bir deyişle, ticari bankalarda ödemelerin vadesini erteleyebilme olanağının olması KOBİ'ler için özel ticari bankaları cazibeli kılmaktadır.

Bu sorunları izleyen bir diğer unsur, KOBİ ticari banka ilişkileridir. KOBİ'ler bankaların danışmanlık hizmetlerinden yeterince yararlanamadıkları gibi mevcut finansman alternatiflerini yeterince değerlendirememekte, bu konudaki en iyi (optimum) kararlara ulaşmakta güçlük çekmektedirler (Müftüoğlu,1998:275-278).

1.3 Türkiye’de Finansal Destek Sağlayan Kuruluşlar

Devlet tarafından KOBİ'lerin desteklenmesi 1933 yılında Türkiye Halk Bankası'nın kurulması ile başlamıştır. Geçtiğimiz yıllarda bu kesimin kredi ihtiyaçlarının karşılanmasıyla devlet destekleri başarıyla gerçekleştirilmiştir. Bunun ardından bu işletmeleri organize etmeye ve sektörel işbirliği desteklenmesiyle birlikte teknik destek ve eğitim amaçlı yapılanmalar oluşturulmaya başlanmıştır. Bugünlerde de gerek finans gerekse hizmet ve destekler daha geniş bir yelpazede çeşitlenerek çoğalmıştır (Tutar ve Küçük,2003:227; Müftüoğlu ve Durukan,2004:211).

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, KOBİ'lere üst yapı kredisi sağlama işlevini üstlenmektedir. Ayrıca Bakanlık, Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi siteleri planlamakla yükümlüdür. Bu doğrultuda Bakanlık, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde mevzuat düzenlemeleri yaparak KOBİ'lere örgütlenme, eğitim, tedarik, tanıtma, pazarlama, teknik ve ekonomik konularda hizmet vermekle görevlidir. Buna ek olarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, işletmenin sürekliliğini korumak ve geliştirmek için gerekli hukuki ve yönetsel düzenlemeleri yapmak gibi sorumluluklar da üstlenmektedir.

Türkiye’de KOBİ’lere doğrudan ya da dolaylı olarak desteklemek ve geliştirmek üzere finansman kolaylığı sağlayan diğer kuruluşlar arasında ise Türkiye Halk Bankası, KOSGEB, Türkiye Kalkınma Bankası v.b. sayılabilir.

1.3.1 Türkiye Halk Bankası (Halkbank)

Türkiye Halk Bankası 2284 sayılı yasa ile kurulmuştur. Bu kurum 1938 yılından itibaren, KOBİ’lere finansal kolaylık sağlama amacına cevap veren “teminat kolaylığı sağlama” uygulamasını sürdürmektedir (TİKA,2001:106). Bilindiği üzere KOBİ’ler gerek yatırım, gerekse işletme kredileri bulmakta zorluk çekmektedirler.

Tutar ve Küçük (2003:227)’e göre Halk Bankası tarafından verilen krediler diğer bankalara nispeten daha düşük faizle sağlanabilir. Kurulduğu yıllardan itibaren “esnaf” ve “sanatkar” ile KOBİ’lerin kredi ihtiyaçlarının karşılanmasında bir ihtisas bankası haline gelmiştir.

Halk Bankası, Türkiye’deki KOBİ’lerin finansman bankası olarak kurulmasının yanı sıra günümüzde bu işletmelerin kalkınma bankası görevini yürütmektedir. Bu doğrultuda Halk Bankası’nın finansman sağlama görevine orta ve uzun vadeli proje kredileri vermek işlevi de eklenmiştir. Ayrıca bu banka KOBİ’lerin gelişmesi ve büyük pazara geçişini sağlama, danışmanlık yapma, proje ve teknik bilgi akışı ile destekleme görevini üstlenmektedir.

Ancak özellikle kredi hacminin daraldığı dönemlerde küçük işletmelere uzun vadeli kredi sağlayamayan Halk Bankası, yeterli ve istenilen düzeyde kredilendirme potansiyeline sahip değildir. Halk Bankası’nın en büyük kredilendirme sıkıntısının küçük işletmelere “Mesleki Krediler” adı altında vermiş olduğu sanayi kredilerini, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Derneği kefaleti altında dağıtmasından kaynaklandığı görülmektedir. Bunun yanı sıra

sağlanan kredi miktarı çok düşük seviyelerde seyrettiğinden KOBİ'lerin finansal sorununu çözmek için yetersiz kalmaktadır.

Halk bankası açısından kredilendirmeyi ele aldığımız zaman Halk Bankası'nın KOBİ'lere sağladığı kredilerin karlı olmadığı ortaya çıkmaktadır. Kaynak maliyetlerinin yüksek olmasından dolayı bankanın toplam plasmanında küçük bir bölüm, küçük ve orta boy işletmelerin kredilerine ayrılmaktadır.

Halk Bankası tarafından verilen krediler temelinde ikiye ayrılmaktadır: "ihtisas kredileri" ve "diğer krediler". İhtisas kredilerinin kapsamında, kooperatif, sanayi ve fon kredileri, diğer kredilerde ise ticari ve bireysel krediler yer almaktadır.

Halk Bankası'nca sağlanan krediler içinde özel bir önem taşıyan ihtisas kredilerinde son yıllarda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Ancak KOBİ'lere kaynak sağlamak amacıyla kurulmuş olan Halk Bankası'nın, ülke genelinde net kredi hacmi içinde ihtisas kredilerinin payı çok sınırlı düzeyde kalmasından dolayı yetersiz kaldığı gözlemlenmektedir (Tutar ve Küçük,2003:228).

Bu izlenimlere rağmen Halk Bankın KOBİ'lere finansal destek doğrultusunda sağladığı kredilerin amaçları çeşitlilik göstermektedir. Halk bankası KOBİ'lere üretim artışına yönlendirerek istihdama olanak sağlamak, yeni yatırımları keşfetmek, rekabet olanağını geliştirmek, dış piyasalara açılmaya yönlendirmek, danışmanlık ve eğitim hizmetleri sunmak gibi amaçlara yönelik çeşitli krediler sunmaktadır (Çolakoğlu,2002:150-151).

1.3.2 Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme Başkanlığı (KOSGEB)

KOSGEB, 20 Nisan 1990 tarihinde 20498 sayılı kanunla kurulmuştur. Bu kuruluş, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile bağlantılı bir kamu kuruluşudur (Ekinci,2003:42). KOSGEB'in kurulma amacı küçük ve orta ölçekli sanayi kuruluşlarının ekonomiye katkılarını artırabilmek sözü geçen işletmelerinin modern teknolojilere dünya pazarlarında rekabet edebilecek güce sahip olabilmelerini sağlamaktır (Müftüoğlu ve Durukan, 2004:212; Alpugan, 1998:10).

Bu amaca uygun olarak KOSGEB'in bulunduğu faaliyetlerin ince ayrıntılarına gidildiğinde KOBİ'lere bilgi ve teknolojiye yararlanmalarını sağlama, bu kuruluşların bilgi ağını oluşturarak işletme temel faaliyetleri konularında rehberlik yapma gibi işlevleri üstlendiği görülmektedir. Ayrıca KOSGEB tarafından yürütülen faaliyetlerin içinde, KOBİ'lerin yeni fikir ve buluşlarını teşvik etme, işletmeler arasında eşgüdümü sağlama ve uygulamalı eğitim programlarını düzenleme de yer almaktadır.

Finansal açıdan KOBİ'lere verilen destek ve hizmet olarak KOSGEB tarafından finansal kaynakların bu işletmeler tarafından kullanımının etkinliğini sağlamak ve işletmelere katkı sağlayacak yurtiçi ve yurtdışı kaynakları tanıtmak gibi hizmetler yürütülmektedir. Bunun yanı sıra bu kuruluş KOBİ'lerin finansal destek araçlarından daha yaygın yararlanmaları doğrultusunda yeni finansal modeller oluşturarak hayata geçirmek vazifesini üstlenmektedir (TİKA,2003:104).

Ayrıca, KOSGEB, KOBİ'lere, ulusal ve uluslararası rekabet edebilmeleri amacıyla çağdaş bilgi ve teknoloji sağlamak, mevcut teknolojileri ve girişimciliği geliştirmek için eğitim ve danışmanlık hizmeti de vermektedir.

1.3.3 Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.

Yatırım yapmak üzere teşvik alan anonim şirketlere finansman olanağı sunmak amacıyla kurulan Türkiye Kalkınma Bankası, karlılık ve verimlilik anlayışı içinde kredi vermekte ve iştirak etmek suretiyle finansman ve işletme desteği sağlamaktadır (Çolakoğlu,2003:152; Müftüoğlu ve Durukan,2004:213)

Bunun yanı sıra bankanın yönlendirme faaliyetlerinde, yatırımcıların teşvikler konusunda bilgilendirilmesi ve kredi olanaklarının tanımlanması da bulunmaktadır. KOBİ'lerin, yurtdışı ve yurtiçi pazarlarda yatırım yapmak ve aktif olmalarını sağlamak ve desteklemek bankanın öncelikli amaçlarından birkaçıdır.

Müftüoğlu ve Durukan (2004:213)'e göre son yıllarda banka, çoğunlukla Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nün yönlendirdiği yatırımları kredilendirdiği izlenimini bırakmaktadır.

Türkiye Kalkınma Bankası'nın faaliyet alanı öncelikle sanayi ve turizm olmak üzere enerji, eğitim ve sağlık sektörlerinde faaliyet gösteren işletmelere proje esaslı kredilendirme, finansal kiralama ve iştirak yoluyla finansman alanlarında destek sağlamayı kapsamaktadır (Çolakoğlu,2003:152).

Bu destek doğrultusunda Türkiye Kalkınma Bankası, işletmelerin yatırım projelerine mali, teknik ve ekonomik raporlar hazırlamak üzere "proje değerlendirme" ekibinden eleman desteğinde bulunmaktadır.

1.3.4 Diğer Kuruluşlar

Türkiye’de KOBİ’lere destek çıkan kurumlar yukarda sözü edilen kuruluşlarla sınırlı değildir. Bunların yanı sıra küçük işletmelere finans sağlayan diğer kuruluşlara değinilmesi yararlı bulunmaktadır.

Esnaf ve Kefalet Kooperatifleri kuruluşu 1163 sayılı yasa gereğiyle üyelerin ihtiyaç duydukları kredi ile banka teminat mektubunu sağlamak amacıyla onlara kefil olmak ve borç sağlamak, banka emrine borç senedi vermek gibi mevzularda destekte bulunmaktadır (Alpugan,1998:520). Bu görevlerin yanı sıra Esnaf ve Kefalet Kooperatiflerin, KOBİ’lere ihtiyat fonları ile üyeleri ilgilendiren mesleki, sosyal, sağlık tesisleri ve sigorta kurumları oluşturmak gibi sorumlulukları bulunmaktadır (Tutar ve Küçük,2003:230).

Sınai Yatırım ve Kredi Bankası (SYKB) istihdam yaratma amacı güdüldüğü doğrultusunda emek yoğun projeler kapsamında KOBİ’lere finansal hizmet vermektedir. SYKB, kendi belirlediği ölçülere göre Küçük Boy işletme kapsamına giren işletmeleri desteklemektedir.

Çolakoğlu (2002:157)’na göre geçtiğimiz yıllarda sanayicinin gelişimi ve ihracatı teşviki için ayrılmış fonlardan hizmet sektöründe faaliyette bulunmak isteyen yatırımcılar yararlandırılmıştır. Bu bankanın kredilerinin fon kaynakları uluslararası kalkınma kuruluşlarından, yerli ve yabancı bankalardan ve devlet fonlarından oluşmaktadır. Örneğin, SYKB’nın plasman kaynağı %40 Dünya Bankası’na aittir.

Sınai Yatırım ve Kredi Bankası’nın fon kaynaklı kredilerin verilmesi işlemi sırasında alınan teminata ait esaslar aracı kuruluşlar tarafından bankacılık usullerine göre tespit edilmektedir. Aracı bankalar bu esaslar dışında yatırımcıdan hiçbir karşılık talep edememektedirler (Tutar ve Küçük,2003:228-229).

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB) Dünya Bankası'nın desteği ve T.C. Hükümeti, T.C. Merkez Bankası ve benzeri ticaret kuruluşların işbirliği ile 1950 yılında kurulmuştur. TSKB, Türkiye'nin ilk özel yatırım ve kalkınma bankası statüsündedir. Bu bankanın işlevlerinin en başta gelenleri ülkede bütün ekonomik sektörlerde özel girişimin yatırımlarını desteklemekle birlikte, yabancı ve yerli sermayenin Türkiye'deki şirketlere iştirakine yardımcı olmaktır.

Ayrıca TSKB, KOBİ'lere uygun biçimde mali destek sağlayarak danışmanlık, teknik yardım ve finansal aracılık hizmetlerini sunmaktadır. Bu arada Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın verdiği kredi türleri şu şekildedir:

1) Yatırım Kredileri

- Döviz Yatırım Kredileri
- YTL Yatırım Kredileri
- Döviz Endeksli YTL Yatırım Kredileri

2) İşletme Kredileri

- Orta Vadeli İşletme Kredileri
- Kısa Vadeli İşletme Kredileri

3) Özel Nitelikli Krediler

4) Finansal Kiralama

5) Danışmanlık Hizmetleri ve Yayınların içerisinde Turizm Sektörü Danışmanlığı ve Satış Aracılığı (Çolakoğlu,2002:158-159).

Finans sağlayan kuruluşların yanı sıra KOBİ'lere yönelik teknik yardım ve danışmanlık hizmetleri gibi görevleri üstlenen birçok kurum ve kuruluşlar faaliyette bulunmaktadır. Söz konusu kuruluşlara bu bölümde değinmek yararlı görülmektedir.

Milli Prodüktivite Merkezi (MPM) 1965 yılında 580 sayılı yasa ile kurulmuştur (Alpugan,1998:519). Milli Prodüktivite Merkezin görevleri arasında; ülke ekonomisinin verimlilik ilkesi doğrultusunda gelişmesini destekleyecek önlemleri almak ve uygulamak, işletmelerin verimliliğini

arttıracak yöntemleri araştırmak, bu ilke ile ilgili bilgi ve yöntemleri yaymak gibi hizmetler yer almaktadır. MPM'de yukarıda sayılan faaliyetleri gerçekleştirmek için araştırma, danışmanlık ve eğitim bölümleri bulunmaktadır (Müftüoğlu ve Durukan,2004:214).

Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı (TOSYÖV) her kesimde çalışan yöneticilere hizmet vermektedir. Türkiye'nin hür teşebbüs ilkesine dayanan ekonomik yapının gelişmesine destek olmak TOSYÖV'ün temel görevidir. Bunun yanı sıra TOSYÖV ülkenin toplum düzenine özel teşebbüs ve serbest pazar ekonomisi uygulamalarının yayılmasına yardımcı olmak amacıyla 1989 yılında Ankara'da kurulmuştur (Alpugan,1998:517).

İhracat Geliştirme Etüt Merkezi (İGEME), 1960 yılında kurulan bir kamu kuruluşudur. İGEME'nin başta gelen amaçlarından en önemlisi ülke ihracatının artırılması ve sağlıklı bir yapıya kavuşturulması olarak görülmektedir. İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi İthalat ve/veya ihracatla uğraşan KOBİ'leri yönlendirmek amacıyla yurtiçinde ve yurtdışında ilgili birimlerle koordinasyon sağlayarak hizmet nitelikli faaliyetlerde bulunmaktadır (Ekinci,2003:43).

İGEME'nin diğer görevleri arasında, Türk rekabet gücünün artırılması amacıyla uluslararası boyutta projeler yürütmek ve yeni pazara sahip olmak, yeni iş olanakları yaratmak üzere AR-GE çalışmaları yapmak, eğitim-seminerler yapmak, yayın ve tanıtımı yürütmek sayılabilir. Ayrıca pazar araştırması ve eğitim konularında devlet yardımları hakkında bilgi vermek ve elektronik ticaret projeleriyle ihracatla uğraşan KOBİ'leri desteklemek gibi hizmetler bu kuruluşun görevleri arasında yer almaktadır (Müftüoğlu ve Durukan,2004:214).

Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı (MEK-SA Vakfı)'nın kuruluşu 1985 yılında Berlin Türk-Alman Ekonomik İşbirliği Kurumu

(BGZ)'nin öncülüğünde gerçekleşmiştir (TİKA,2001:107). TOBB, TESK ve Milli Eğitimin de yönetimde temsil edildiği geniş tabana dayalı bir kuruluştur (Alpugan,1998:516). MEK-SA vakfı, Türkiye'de küçük sanayi işletmelerinin gelişmesini amaçlamaktadır. Bu tutuma dayanarak MEK-SA vakfı konuya ilişkin işletmelerin ihtiyaç duydukları teknoloji, know-how, lisans anlaşması gibi mevzularda desteklemektedir. Ayrıca bu vakfın, mesleki eğitimin gelişmesi için öğretim kurumlarıyla küçük sanayinin ilişkilerini güçlendirdiği söylenebilir (Ekinci,2003:43).

Müftüoğlu ve Durukan (2004:215)'na göre Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfının görevlerini, mesleki eğitimin ülkemizde etkinlik ilkesine dayanarak yönlendirilmesi, yaygınlaştırılması ve küçük ve orta boy işletmelerinin teknolojik yapı ve üretimlerinin ülke ekonomisine katkı sağlayacak seviyeye getirilmesi şeklinde özetleyebiliriz.

Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK), 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu ile 1964 yılında kurulan kamu meslek kuruluşudur. TESK, Türkiye'de kurulan sivil toplum örgütlerinin en büyüğüdür (Alpugan,1998:510). TESK'in hizmetleri arasında üye olan oda, birlik ve federasyonlar arasında birliği, gelişmeyi ve ilerlemeyi sağlamak, ulusal ekonomideki gelişmelere paralel olarak ihtiyaç duyulan önlemleri almaktır. Bunun yanı sıra TESK, örgütlenme, yasal düzenlemeler, kredi finansmanı, vergi, sosyal güvenlik, küçük sanayi siteleri, uluslararası ilişkiler, mesleki eğitim ve benzeri konularda üyelerine yardımcı olmaktadır (Müftüoğlu ve Durukan,2004:211-212).

Türkiye Odalar ve Borsaları Birliği (TOBB) muhtelif sektörlerin genel birliği, başka bir ifadeyle ticaret ve sanayi odalarının üst kuruluşudur. TOBB, üyelerinin büyük bir kısmı KOBİ olması nedeniyle bu işletmelerin geliştirilmesi ile ilgili bir takım organizasyonlar ve örgütlenmeler gerçekleştirilmektedir (Ekinci,2003:40). Bu amaç doğrultusunda bu birlik bünyesinde KOBİ'leri kapsayan Orta ve Küçük İşletmeler Kurulu (OKİK) adlı örgüt kurulmuştur.

OKİK, doğrudan KOBİ'lerin sorunları ve bunların çözüm yolu ve önerileri üzerine çalışmaları sürdürmektedir (Alpugan,1998:510). TOBB, periyodik olarak bölge toplantıları, araştırmalar ve anketler gerçekleştirerek ortaya çıkan sorunları ilgili mercilere iletmektedir. Bu hizmetlerle birlikte bu birlik işletmelere tanıtım ve teşvik alanında çalışmaları da sürdürerek KOBİ'lere büyük olanaklar sağlamaktadır (Gül,2004).

Verilen bilgi doğrultusunda Türkiye'de küçük ve orta boy işletmelere yönelik çok sayıda yardım eden ve çeşitli hizmetler veren kurum ve kuruluşların var olduğu açıkça görülmektedir. Kobi'lerin her hangi sıkıntısının giderilmesinde yardım edecek mercilerin bolluğu bir açıdan sevindirici bir olgu olarak değerlendirilebilir. Yalnız kurumların çeşitliliği görülecek işlerde karmaşaya kısacası koordinasyonsuzluğa neden olabilmektedir. KOBİ'lerin her hangi sorunuyla tek bir kuruma başvurmaları, bilgi karmaşasına maruz kalmadan çözüme kavuşmaları birçok küçük işletmenin sürdürülebilirlik ilkesi açısından önemli rol oynayabilir.

1.4 TÜRKİYE'DE KOBİ'LERE FİNANSAL DESTEK SAĞLAYAN YURTDIŞI KURULUŞLAR

Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) üyelik sürecine girmesiyle KOBİ'ler, ülke ekonomisinin açısından önem taşımaya başlamışlardır. Bu süreç içerisinde AB, topluluk yapısına en uygun Türkiye profilini oluşturmak amacıyla ülkeye çeşitli yollarla mali desteklerde bulunmaktadır. Birçok konuda AB tarafından oluşturulmuş programlar aracılığı ile sağlanan fonlar şeklindeki desteklerden biri KOBİ'leri konu almaktadır. Avrupa Birliği'nde işletmelerin rekabet edebilme eşitliği ilkesine dayanarak her türlü korunma yasaklanmıştır. Buna rağmen ekonomik krizlere uyum gösterme gücü yüksek olan, ülke ekonomilerine yaptıkları katkılar itibarıyla destek verilmesi uygun görülen KOBİ'ler adaylık süresince bu programlardan bazılarında yararlanabilme imkanlarına sahiptirler. Özellikle finansman açısından AB

kredilerinin büyük kısmı küçük ve orta boy işletmelere tahsis edilmektedir (Küçükçolak,1998:22; Küçükyılmazlar,2004).

Görüldüğü gibi Türkiye'nin izlediği dış politikasının gelişmesine bağlı olarak ekonominin temel dayanağı KOBİ'lere yönelik yabancı sermayeli finansman olanakları ortaya çıkmıştır. KOBİ'lere bu olanakları kullandıran kuruluşlara yer vermenin yararlı olacağı düşünülmektedir.

1.4.1 Kredi Garanti Fonu A.Ş.(KGF)

Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş., KOBİ'lerin mesleki uğraşlarına yarar sağlayacak kredilere teminat olanakları sunmak amacıyla birçok kuruluşlar tarafından 1991 yılında kurulmuştur (Alpugan,1998:517). KGF'yi kuran kuruluşlar arasında TOSYÖV, TESK, TOBB, MEK-SA Vakfı, KOSGEB ve Türkiye Halk Bankası A.Ş. yer almaktadır. Bu Alman modeli Türkiye ve Almanya arasında imzalanan bir teknik işbirliği anlaşması çerçevesinde Türkiye'de uygulamaya konulmuştur. Bir finans sistemi olarak tanımlanabilen KGF tarafından KOBİ'lerin ticari bankalardan alacakları kredilere belli bir komisyon karşılığında kredinin geri ödeneceğine dair teminat verilmektedir. Komisyon karşılığı tutarı %2-%3 arasında değişebilmektedir (Aylık Konferanslar,2003:12).

KGF'nin kuruluş amacı, riskin paylaşımı ilkesine dayanan kredi garanti sistemi sayesinde daha geniş bir kesime, en düşük maliyetle KOBİ'lere yönelik devamlı bir kredilendirmedir. Ayrıca küçük ve orta boy işletmelerin ihtiyaçlarına göre, orta ve uzun vadeli, uygun koşullu kredi sağlayabilmeleri kredi teminatı ile kolaylaştığı görülmektedir. KGF işlevi sonucunda KOBİ'lerin teminat sorunu çözülmüş gözükmekte ve dolayısıyla KOBİ'lerin de banka kredilerinin kullanma imkânı doğmaktadır.

Bu kuruluş kefaleti, kamusal teşvik programlarının doğrultusunda da önem arz etmektedir. Özellikle KGF'nin KOBİ'lere yönelik teşvikli kredilere verdiği garantiler sayesinde birçok proje hayata geçmiştir (Çolakoğlu,2002:165-167).

1.4.2 Avrupa Yatırım Bankası (AYB)

AYB, Avrupa Birliği'nin özel ve özerk finans kurumu olup 1958'de kurulmuştur. Bankanın kuruluş amacı Roma Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin hedeflerini gerçekleştirmesine yardımcı olacak yatırımları finanse etmektir. Dünyada Avrupa Yatırım Bankası, AB üyesi veya AB'nin işbirliği ve ortaklık anlaşmaların olduğu ülkelerdeki bölgesel kalkınma, ulaştırma, iletişim, çevre ve sanayi alanlarındaki yatırım projelerine en uzun vadeli kredi veren banka statüsünü taşımaktadır. Ayrıca bu banka tarafından Avrupa Birliği'nin dengeli büyümesine katkıda bulunacak gerek kamu, gerek özel kesiminde enerji ve hizmetler sektöründe yapılacak yatırım projelerine kredi sağlanmaktadır. AYB, kaynakların büyük bir kısmını sermaye piyasalarından sağlamaktadır. AYB kredileri ülkenin özellikle bölgesel kalkınma amaçlı diğer mali araçlarını destekler niteliği taşımaktadır.

AYB, kar amacı gütmeyen ve sermayesi üye ülkeler tarafından karşılanan bir kuruluştur. Türkiye'deki KOBİ'lerin bu bankadan kredi alma olanakları 1996 yılında Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliğinin tamamlanması ile mümkün olmuştur. AYB ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ile Vakıflar Bankası (Vakıfbank) arasında 2001 yılında Global Kredi paketinin sözleşmesi imzalanmıştır. İmzalanan anlaşma doğrultusunda aracı bankalar tarafından KOBİ'lere kullanılacak kredi 125 milyon Euro tutarındadır. KOBİ'ler, AYB'nin kredi olanaklarından bu iki bankanın haricinde aracı olan Türkiye Kalkınma bankası, Türkiye Halk bankası ve T.C. Ziraat bankasından yararlanabilmektedirler (Cura,2006:97).

Kredi oranı, genel olarak projenin toplam yatırım maliyetinin %50'si kadarını karşılamaktadır. AYB, 30 milyon Euro altındaki projelerin kredi taleplerini aracı bankalar kanalıyla kabul etmektedir ki bunlar: TSKB, SYKB ve Vakıflar Bankasıdır.

AYB'nin kredilendirecek proje şartları ise şunlardır:

- Projeler ekonomiye katkı sağlamalıdır
- Teknik olarak çalışmalıdır
- Kendi kredisini kazandıracak düzeyde olmalıdır
- Çevre koşullarına duyarlı olmalıdır.

Avrupa Yatırım Bankası tarafından ortaya konan kriterlerin en önemlisi işletmenin KOBİ kapsamına girmesidir. AYB'ye göre KOBİ'ler, personel sayısı 500 işçiyi aşmamalı ve bilgi teknolojileri, turizm, sanayi alanlarında faaliyet gösteren net sabit varlığı 75 milyon Euro'yu aşmamalıdır. Ayrıca kredinin geri ödeme süresi iki yıl ödemesiz toplam yedi yıl olup ödemenin zaman dilimi altı ayda birdir (Çolakoğlu,2002:160-163).

1.4.3 Dünya Bankası

Türkiye ile Dünya Bankası arasında 1981 yılında sözleşme imzalanmıştır. Türkiye'nin izlediği politikaya bağlı olan dış ülkelerle yaptığı işbirliği Dünya Bankası'nın Türkiye'ye olan tutumuna yansımıştır.

Sanayileşme fonu adı altında Federal Almanya hükümeti ile imzalanan mali işbirliği anlaşması uyarınca Halkbank nezdinde fon oluşturulmuştur. Bu fonun amacı küçük ve orta boy işletmelerin desteklenmesidir. Projeye uygun olarak KOBİ'lere sabit yatırım yanında işletme kredisi de kullanılmaktadır. Dünya Bankası tarafından bu fondan kredi sağlanma şartı, yapılacak yatırımın bölgesel kalkınmaya katkıda

bulunması, yeni ve nitelikli istihdam oluşturulması, endüstrileşmiş ülkelerdeki teknik standartlara uygun çevre koruma önlemlerin alınması ile uygun donanım ve teknolojinin olması olarak belirlenmektedir.

Dünya Bankası tarafından verilen **İşletme kredileri** KOBİ'lerin işletme sermayesi ihracatını karşılamak amacı doğrultusunda kullanılmaktadır. Bu krediye başvuran KOBİ'ler en az bir yıl ihracat yapmış olmaları gerekmektedir.

Dünya Bankası tarafından KOBİ'lere yönelik kullandırmaya öngörülen bir başka kredi türü **ihracat kredileridir**. Bu kredi türünün amacı adından anlaşıldığı gibi ihracatın finansmanıdır. Kredi miktarı yapılacak ihracatın %70'ini ve Dünya Bankası'na belirlendiği azami sınırı aşmamaktadır. Krediden yararlanmak isteyen işletmelerin geçmişte en az bir yıldan beri ihracatla uğraşmış olması gerekmektedir.

Dünya Bankası tarafından bir de **özel proje kredileri** verilmektedir. Bu kredinin amacı KOBİ'lerin yatırım projelerini teşvik etmek, finansmanına yardımcı olmak ve ihracat kapasitesini artırmaktır. Özel proje kredileri, ihracata yönelik yatırım projelerine öncelik vermek kaydıyla, tarım sektörü hariç birçok sektördeki yatırımlar için verilmektedir (Altundal,1995).

Yıldız (2002)'ın yaptığı araştırmaya göre Dünya Bankası'nın özellikle KOBİ'lere ilişkin öngördüğü II. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Projesi Fonu ve Dünya Bankası Tarımsal Sanayi Projesi bulunmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KOBİ KAPSAMINA GİREN KONAKLAMA İŞLETMELERİNDE UYGULANAN FİNANSAL TEŞVİKLER

2.1 KONAKLAMA İŞLETMELERİN TANIMI, ÖZELLİKLERİ, SINIFLANDIRILMASI

Turizmin bir devlet politikası olarak ele alınmaya başlamasıyla ve konaklama sektörüne sağlanan çok iyi koşullardaki teşvikler ile 1980 sonrasında konaklama tesisleri günümüzdeki gelişme düzeyine ulaşmış durumdadır. Bugün Türkiye'nin sahip olduğu konaklama tesisleri ister mimari ister donanım yönünden "Akdeniz Çanağı"nın en iyileri arasında yer almaktadır (Kozak v.d.,2000:126).

2.1.1 Konaklama İşletmelerinin Tanımı, Özellikleri

Konaklama işletmeleri birinci derecedeki turizm işletmeleri arasında ilk sırayı almaktadırlar (Kozak v.d.,2000:51; Gül,2004:29). Kendine has bir takım karakteristiklere sahip ve turizm sektörünün önemli kolunu oluşturan konaklama işletmelerinin aynı zamanda diğer işletmelerle birçok önemli ortak özellikleri bulunmaktadır. En kapsamlı tanımlardan birine göre konaklama işletmeleri, insanların kendi yerleşme yerinin dışında değişik nedenlerle yaptığı seyahatlerde birinci gereksinimi olan geçici konaklama, ikincisi de yeme-içme gibi zorunlu ihtiyaçların karşılanması için hammaddeden veya mamul maddeden yararlanarak mal ve hizmet üreten ticari nitelikteki işletmelerdir. Ancak konaklama işletmelerinin bu tanımında seyahat eden insanların maddi ihtiyaçlarını karşılanması esas alınmıştır. Oysa konaklama işletmelerinin faaliyetlerin amacı, insanların yalnızca maddi ihtiyaçlarının

değil aynı zamanda entelektüel ve sosyal yapısından doğan ihtiyaçlarının da karşılanmasıdır (Arslan,1997:5; Akın,1998:7).

Uluslararası Turizm Akademisi tarafından yapılan tanıma göre, konaklama işletmeleri, hem zevk amacıyla hem de iş amacıyla seyahat eden insanlara (turistlere) ücret karşılığında asli fonksiyonları doğrultusunda konaklama ile devamlı olarak yiyecek ve içecek hizmeti sunan işletmelerdir (Arslan,1997:5; Demirkol ve Zengin,2004:86; Andaç,2006:137).

Konaklama işletmelerinin diğer sektörlerden farklılık arz eden özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Birçok bölümlerden oluşan konaklama işletmeleri, ülke ve dünya genelinde yayılmış çeşitli büyüklükteki birimlerden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra işletmenin birkaç bölümü sürekli (kesintisiz) hizmet vermektedir. Aynı anda konaklama işletmelerinin zamana karşı duyarlılıklarından ve dolayısıyla stoklama imkanı olmadığından odanın 24 saat içerisinde satılması söz konusudur. Oda satılmadığı halde zaman geri dönüşümlü olmadığından zarar getirmektedir (Demirkol ve Zengin,2004:87; Gül,2004:29).
- Konaklama tesisleri, yüksek sabit maliyetleri ve sabit arz imkanları olduğu halde dalgalanan, mevsimlik ve önceden tahmin edilmeyen talep yapısına sahiptir. Nitekim bu işletmelerin talep yapısı ekonomik ve politik etkenlere bağlı olduğundan risk faktörü yüksektir. Bununla birlikte konaklama tesisleri çok çeşitli müşteri gruplarının farklı ihtiyaç ve beklentilerini tatmin etmek durumundadır.
- Konaklama işletmelerin en belirgin özelliği, hem hizmet hem de üretim endüstrisi olmasıdır. Nitekim bu işlemler aynı tesiste gerçekleşmektedir. Hizmetler, müşterilere direkt olarak sunulması halinde bile doğası itibarıyla tüketiciye hiçbir dokunabilir mal

edindirmemektedir. Ayrıca belirli bir düzeyde tüketici istek ve ihtiyaçlarına göre uyarlanma imkanı doğrultusunda birçoğu aynı anda sunulan çok çeşitli faaliyetler bir arada sunulmakta ve değişken, standart olmayan çıktılar halini almaktadır.

- Müşteriler hizmet sürecine katılımcı olarak dahil olduğundan tesis tasarımı özel dikkat gerektirmektedir. Bunun yanı sıra konaklama işletmelerinin kuruluş yerinin seçimi müşterilerin yoğun olduğu yerlere bağlı olmaktadır (otogar, havaalanı ve çarşı gibi).
- Konaklama işletmelerinde sunulan hizmet faaliyetleri yüksek düzeyde koordinasyon gerektirmektedir. Yöneticilerin yönetim işlevi dışında teknik ve ustalık becerilerine de sahip olmaları beklenmektedir. Ayrıca bu işletmeler, hizmet sunduklarından dolayı dinamik olma koşulunu taşımasının yanı sıra zevk ve modaya fazla bağımlılık göstermektedirler. Başka bir ifadeyle konaklama işletmeciliği, sağlıklı ve modern yaşam felsefesini özümseyen, teknolojiyle ve barındırmacılık anlayışıyla sürekli değişiklik gösteren bir endüstridir.
- Emek-yoğun olması, dolayısıyla istihdam yaratıcı etkisiyle bu tür işletmeler, yüksek düzeyde işgücü devir oranına sahiptirler. Bunun nedeni, personelin genelde düşük ücretle, uzun süreli ve yorucu ortamda çalışmaları olarak gösterilebilir. Ayrıca personelin büyük bölümü yarı becerili (yarı yetişmiş) olup çoğu görev için gereken motor becerileri kısa zamanda öğrenebilir kapasitededir (Arslan,1997:7). Tüm bunlara karşı birbiriyle çok yakın ilişkilerde bulunan birden çok bölümden oluşan ticari ve sosyal işletmeler olan otelin fonksiyonlarını yerine getiren personel arasında yakın bir iş birliği ve karşılıklı yardımlaşmanın olması söz konusudur (Demirkol ve Zengin,2004:87; Gül,2004:30).

- Bir önceki özelliğin doğrultusunda bir başka unsur, konaklama işletmelerinde hizmet ve kalite standartları genellikle eğitilmiş ve tecrübeli istihdam edilen personele bağlılığı olarak gösterilebilir. Somut konaklama işletme faaliyetlerinin insan bedenleriyle uygulandığı hizmetler insan süreci olarak nitelendirilmektedir. Başka bir ifadeyle, konaklama işletmelerinde ister hizmet sunmada ister işletme fonksiyonların yerine getirilmesinde büyük ölçüde insan gücünden faydalanılmaktadır. Dolayısıyla müşterilerin psikolojik tatmininin sağlanmasında insan rolünün ve öneminin büyüklüğü ön plana çıkmaktadır (Gül,2004:30).
- Genel olarak turizm endüstrisi, çok az dışalım gerektiren ve kısa zamanda döviz getirisi sağlayan, gelirleri, istihdamı ve verimliliği artıran bir olaydır. Dolayısıyla Türkiye'deki turizm yatırımlarının üzerinde yoğunlaştığı konaklama işletmelerinin en belirgin özelliği döviz kazandırıcı etkisidir (Demirkol ve Zengin,2004:81; Kozak v.d.,2000:132).
- Türkiye'deki otellerin önemli bir niteliği sınıfın değişmesiyle konfor, temizlik ve hizmet kalitesinin çok daha belirgin bir şekilde değişmesi olarak gözlemlenmektedir (Barutçugil,1989:223).

2.1.2 Konaklama İşletmelerinin Sınıflandırılması

Konaklama tesisleri, turizm sektörünün odak noktasını oluşturan turistlerin, mal ve hizmetlerini karşılayan işletmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Her insanın değişik kültür yapısına paralel olarak konaklama işletmelerinden beklentileri de değişiklik gösterebilir. Bu beklentilere cevap verebilmek amacıyla konaklama işletmeleri farklı sınıflara ayrılmaktadır. Ayrıca sınıflandırma, konaklama işletmelerinin kavramını daha açık görebilmek için en yaygın araç olarak görülmektedir (Akgöz,2003:2). Bunun

yanında sınıflandırmanın bir diğer amacı tesislerin sürekli yeniliği yakalaması, aynı kategoride bulunan tesisler arasında standart birliğin sağlanmasıdır (Boz,2002:81).

Konaklama işletmeleri, çeşitli yazarlar ve her ülke tarafından farklı kriterlere, görüşlere ve yaklaşımlara göre sınıflandırılmıştır. Sınıflandırmada kullanılan kriter çeşitliliğinden dolayı konaklama işletmeleri çok sayıda sınıfa ayrılabilir. Kullanılan ölçütler; oda fiyatı ve sayısı, mülkiyet ve hukuki durumları, hedef pazar özellikleri, çalışma süre ayrıcalığı, kuruldukları bölgelerin niteliği, firmanın hedef çeşidi ve bunlar gibi kriterlerdir (Akın,1998:7). Türkiye’de ise 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu’nun hükmü doğrultusunda Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği, konaklama işletmelerini iki sınıfa ayırmaktadır (Demirkol ve Zengin, 2004:90; Kozak v.d.,2000:54):

- Turistik Olmayan Konaklama Tesisleri: “Turizm İşletme Belgesi” olmayan ve yerel yönetimler tarafından sınıflandırılıp denetlenen konaklama işletmeleridir.
- Turistik Konaklama Tesisleri: “Turizm İşletme Belgesi” olan ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından sınıflandırılıp denetlenen tesisler bu grupta yer almaktadır.

Konaklama işletmeleri arasında en önemli yeri tutan oteller çeşitli açılardan sınıflandırmalara tabii tutulmuştur. Bu sınıflandırmada yer alan ana ölçütler şunlardır (Arslan,1997:8):

- Otel işletmeciliğinin tarihi gelişimi, konaklama ihtiyacı, ulaştırma araçları ve faaliyet süreleri,
- Otel işletmelerinin bağlı oldukları hukuki statüleri,
- Otel işletmelerinin mülkiyeti,
- Otel işletmelerinin ölçekleri.

Çalışma konumuz KOBİ kapsamına giren konaklama işletmeleri olduğundan otel işletmelerinin sınıflandırılmasında büyüklüklerine göre olan sınıflandırma dikkate alınacaktır.

Konaklama işletmelerinin büyüklük ölçütü, işletmelerinin kuruluş aşamasında belirlendiğinden ve maliyetleri azalttığından dolayı işletmenin başarısının etkilenmesi nedeniyle önemi göz ardı edilememektedir. Ayrıca konaklama işletmelerinin sınıflandırmasında kullanılan büyüklük ölçütü de çeşitli değişkenlere göre saptanmaktadır. Bu değişkenler; yatırılan sermaye miktarı, istihdam edilen personel miktarı ve belirli bir dönem içinde işçilere ödenen ücret ve maaş toplamı, yatak veya oda sayısı, işletmenin bazı sosyal ve kültürel amaçla ayrıldığı kısımların kapladığı alan (metre kare olarak), sunulan hizmet çeşitliliği veya satış gelirleri olabilir. Seçilen değişkenin türüne göre bağımsız olarak büyüklük, değişkenin büyümesiyle orantılı olarak konaklama işletmesinin de ekonomik büyüklüğünü arttırmaktadır. Bu konuda farklı görüşler bulunmaktadır. Burada dünya genelinde kabul gören oda kapasitelerine göre yapılan bir sınıflandırma şu şekilde gösterilebilir (Akgöz,2003:8; Akın,1998:9; Barutçugil,1989:73; Olalı ve Korzay,1993:56):

- 50 veya daha az odaya sahip olan küçük ölçekli konaklama işletmeleri
- 50–100 odaya sahip orta ölçekli konaklama işletmeleri
- 100'den fazla sayıda odaya sahip büyük ölçekli konaklama işletmeleridir.

Konumuz açısından küçük ve orta büyüklükteki konaklama işletmeleri ayrıntılı olarak bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

2.2 KOBİ KAPSAMINA GİREN KONAKLAMA İŞLETMELERİ

Sektör özelliğinden kaynaklanan ürün yapısı gereği, çoğu ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de turizmde hizmet veren birimlerinin büyük bir

çoğunluğu küçük ve orta büyüklükteki işletmelerden oluşmaktadır. Genellikle özel şahıslara ait, aile fertleri tarafından işletilen ve personeli yerel halktan oluşan, yerel pazarlardan mal ve hizmet satın alarak yerel ekonomi ve bölgesel gelişimde katkıda bulunan işletmelerdir. Bu tür işletmelerin ayrıcalığı, turizmin yarattığı katma değerden daha küçük yerleşim alanları ve bölgelerin de pay almasını sağlayan birimler olarak ortaya çıkmasıdır (Yolal,2003:24-25).

Türkiye’de turizm sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin %99’unu küçük ve orta büyüklükteki işletmeler oluşturmaktadır. Ayrıca KOBİ kapsamına giren işletmelerin oranı da aynı civarlarda seyretmektedir. Belediye sınıfı oteller hariç yalnızca yıldızlı oteller göz önüne alındığında, Türkiye’deki konaklama işletmelerinin %78’i küçük ve orta büyüklükteki işletme kapsamına girmektedir (Yolal,2003:25).

Bu oranın yüksek olmasının nedeni otel işletmeciliğinin, girişimci ve yatırımcılara sunulan olanaklarının cazipliği olarak gösterilebilir. Bir iş kurmak için para, zaman ve çaba sarf etmeye istekli kişilerin bağımsız ve kendi işinin patronu olma gibi istekleri ön plana çıkmaktadır. Küçük ve orta büyüklükteki otel işletmelerinin sermaye ihtiyaçları nispeten az olduğu için sınırlı kaynaklara sahip birçok girişimci bu endüstriye yatırım yapmaya teşvik edilmektedir. Ayrıca girişimciler tarafından bu tür işletmelerde kendi finansal kaynakları kullanıldığından, turizm işletmelerin yapısından ve finans kuruluşlarından kaynaklanan engellerden dolayı küçük kurulma ve kalma sonucuyla karşı karşıya kalmaktadırlar (Yolal,2003:25).

Küçük olmanın bir başka nedeni girişimcinin hedef olarak seçtiği kazanç politikası (tutumu) olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hedef, sektörde yaşamını sürdürmek için yeterli bir kazanç düzeyi ve en düşük bir çaba ile üretimi gerçekleştirmekten ibarettir (İçöz ve Kozak,2002:40-44). Küçük olma tercihinin bir başka nedeni, özellikle mevsimlik konaklama işletmelerinin kurulma yeri ve yapısından doğan olumsuzlukların giderilmesinde bir çözüm

yolu olarak ortaya çıkmaktadır. Ölçek, dağ ve deniz kıyısında bulunan mevsimlik otellerin durgun dönemlerinde ağır mali yükün azaltılmasında büyük rol oynamaktadır (Barutçugil,1989:76-77).

Her KOBİ gibi bu kapsama giren konaklama işletmelerinin de işletme fonksiyonları ve dolayısıyla departmanları belli özelliğe sahiptirler. Çalışmamızın birinci bölümünde bahsedilen başlıca özelliklere ek olarak şunlar sayılabilir:

- Bu tür işletmeler çoğunlukla yönetim için niteliklere ve turizm deneyimine sahip olmayan aile ve/veya ortaklar tarafından yönetilmektedir. Ayrıca ücret politikaları nedeniyle turizm eğitimi almış personeli istihdam edememektedirler.
- Dahası müşteri odaklı yaklaşımdan çok ürün ve satış odaklı bir yaklaşım tercih edilmektedir.
- Doğrudan ürün ve hizmet satışların güç olmasından dolayı seyahat acenteleri ve tur operatörleri gibi aracılara ihtiyaç duymaktadırlar. Yalnız bu durumu aracılar, kendi avantajlarına göre kullandıklarından KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerinin kar marjı negatif yönde etkilenmektedir (Yolal,2003:26).
- Küçük otellerin çoğu bir hobi ve insanlarla ilgilenmeyi seven aile işletmeleri olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte en düşük çaba ile yeterli kazanç hedefi doğrultusunda varlığını sürdürmektedirler (İçöz ve Kozak,2002:43).
- Dış turizmden etkilenme oranı düşük ve talep daralmalarına karşı esneklik küçük ve orta boy konaklama işletmelerinin en belirgin özellikleridir.
- Bu tür işletmelerde yatırım tutarları nispeten az olmasının yanında özellikle sabit maliyetleri yüksek sayılmamaktadır (Barutçugil,1989:78-79).

KOBİ kapsamına giren işletmelerinin özellikle pazarlama alanında önemli bir avantajı bulunmaktadır. Bu tür işletmeler, standartlaşmış ürün ve hizmetlerden uzak duran ve kitle turizmine katılmayı arzulamayan ancak kaliteli hizmet ve kişisel tatmin arayan “yeni turist”e yerel özellikleri, benzersizlikleri ve coğrafi konumları ile hitap etmektedir.

Küçük işletmelerin tanımlama konusunda kapsamlı olarak tartışmaların olmasına rağmen kurulan çoğu turizm işletmesinin küçük olduğu konusunda fikir birliğine varılmış gibidir. Finansman, örgütlenme, istihdam, yerleştirme, denetleme, genel olarak otelin yönetimi ve mülkiyeti bakımından anlamlı bir özellikte olan işletmelere küçük konaklama işletmesi denmektedir (Gül,2004:32).

Ana tedarikçi sayılan küçük girişimler; kalacak yer, yiyecek ve içecek sunma ve eğlence gibi hizmetler sağlayan işletmeler büyük bir iş kaynağı olarak görülmektedir. Bu yüzden turizm KOBİ’leri, özellikle daha az gelişmiş bölgelerde, bölgesel gelişim politikalarında önemli bir yere sahiptir (Gül,2004:33).

Otel ve motel endüstrisinin bir hizmet sektörü niteliğini taşıması diğer sektörlerden farklı olarak büyük birimlerin gelişmesine nazaran küçük ve orta boy konaklama işletmeleri önemini korumaya devam etmektedir. Bunun geçerli nedeni kitle üretim, tüketim ve pazarlamasının ekonomik üstünlüklerinin hizmet sektöründe çok az sayıda mevcut olmasıdır. Böylece konaklama işletmeciliği endüstrisi geleneksel olarak bağımsız, orta ve küçük birimlerden meydana gelme özelliğini korumaktadır (Olalı ve Korzay,1993:58).

Gül (2004:34)’e göre Türkiye’de turizm sektöründe faaliyette bulunan işletmelere KOBİ statüsünün tanınmasına ilk olarak Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma planında yer verilmiştir. Nitekim bahsedilen Plan’da KOBİ’lerin kalite, pazarlama, teknik bilgi ve finansman yetersizlik sorunlarının

giderilerek, verimliklerinin ve uluslararası rekabet güçlerinin artırılmasının amaçlandığı belirtilmiştir. Ayrıca, talep yapısındaki değişen eğilimlere bağlı olarak turizm sektöründeki küçük birimlerin gelişmesine öncelik verilmesi ve bunların KOBİ statüsünde değerlendirilmesi ifade edilmiştir.

Burada son olarak eklenmek istenilen, eğlence merkezleri, restoranlar, pansiyonlar ve seyahat acentelerinden oluşan çok yıldızlı oteller hariç turizm işletmelerinin çoğunun 250 kişinin altında personel çalıştırdığı ve bu yüzden birer KOBİ niteliği taşıdığı bilinmektedir. Az sayıda personelle döviz kazandırıcı faaliyette bulunmalarına rağmen yakın zamana kadar KOBİ statüsünün hizmet sektöründe tanınmamış olmasının turizm aleyhine işleyen haksız bir durum doğurduğu açıktır. İlk olarak bu sektörde faaliyette bulunan küçük ölçekli işletmelerinin gelişmesine öncelik verildiği ve bunların KOBİ statüsünde değerlendirildiği yönünde bir ibarenin, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planının kapsamında olması söz konusu işletmeleri olumlu yönde etkilediği söylenebilir (Gül,2004:34).

2.3 KOBİ KAPSAMINA GİREN KONAKLAMA İŞLETMELERİNDE UYGULANAN FİNANSAL TEŞVİKLER

Turizm, yarattığı katma değer, istihdam ve döviz geliri bakımından Türkiye ekonomisinde son 20 yılda önemli düzeyde gelişme sergileyen sektörlerden biri olmuştur. Günümüzü kapsayan ve 2007-2013 yılları arasında uygulanacak olan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı turizm teşvikleri bakımından önem taşımaktadır (Andaç,2006:218). Özellikle turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarlarda değişen tüketici tercihleri dikkate alınarak yeni turizm gelişim alanları yaratmak amacı doğrultusunda konaklama işletmeleri ön plana çıkmaktadır. Yeni potansiyel alanları yaratmak amacıyla golf, kış, dağ, termal, yat, kongre turizmi ve ekoturizm ile ilgili yönlendirme faaliyetlerinin yürütülmesi öngörülmüştür. Mevcut turizm kapasitesi artırımında ve ürün

çeşitlendirilmesinde yatırımların çevreyi kollayıcı, koruyucu ve geliştirici yaklaşım içinde olmasına azami özen gösterilecektir. Bu ilkelere uyan yatırım projelerinin teşviki öncelikli sırada gerçekleştirilecektir.

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)'ne göre bir yatırımın maliyetini veya potansiyel karını etkileyerek veya yatırımla ilgili risklerini değiştirerek yatırımın ölçeğini, bölgesini ve sektörünü etkilemek için hazırlanan hükümet önlemleri olan yatırım teşvikleri Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında turizm sektöründe önemli ölçüde ele alınmıştır (Duran,2003:6).

Dünya Turizm Örgütü (WTO)'ne göre turizm teşvikinin ve geliştirilmesinin amacı, iktisadi gelişmeye, uluslararası anlayışa, barış, refah, insan temel hak ve hürriyetlerine evrensel saygı duyulmasına ve gözetilmesine katkıda bulunmak olarak kabul edilmektedir (Andaç,2006:217). Bununla birlikte bu sektörde toplam kalite iyileştirilmesi ve tanıtım ile pazarlama konularında kamunun turizm sektöründeki rolü yeniden tanımlanmıştır.

Boz (2002:230)'a göre Kalkınma planları ve yıllık programlarındaki ilke, hedef ve politikalar yönünde aşağıda belirlenen görevleri yerine getirmek ve tedbir almakla Hazine Müsteşarlığı bünyesinde bulunan Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü yetkili kılınmıştır:

- Yatırımların ve döviz kazandırıcı hizmetlerin desteklenmesi ve yönlendirilmesi konularında teşvik tedbirlerini hazırlamak, uygulamak, uygulamayı takip etmek ve değerlendirerek gerekli tedbirleri almak,
- Yatırımları teşvik mevzuatı çerçevesinde yatırım projelerini değerlendirerek uygun görülenleri teşvik belgesine bağlamak,
- Teşvik tedbirlerini uygulamakla görevli kuruluşlar arasında koordinasyonu temin etmek,
- Uygulamada çıkan uyuşmazlıklarda ilgili kuruluşlara görüş vermek,

- “Yatırım Teşvik Belgesi” şart ve niteliklerine uygun olarak gerçekleşen yatırımlarla ilgili kapatma işlemlerini yapmak,
- Yatırım teşvik belgesi şart ve niteliklerine aykırı davranan yatırımcılara gerekli yaptırımları uygulamak,
- Yatırım teşvik tedbirlerinin uygulanması ile ilgili görevleri yapmak,
- Yatırımları yerinde kontrol etmek ve değerlendirmek.

Bu kapsamda Hazine Müsteşarlığı, ülkenin ekonomik durumu ve hükümetin uygulamakta olduğu politikalar çerçevesinde turizm alanında uygulanacak teşvik politikalarını saptamaktadır. Bu nedenle teşvik uygulamaları zaman içerisinde değişiklik sergileyebilmektedir. Takip eden alt bölümde KOBİ’lerle ilgili 1990 yılı sonrasında çıkan, uygulanan ve yürürlükte olan Bakanlar Kurulu Kararlar ve Tebliğler yer almaktadır.

2.3.1 KOBİ Kapsamına Giren Konaklama İşletmelerinde Uygulanan ve Teşvik Tedbirleri İle İlgili Bakanlar Kurulu Kararları, Kanunlar ve Tebliğler

Turizm sektörü 1950’li yılların başlarından itibaren Türkiye’nin ekonomik gelişmesinin lokomotiflerinden biri olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Çeşitli dönemlerde uygulanan ekonomik ve sosyal politikalara göre değişen sistemin önceliklerine cevap veremeyen yasal düzenlemeler bu duruma bağlı olarak geliştirerek değişikliğe uğramıştır. Dolayısıyla yerli ve yabancı özel sermayenin turizm yatırımlarına yönlendirilmesi, turizm yatırımlarına uygun arazi temini, alt yapının tamamlanması, kurumlar arası etkin koordinasyon ve turizmin çeşitlendirilmesi gibi konular teşvik konusu olmuştur. Özellikle 1985 yılında turizmin, “Özel önem taşıyan sektörler” arasında sayılmasına bağlı olarak sağlanan ayrıcalıklı teşvik tedbirleriyle konaklama işletmelerin yatırımı hız kazanmış ve nitelikli yatak kapasitesinde hissedilir bir artış gözlemlenmiştir (Boz,2002:341-342).

KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerinin yapacakları yatırımlara ne tür desteklerin sağlanacağı Teşvik Kararnamesi ve bu kararnameye bağılı olarak çıkarılan tebliğlerle belirlenmektedir. Bu kararnameler ve tebliğler belli aralarla Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılmaktadırlar (Alpugan,1998:525). Böylece KOBİ'lerin yaptıkları yatırımların hangi koşullar içerisinde, hangi araçlarla ve ne oranda teşvik edilecekleri söz konusu kararname ve tebliğler ile hükme bağlanmaktadır. Ayrıca teşvik edilecek yatırım alanlarının neler olacağı ve hangi teşvik araçlarından yararlanılacağı günün koşullarına göre değişmektedir. Bu yüzden Türkiye'de KOBİ'lerle ilgili mevzuatta kısa periyotlarla ve düzensiz bir şekilde değişiklikler yapılmaktadır (Ekinci,2003:85). Yatırım yapmayı planlayan küçük ve orta boy işletme girişimcileri devlet desteklerinden yararlanmak istediklerinde yürürlükte olan teşvik kararnamesini incelemek durumundadırlar.

Bilindiğı gibi Türkiye'nin AB'ye üyelik süreci çerçevesinde ekonomik kalkınma dolayısıyla KOBİ'ler önem kazanmıştır. Esneklik özelliğı ile ekonomik ve sosyal yaşamda istikrar unsuru olan KOBİ'lere yönelik özendirme politikaları 1990 yılı başında uygulamaya konulan "Yeni Teşvik Sistemi"yle başlamıştır (Tiğrel,1990:15).

KOBİ'lere yönelik özendirme politikasının izlenmesi, 1990 yıllarının başında genel teşvikler kapsamında Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararların içinde ele alınmıştır (TÖSYÖV,1996:72). Ancak KOBİ'lerin rolünün büyük ölçüde önem kazandığının bir göstergesi olarak KOBİ'leri kapsayan 1996 yılında çıkan 96/8615 sayılı Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararını gösterebiliriz (Küçükçolak,1998:16-21). Uluslararası antlaşmalar, ülkenin ekonomik durumu ve hükümetlerin izlediğı politikalar doğrultusunda bu karara ilişkin bazı düzeltmeler meydana gelmiştir. Yürürlükte olan ve bir öncekini iptal eden KOBİ'lerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararının yıllar itibariyle düzeltmeleri şu şekilde olmuştur:

Karar sayısı 10669: 07.03.1998 – 22789 sayılı Resmi Gazete,
 12474: 05.03.1999 – 23279 sayılı Resmi Gazete,
 1822: 18.01.2001 – 24291 sayılı Resmi Gazete,
 10921: 06.10.2006 – 26311 sayılı Resmi Gazete.

Ayrıca bu kararların uygulanmasına ilişkin usul ve esasları tespit etmek için hazırlanan tebliğler ve genelgelerle yatırımların miktarı ve diğer rakamsal tutarları, değişen enflasyon oranına göre saptanıp belirlenmektedir. Böylece yatırımcılara teşvik tedbirlerinde adalet ve eşitlik ilkesi sağlanmış olmaktadır.

Bu kararların amaç, kapsam ve öngörülen desteklerin benzerlik noktalarının olmasının yanı sıra farklılıkları da yer almaktadır. Tablo 2’den de görüleceği gibi **Amaç** açısından 96/8615, 98/10669 ve 99/12474 birbirleriyle örtüşmektedirler. KOBİ’lerin üretim kalite ve standartlarını artırmaları ve/veya ürün geliştirmeye yönelik talepleri karşılamaları, istihdam yaratmaları ve Gümrük Birliği içerisinde rekabet edebilmeleri amacıyla teşvik edilmesi öngörülmüştür. Amaç açısından 2000/1822 ve 2006/10921 sayılı kararlara gelince istihdam artırımı ve AB normlarına uyum ortak ilkesine dayanılmaktadır. Küreselleşme sürecinin aktüel olduğu 2000’li yıllarda çıkarılan 2000/1822 sayılı kararın amacı KOBİ’lerin uluslararası düzeyinde rekabet edebilmelerini sağlamaktır. Ayrıca bu karar, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörülen hedefler ile Avrupa normlarına ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak KOBİ’lerin desteklenmelerinin doğrultusunda çıkarılmıştır. Günümüzde ülke kalkınmasının farklı kriterlerin ön plana çıkması sonucunda teşviklerin kullanılması seçicilik ilkesine dayandırılarak 2006/10921 sayılı kararda güdülen amaçlar şu şekilde sıralanabilir:

- Tasarrufları katma değeri yüksek, ileri ve uygun teknolojileri kullanan yatırımlara yönlendirmek
- Yatırım eğiliminin devamlılığını ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak
- Bölgeler arası dengesizlikleri giderilmesini temin etmek,

- Çevre korumaya yönelik yatırımları desteklemek,
- Araştırma ve geliştirme faaliyetleri desteklemek.

KOBİ'lerle ilgili bu kararların öngördüğü **kapsamı** açısından 96/8615, 98/10669 ve 99/12474 sayılı kararlar benzerlik sergilemektedirler. Bu üç kararın ortak noktası sadece imalat sektörünü kapsamalarında yatmaktadır. Ayrıca 98/8615 ve 99/10669 kararlarında KOBİ'lerin faaliyet sahalarının belirleme yetkisi Hazine Müsteşarlığı'na tanınmıştır. Rakamlar açısından incelendiğinde her üç kararda azami 150 işçi çalıştıran ve net 50, 99/12474 sayılı kararda ise 100 milyar TL'yi aşmayan yatırımlar yöre farkı gözetmeksizin KOBİ kapsamında incelenmektedir (Küçükçolak,1998:18; Yatırım Teşvik Mevzuatı,1999:91; Andaç,2000:255). Gene rakamsal bazda bakıldığında 2000/1822 ve 2006/10921 sayılı kararlarda işçi sayısının azami 250'ye çıkarıldığı görülmektedir. Nicel açısından bu iki karar arasında farklılık asgari net yatırım tutarında yatmaktadır. KOBİ yatırımların tutarı 2000/1822 sayılı kararda 400 milyar TL iken 2006/10921 sayılı kararda asgari 200 bin YTL ve azami 2 milyon YTL'ye çıkması, finansal kiralamanın asgari tutarın ise asgari 200 bin YTL olarak belirlenmesi ilgi çekmektedir (Serdengeçti,2002(b):32). Bununla birlikte 2000/1822 sayılı kararda işçi sayısına göre mikro, küçük ve orta boy işletmelerin ölçekler kesin olarak sınıflandırılıp belirtilmiştir (Köksal, 2004:45; Andaç, 2006:263; Serdengeçti, 2002(a):30). Konaklama işletmeleri konumuz itibariyle önem arz ettiğinden 2000/1822 ve 2006/10921 sayılı kararlar ayrıcalığa sahiptir. Bunun nedeni bu kararlarda turizm sektörünü ve özellikle konaklama işletmelerini KOBİ kapsamında ele alındığı gerekçesiyle açıklanabilir. Ayrıca yatırımlar sektörel ve bölgesel kısıtlamalar çerçevesinde dikkate alınıp konaklama tesislerin yatırımı için kesin il sınırları belirlenmiştir. Örneğin Çanakkale il sınırlarının güneyi ile İçel il sınırları doğusu arasında kalan alan 3 km. derinliğinde kıyı şeridi ve Nevşehir ilinde Merkez, Ürgüp ve Avanos ilçe sınırları dışında yapılacak turizm yatırımları (konaklama tesisleri) ile mevcut konaklama tesislerinin modernizasyon yatırımları, KOBİ

Tablo 2. KOBİ'lerle İlgili Karar Yılı ve Sayısına Göre Konu İçerikleri

Konu İçeriği	Karar Yılı ve Sayısı				
	96/8615	98/10669	99/12474	2000/1822	2006/10921
Amaç	KOBİ'lerin üretim kalite ve standartlarını artırmaları ve/veya ürün geliştirmeye yönelik taleplerinin karşılamaları, istihdam yaratmaları ve Gümrük Birliği içerisinde rekabet edebilmelerini sağlamak			İstihdam artırımı ve AB normlarına uyum	Uluslararası düzeyinde rekabeti sağlamak
Sektör	İmalat	Faaliyet sahaları Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenen imalat alanı		Turizm (konaklama tesisleri) ve diğer alanlar	
Max İşçi Sayısı	150	150	150	250	250
Max Net Yatırım Tutarı	50 bin YTL	50 bin YTL	100 bin YTL	400 000 YTL	200 bin-2 milyon YTL
Yöre Farkı	Yok	Yok	Yok	Var	Var
Müracaat Kurumu	Halkbank	Halkbank	Halkbank	Türkiye Kalkınma Bankası	İlgili Odalar
Teşvik Belgesi Düzenlenmesi	Makine, Teçhizat, Hammadde alımlarında				Makro ekonomi, arz-talep dengesi, sektörel ve mali yönden uygun görülen yatırımlar
Yatırım tamamlama vizesinin alım süresi	6 ay	6 ay	6 ay	2 yıl (konaklama işletmeleri)	Projeye göre belirlenir.
Vizeyi Takip Eden Kurum	Halkbank	Halkbank	Halkbank	Türkiye Kalkınma Bankası	Hazine Müsteşarlığı, ilgili oda, banka, valiliğe yetkiyi devredebilir

Kaynak: T.C.Resmi Gazete

kapsamında olan yatırımlar olarak nitelendirilir (Ataer, Erdemli ve Varışlı, 2003;Köksal v.d.,2004). Teşvik tedbirlerin kapsamı 2006/10921 sayılı kararda ise Müsteşarlıkça makro ekonomik politikalar, arz-talep dengesi, sektörel, mali ve teknik yönden yapılacak değerlendirme sonucunda yatırım projesinin uygun görülme ilkesine dayanmaktadır.

Tablo 2’de yer alan verilere göre KOBİ’lere ilişkin ülke politikalarının beş yıl arayla değiştiği söylenebilir. KOBİ’lerle ilgili çıkarılan kararlarda ise dünya çapında turizm alanındaki gelişmeler ile Türkiye’nin tutumu doğrultusundaki teşvik tedbirlerinin de değiştirildiği gözlenmektedir. Bu farklılıklar genel tutumda hissedildiği gibi uygulanan teşvik araçlarının ayrıntılarında da görülmektedir.

Teşvik Belgesi, 96/8615, 98/10669 ve 99/12474 sayılı kararlarda makine, teçhizat ve hammadde alımlarında destek sağlanması amacıyla düzenlenmektedir. Destek kapsamı 2000/1822 sayılı kararla genişletilerek işletme malzemesi alımlarında ve konaklama tesislerine özel bina inşaat harcamalarını da dikkate alınmaya başlamıştır. Son çıkan ve günümüzde yürürlükte olan 2006/10921 sayılı kararda ise bu kararın kapsamında olan projelerin değerlendirilip uygun görüldüğünde teşvik belgesine bağlanmaktadır.

Yatırım tamamlama vizesi alma süresi açısından bakıldığında gene ilk üç kararda 6 ayın içerisinde yatırımın tamamlanması söz konusudur. Takip eden 2000/1822 sayılı kararda ise bina inşaat harcaması için bu süre 2 yıla kadar çıkarılmıştır (Serdengeçti,2002(a):37). Yatırımı tamamlanamayan işletmeler için ek süre de yıllar itibariyle uzatılmıştır. Yürürlükte olan 2006/10921 sayılı kararda yatırım tamamlama süresi proje bazında yapılan değerlendirme sonucunda tespit edilmekte ve sürenin uzatılması görüşülüp Hazine Müsteşarlığı’nca karar verilmektedir.

KOBİ'lerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkına Bakanlar Kurulu Kararlarında girişimcilere destek vermek amacıyla teşvik araçların uygulanması söz konusudur. Bu kararlarda öngörülen destek araçları şu şekilde sıralanabilir:

- Gümrük Muafiyeti
- KDV Desteği
- Faiz Desteği
- Yatırım İndirimi
- Fon Kaynaklı Yatırım Kredileri
- Damga, Vergi ve Harç İstisnası

Gümrük muafiyetinden yararlanabilmek için yatırımın teşvik belgesine bağlanması gerekmektedir. Teşvik belgesi kapsamındaki makine ve teçhizat ithalatı, yürürlükteki İthalat Rejimi Kararı gereği ödenmesi gereken Gümrük Vergisi'nden muaftır. Aynı zamanda söz konusu makine ve teçhizatın ithal listesinde yer alma şartı aranmaktadır (MÜSİAD, 2000:23).

Katma Değer Vergisi (KDV) istisnası 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'na dayandırılmaktadır. Teşvik belgesi kapsamında yapılacak makine ve teçhizat ithal ve yerli teslimleri KDV'den istisnadır (Ekinci,2003:85;Boz,2002:355). Makine, teçhizat ve hammadde alımlarında uygulanması öngörülen desteklerin kapsamı çıkarılan kararların hedefi doğrultusunda değişiklik sergilemektedir. Örneğin 1996/8615 karara göre KDV desteğinden yararlanabilmek için satın alınan teçhizatın yeni ve kullanılmamış olma şartı aranmıştı (Küçükçolak,1998:19). Oysa yatırımcılara 1998/10669 sayılı kararla yerli makine ve teçhizat alımlarında da KDV desteğinden yararlanma olanağı sunulmuştu. Bir sonraki 1999 yılında çıkan 99/12474 sayılı kararda ise yurt içinden kullanılmış makine ve teçhizat temini için Fondan kredi tahsisi yapılamamaktaydı. Ancak girişimcilere, ülkeden fazladan döviz çıkışına sebep olmamak ve atıl kapasiteleri kullanıma sunmak amacıyla daha önce ithal edilmiş olan yabancı menşeli yeni teknoloji içeren

makinelerin alımına fondan kredi tahsis olanağı sunulmuştu (Yatırım Teşvik Mevzuatı,1999:94; Andaç,2000:258). Daha sonra 2000/1822 sayılı Bakanlar Kurulu Kararla yerli kullanılmış makine alımları KOBİ teşvik belgesinden çıkarılmıştır (Köksal,2004:47;Serdengeçti,2002(b):42).

KOBİ kapsamında yatırımların gerçekleştirilmesi için banklardan kullanılacak en az 1 yıl yatırım kredileri ile ilgili olarak ödenecek faizin veya kar payının belli miktarda Hazine Müsteşarlıkça karşılanması **faiz desteği** aracını teşkil etmektedir. Faiz desteğin miktarı Yeni Türk Lirası (YTL) bazında alınan kredilerde 5 puan, döviz kredilerinde ise 2 puan karşılığı 200 bin YTL'yi geçmeyen tutar olarak saptanmıştır. Projenin uygun görülmesi halinde faiz desteği azami ilk 4 yıl için ödenmesi kaydıyla bütçe kaynaklarından karşılanabilir.

Yatırım indirimi, yapılan yatırım harcamalarının Teşvik Belgesinde öngörülen bir kısmının vergi dışı bırakılma uygulamasına dayanmaktaydı (Ekinci, 2003:86; Akın,1998:70). Günümüzde yürürlükte olan 2006/10921 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararla bu teşvik tedbiri otomatik hale gelmiştir. Başka bir deyişle bu teşvik tedbirinden yararlanmak için Teşvik Belgesinin düzenlenmesine gerek kalmamaktadır.

Fon kaynaklı yatırım kredisi, KOBİ girişimcilerine Yatırımları ve Döviz Kazandırıcı Hizmetleri Teşvik Fonu'ndan sağlanmaktaydı. Bu kredi sadece makine ve teçhizat ile hammadde (enerji temini hariç) alımlarına yönelik olarak kullanılmaktaydı (Ekinci,2003:85;Boz,2002:355). Yatırımlarda teşviklerle ilgili çıkan son 2006/10921 sayılı kararda teşvik tedbirlerden bir tanesi olan fon kaynaklı kredi tahsisi öngörülmemesiyle birlikte uygulamadan kaldırılmıştır.

Devletçe sağlanan destekler kapsamından çıkan kredi olanağı birçok özel ticari bankalar tarafından KOBİ'lere özel kredi paketleri şeklinde sunulmaktadır. Örneğin, KOBİ'lere yönelik Fortisbank kadın girişimci kredisi;

Şekerbank İhtiyaç, Franchising, İşletme, Hammadde, Demirbaş kredisi; Halkbank ise Nakit ve Destek kredileri vermektedir. Bunların yanında Garanti, Denizbank, Vakıfbank, Finansbank, Anadolu Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası ve Alternatif Bankası Anonim Şirketleri de bulunmaktadır. Ayrıca Vakıf Bankası tarafından KOBİ'lere Turizm Destek Kredisi sağlama olanağı yaratılmaktadır. Turizm sektörüne önemli miktarda kaynak aktaran Vakıfbank 2007 yılında turizme yönelik faaliyet gösteren işletmelerin 2008 yılı turizm sezonuna hazırlanmalarına yönelik, geleneksel turizm destek kredisini yenileyerek işletmelerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 3 sezon vadeli "Turizm Destek Kredisi" uygulamasını başlatmıştır.

Vakıfbank tarafından yeni başlatılan 3 sezon vade uygulaması ile turizm sezonunda özel ödemeli taksit sistemine geçmiştir. Bu sisteme göre Turizm Destek Kredisi kullanacak işletmelere, turizm sezonunda iş yaptığı aylarda taksit ödemesinin yapılması, ölü sezonda ise ödeme yapılmaması olanağı tanınmaktadır.

Vergi, Resim ve Harç (VRH) İstisnası, işletmelerin şirket kuruluşu, uzun ile orta vadeli kredi kullanımları ve benzeri işlemlerinde düzenlenen evraklarda uygulanmaktaydı. Ancak yatırımcının bu istisnadan yararlanabilmesi için Hazine Müsteşarlıkça belirlenecek miktarda ABD doları cinsinde yıllık ihracat ve dolayısıyla döviz taahhüdünde bulunması gerekmekteydi (İzmir Ticaret Odası,2000; Boz,2002:355). Yürürlükteki mevzuatla bu teşvik tedbirinin uygulanmasındaki şart ve usuller değiştirilerek Teşvik Belgesi'nin kapsamından çıkarılmıştır.

Karar sayılarına göre KOBİ'lere sağlanan destek türlerini Tablo 3'te görebiliriz.

Tablo 3. Karar Yılı ve Sayısına Göre KOBİ'lere Sağlanan Destek Türleri

Karar Yılı ve Sayısı	Destek Türü					
	Damga, Vergi ve Harç İstisnası	KDV Desteği	Fon Kaynaklı Yatırım Kredileri	Yatırım İndirimi	Gümrük Muafiyeti	Faiz Desteği
96/8615	Var	Var	Var	Var	Var	-
98/10669	Var	Var	Var	Var	Var	-
99/12474	Var	Var	Var	Var	Var	-
2000/1822	Var	Var	Var	Var	Var	-
2006/10921	-	Var	-	-	Var	Var

Kaynak: T.C. Resmi Gazete

Tablo 3'te görüldüğü gibi yıllar itibariyle destek tedbirlerin mevcudiyetinde değişiklik görülmemektedir. Yalnız 2006/10921 sayılı kararla uygulamada olan 3 destek kaldırılıp yeni tedbir aracı olarak faiz desteği kabul edilmiştir. Yatırımcılara sağlanacak destekle kısıtlama getirilmesi devletçi politikadan uzaklaşıp liberal tutumlu politikaya geçiş amacının bir belirtisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Devlet tarafından sağlanan yardımlarının arasında faiz desteğinin bulunması girişimcileri kredi kullanmaya özendirilmektedir. Yatırım mallarında Gümrük vergisi muafiyeti desteğinin belgeye bağlanmasıyla ithalatı en aza indirmek ve yerli malın üretimini desteklemek amacının güdüldüğü söylenebilir. Hükümet tarafından ithalatçı politikadan çok ihracatçı politikanın öngörülmüş olduğu ortadadır. Ayrıca yatırımcı tarafından fon kaynaklı kredi ile satın alınan makine ve teçhizatın elden çıkarılma ve satılması belli bir süreye bağlanmıştı. Bunun nedeni kıt olan kaynakların optimal şekilde kullanımı ve ekonomiye olan katkılarının üst seviyede tutulması olarak gösterilebilir.

KOBİ'lerin Yatırımları Hakkında Devlet Yardımları, 1996-2006 yılları arasında uygulanan kararlarda fondan kaynaklı kredi özelliklerinin yöreye ve yatırım türüne göre değişme ve farklılık sergilediği görülmektedir. Söz konusu değişme ve farklılıklar daha açık ve net olarak görülmesi için kararların kabul edilen yılı ve sayısı itibarıyla Tablo 4'te gösterilmiştir.

Yöre farkı gözetmeksizin KOBİ'lere yönelik teşviklerin uygulanması 1996/8615 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında öngörülmüştür (Dilik ve Duran,1998:72). Ancak bu kararda yatırımcılara sağlanan fon kaynaklı kredide bu ilkeye uyulmamıştır. Bölgeler arası dengesizliklerin artışı dolayısıyla ekonomik kalkınmanın gerilemesinin ortaya çıkmasıyla teşvik uygulamaya uygun görülen yatırımların yapılacağı yöre büyük önem taşımaya başlamıştır. Nitekim daha sonra 1998 yılında Resmi Gazetede yayınlanan 98/10669 sayılı kararda Acil destek kapsamındaki iller açıkça belirlenmiştir. Bununla birlikte bu illerde yapılacak yatırımlarda öngörülen desteğin öbür yörelere nazaran farklı oranlarda uygulanması vurgulanmıştır. Ayrıca bu kararda yerli makine ve teçhizat alımlarında uygulanacak KDV desteğine Kalkınmada Öncelikli Yörelere artı 10 puanın eklenmesi öngörülmüştür.

KOBİ'lere yönelik uygulamada olan yatırım teşviklerinin yanı sıra işletme dönemini kapsayan destekler de mevcuttur. Bu destekler 12.05.2005 tarihinde kabul edilen Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile ilgili 5350 sayılı kanuna göre:

- Gelir Vergisi Stopajı Teşviki
- Sigorta Primi İşveren Hisse Teşviki
- Bedelsiz Arsa ve Arazi Temini
- Enerji desteği olarak sıralanabilir.

Tablo 4.Yöre Gelişmişlik Düzeylerine Göre KOBİ'lere Sağlanan Destekler

Karar Yılı ve Sayısı	Kararın Kapsadığı Destek Türü	Bölge Türü			
		Acil Destek Kapsamındaki İller	Kalkınmada Öncelikli Yöre	Normal Yöre	Gelişmiş Yöre
96/8615	Yatırım Kredisi Tutarı	-	20 milyar TL	15 milyar TL	15 milyar TL
	İşletme Kredisi Tutarı	-	5 milyar TL	5 milyar TL	5 milyar TL
	Özkaynak Asgari Oranı	-	%30	%40	%40
	Kredi Faiz Oranı	-	%20	%30	%30
98/10669	Yatırım Kredisi Tutarı	30 milyar TL	20 milyar TL	15 milyar TL	15 milyar TL
	İşletme Kredisi Tutarı	10 milyar TL	10 milyar TL	10 milyar TL	10 milyar TL
	Özkaynak Oranı	%10	%20	%30	%30
	Kredi Faiz Oranı	%20	%30	%30	%30
99/12474	Yatırım Kredisi Tutarı	75 milyar TL	60 milyar TL	50 milyar TL	50 milyar TL
	İşleme Kredisi Tutarı	25 milyar TL	25 milyar TL	25 milyar TL	25 milyar TL
	Özkaynak Oranı	%10	%20	%30	%30
	Kredi Faiz Oranı	%20	%20	%30	%30
2000/1822	Yatırım İndirimi Oranı	%100	%100	%100	%100(Turizm) %60 (diğer)
	Sabit Yatırımda Kredi Oranları				
	a)mikro ölçekli işletme	-	%60	%50	%40
	b)küçük ölçekli işletmeler	-	%50	%40	%30
	c)orta ölçekli işletmeler (turizm)	-	%40	%30	%20
	Yatırım Kredisi Tutarı	-	200 milyar TL	200 milyar TL	200 milyar TL
	İşletme Kredisi Tutarı	-	80 milyar TL	80 milyar TL	80 milyar TL
	Özkaynak Oranı	-	%20	%30	%30
	Kredi Faiz Oranı	-	%10	%15	%15
	İşletme Kredisi Faiz Oranı	-	%15	%25	%25
2006/10921	Faiz Desteği	Vadesi 1 yıldan fazla olan kredilerde azami 4 sene uygulanmak kaydıyla YTL hesabına 5 puan, döviz hesabına 2 puan sağlanmaktadır.			

Kaynak: T.C. Resmi Gazete

Bu kanuna göre KOBİ'lere kalkınmada öncelikli yörelerde ve acil destek kapsamındaki illerde uygulanmak suretiyle bahsedilen işletme dönemini kapsayan teşvik tedbirlerinin uygulanması öngörülmüştür. Ayrıca 04.07.2007 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan Enerji Desteğinin Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslara İlişkin 2007/1 numaralı Tebliğde bazı değişiklikler yapılmış ve konaklama tesisleri dahil KOBİ'lere ilişkin teşvikin uygulanma usul ve esasları belirlenmiştir.

Aynı 5350 sayılı kanunda Hazine Müsteşarlığı'nca karşılanacak Sigorta Primi İşveren Hisse tutarı ve ne şart ile usulle kullanılacağı açıkça belirtilmiştir. Gelir vergisi stopajı teşviki için aynı hükümler geçerli görülmektedir. Bu kesintiler Hazine Müsteşarlığı kaynaklarından karşılanarak yatırımcıların üzerindeki yükler azaltılmaktadır. Ancak KOBİ'lerin bu teşvikten yararlanma olanağı pek görülmemektedir. Bunun nedeni bu teşvikten yararlanabilen işletmelerin en az 30 kişi istihdam etme şartının aranmasıdır. Halbuki KOBİ'lerin pek çoğu 5350 sayılı kanunla belirlenen bu rakamdan az kişi çalıştırmaktadırlar.

Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile ilgili 5350 sayılı kanuna göre uygulanması öngörülen arazi tahsisi turizm sektöründe büyük rağbet görmektedir. Bunun göstergesi İzmir Ticaret Odası (2000:28) tarafından yapılan araştırma sonuçlarında görülebilir niteliktedir. Bu sonuçlara göre Bakanlık belgeli toplam işletilen yatak kapasitesinin %18'i arazi tahsisi teşvikinden yararlanarak oluşturulan tesislerde bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle Türkiye turizminin yatak kapasitesinin artırılmasında önemli bir işlev gören bu teşvik uygulaması halen devam etmektedir.

Konaklama işletmeleri döviz kazandırıcı işlemlerin kapsamında olduğu için Vergi, Resim, Harç istisnasından faydalanabilmektedir. İhracatı geliştirmek amacıyla çıkarılmış olan ve 27.02.2004 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan Döviz Kazandırıcı Faaliyetlerde Damga Vergisi ve Harç İstisnası

Uygulaması Hakkında seri 1 numaralı Tebliğ’de bu teşvik tedbirin uygulanmasına ilişkin şartlar belirtilmiştir.

2.3.2 Teşvik Tedbirlerinin Amaçları

Günümüzde gelişmekte olan ülkelerin yanında gelişmiş ve sanayileşmiş ülkeler de teşvik ve yönlendirme tedbirlerini uygulamaktadırlar. Ancak hemen her ülkenin devlet yardımlarından yararlanma amaç ve sebepleri farklı olmaktadır. Her ülkenin teşvik uygulamalarının hedef ve kapsamını etkileyen en önemli faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir(İncekara,1995:7):

- Ekonomik gelişme düzeyi,
- İdare biçimi,
- Bulunduğu yer ve konumu,
- Sahip olduğu imkan ve varlıkları,
- Diğer ülke ve ülke gruplarıyla ticari ve ekonomik ilişkileri,
- İç ve dış faktörlerden kaynaklanan ekonomik zorluklar.

Ülkelerin uyguladıkları teşvik sistemiyle neleri amaçladıkları devletin izlediği ekonomik tutumlarına bağlı olmaktadır. Ancak ülkenin uyguladığı politika ne olursa olsun teşviklerin temel hedefi ekonomik gelişmeyi sağlamak ve buna bağlı olarak halkın refah seviyesini yükseltmektir.

Teşvik uygulamalarının gerekçeleri konusu çok geniş bir tartışma alanı yaratmaktadır. Tartışmanın teorik temelleri devletin ülke ekonomisindeki fonksiyonu konusunda yatmaktadır. Liberal ekonomide hükümet müdahalelerinin alanının asgarileştirilmesi savunulurken, devletin etkin olduğu karma ekonomilerde, devletin, gerektiğinde ekonomik alanı düzenleme işlevine olumlu yaklaşılabilir (Duran,2003:7).

Teorik tartışmalar devam ederken pratikte gelişmiş kapitalist ülkelerde bile teşvik uygulamalarının en iyi biçimde kullanıldığı dikkat çekmektedir. Hatta gelişmiş ülkelerin bu tür amaçlar için ayırabilecekleri kaynakların nispeten geniş olması adı geçen ülkelerin daha güçlü teşvik politikaların yürütme imkanına sahip olmaları varsayılmaktadır.

Teşvik tedbirleri için öne sürülen amaçlar, ülkelerin benimsedikleri ekonomi politikasına ve gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak değişebilmektedir. Başka bir ifadeyle her kategorideki ülkenin kendisine has sorunları ve öncelikleri kendi teşvik rejimini oluşturmuştur. Gelişmişlik düzeyine bağlı olarak ülkelerin teşvik uygulamalarına gerek duymalarında başlıca amaçlar şu şekilde öne sürülmektedir (Duran,2003:8):

1)Gelişmekte olan ülkeler için

- Ekonomik kalkınma
- Geri kalmış bölgelerin kalkındırılması
- Uluslararası rekabet gücü kazanma
- Verimlilik artışı
- İstihdam imkanlarının genişletilmesi
- Teknoloji transferi
- İhracatı arttırmak
- Sanayileşme
- Sermaye çekme;

2) Gelişmiş ülkeler için

- Rekabet gücünü korumak
- Teknolojik gelişmeyi sürdürmek
- Sermaye kaçışını engellemek
- Bölgesel dengesizlikleri gidermek
- Verimlilik artışı
- Sorunlu sektörleri desteklemek
- İşsizliği azaltmak

Kalkınma planlarında birer tavsiye demeti şeklinde yer alan özel sektörü yatırım, üretim ve hizmet dalları ile ölçeğini, alanını, bölgesini etkileyen ve kanunlarla ihdas edilen özendirici, itici ve caydırıcı kaide ve vasıtaların tamamına teşvik tedbirleri denmektedir (Duran,2003:6; İncekara,1995:9). Bu tanımdan anlaşıldığı üzere teşvik tedbirlerin temel amacı, ulusal politikalar çerçevesinde gereksinim duyulan alanlara yatırım yapılmasını özendirmek ve bu yatırımlardan doğabilecek risk faktörünü en aza indirmektir (Boz,2002:341).

2.3.2.1 Ekonomik Kalkınmayı Gerçekleştirmek ve Sanayileşmek

Yatırımların teşvikinde amaç, belli ekonomik faaliyetlerin, diğerlerine nispeten daha avantajlı, karlı kılınmak üzere bir takım önlem araçlarının uygulamaya konulması olarak gösterilebilir. Uygulanmaya konulan bu araçlar, gelişmekte olan ülkeler açısından, tercih edilen sanayileşme-kalkınma stratejisi ile yakından ilgili olarak gözükmektedir.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerin en büyük sorunu olan ekonomik kalkınmanın sanayileşmekten geçtiği söylenebilir. Dolayısıyla bu ülkeler sanayileşmek için büyük çaba harcamaktadırlar. Bununla birlikte Duran (2003:23-24)'a göre bir ülke ekonomik kalkınmaya götüren yol aşağıdaki tedbirlerden geçmektedir:

- Yatırım ve üretimi arttırmak
- Yabancı sermaye çekmek
- Girişimci riskini azaltmak
- Nitelikli insan gücü yetiştirmek
- Kalite ve verimlilik artışı sağlamak
- KOBİ'leri desteklemek
- Yarım kalmış yatırımların tamamlamak.

Devletin bu alanlara ayrıcalıklı teşviklerin uygulamanın amacı ülke sanayileşmesini sağlamak ve hızlandırmak olarak algılanmaktadır. Sanayileşmenin ilk dönemlerinde teknoloji transferi desteklenirken daha sonraki dönemlerde teknoloji taklidi ve üretimi uygulanan teşvik ve sübvansiyonlarla korunmaktadır (Tansu,2003:115).

Yalnız stratejik ticaret ve sanayi politikasının doğrultusunda uygulanan teşvik tedbirlerinin, piyasanın işleyişinin bozup, maliyetinin yararını aşacağı varsayımıyla bazı teorisyenler tarafından doğru karşılanmamaktadır. Buna rağmen bazı uygulayıcılar tarafından stratejik sanayi ve ticaret politikalarıyla, özellikle gelişmekte olan ülkelerin daha hızlı kalkınacağı savunulmaktadır (Duran,2003:9).

2.3.2.2 Teknolojik Gelişmeyi Sağlamak ve Sürdürmek

Bilindiği gibi bir ülkenin sanayileşme süreci, kendine uygun teknolojileri üretecek sanayilerin kurulabilmesi ile tamamlanmaktadır. Ayrıca ülkelerin dünya pazarında rekabetçi bir kimliği kazanmasının teknolojik gelişmeye bağlı olduğu görülmektedir. Günümüzde ülkenin gelişmişlik seviyesinin ölçülmesinde onun teknolojik konumu önemli yer almaktadır. Bunun için teknoloji geliştirme ile ilgili tüm faaliyetlerin teşvik edilmesi ülkenin gelişmişlik düzeyi açısından önem taşımaktadır.

Son yıllarda değişen karşılaştırmalı üstünlük ölçütlerine göre bilgi birikimi yeterli düzeyde olan ve bunu en iyi biçimde etkin kullanabilen ülke ya da ekonomiler üstün duruma gelmektedirler. Bu nedenle eğitim, bilgi birikimi, teknolojik araştırma-geliştirme gibi faaliyetlere yapılan yatırımlar birçok ülkede teşvik edilmektedir (İncekara,1995:16).

2.3.2.3 Bölgesel Kalkınmayı Sağlamak

Ülkelerin teşvik politikalarına başvurmaların bir diğer amacı, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının giderilmesinde yatmaktadır. Sermaye ve emek göçüne yol açan ve bundan doğan diğer birçok sosyo-ekonomik sorunun sebebini oluşturan dengesizliklerin giderilmesi için bölgesel çerçevede devlet yardımları gündeme gelmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin sanayileşme stratejisinin tercihinde, mevcut sanayinin belirlenen hedefler doğrultusunda şekillenmesi, para ve maliye politikaları yanında dış ticaret ve teşvik sistemleri ile tanımlanıp desteklenmektedir. İncekara (1995:14) tarafından demokratik ülkelerde, belirlenen sanayileşme stratejisinin, amaçlara uygun olarak yürütülmesinin, özel kesimin gereksinim duyulan yönde yatırım ile ihracat faaliyetlerini gerçekleştirmesini destekleyerek yönlendirecek uygun iktisat politikaları ve teşviklerden başka araç olmadığı savunulmaktadır.

Dolayısıyla günümüzde en gelişmiş ülkelerde bile bölgesel dengesizlikleri giderme politikalarının uygulanması alışagelmış bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkelerin nispeten geri kalmış bölgelerdeki faaliyetlerin desteklenerek teşviklerin uygulanmasının amacı, dengesiz kalkınmayı önlemek ve aynı zamanda sosyal gelişmeyi sağlamak olarak saptanabilir (Tansu,2003:116).

2.3.2.4 İstihdamı Arttırmak

Gelişmekte olan ülkelerde nüfus artış hızının yüksek olması işgücünün hızla genişlemesine yol açmaktadır. Ancak bu ülkelerde sermaye ve sanayileşme düzeyi yetersiz olduğundan istihdam düzeyi yeterince hızlı arttırılamamaktadır. Bundan dolayı istihdamı teşvik eden, işsizliği önleyici, emek-yoğun yatırımların gündeme getirilmesi doğal olgu olarak

görülmektedir. Bu amaçla işletmelere, düşük faizli kredi, çeşitli vergisel avantajlar ve bürokratik işlemlerin azaltılması gibi teşvik tedbirleri gündeme getirilmektedir.

Diğer taraftan ithal ikameci stratejiye bağlı olarak daha önce ithal edilen bir malın üretiminin, ülke sınırları içerisinde başlaması ile o malın ithalatına yasak, yüksek tarife ya da kota konmasının da istihdamın artmasına yol açabileceği varsayılmaktadır. Ancak bu varsayım ithal ikameci politikanın verimli olması durumunda geçerlidir. Teşviklerin dozunun optimal bir şekilde ayarlanması unutulmaması gereken bir unsur daha karşımıza çıkmaktadır (İncekara,1995:12-15).

2.3.2.5 Kıt Kaynakları Rasyonel Bir Biçimde Kullanmak

İncekara (1995:9-11)'ya göre ekonomik literatürde teşvik kavramı, belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla ve hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla, devlet tarafından çeşitli yöntemler ve araçlarla verilen birçok destek, yardım ve özendirmeler olarak tanımlanabilir. Tanımdan anlaşılacağı üzere, teşvik tedbirlerin temelinde, kaynakların, ülke ekonomisi açısından daha yararlı olduğu kabul edilen belirli sektörlerde kullanılmasının öngörülmesi söz konusudur. Dolayısıyla teşvik tedbirlerinin yapıcı gücünden faydalanarak ülkelerin kıt kaynaklarının en verimli bir şekilde kullanılması amaçlanmaktadır.

Tasarrufun artırılarak en uygun yatırımlara kanalize edilmesi, ekonominin itici ve sürükleyici sektörlerin harekete geçirilmesi, kısacası tüm ekonomik çalışmaların geliştirilmesi, verimliliğin artırılması, mal ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi gibi amaçlar için kıt kaynakların kullanılması ülkelerin uyguladıkları teşvik sisteminin önem konusunu teşkil etmektedir.

2.3.2.6 İhracatı Arttırmak ve Bazı Alanlarda Dünya Piyasalarında Rekabet Gücü Elde Etmek

Teşvik sisteminin, ülkelerin ekonomik gelişmelerini tamamlamak ve hızlandırmak amacıyla uyguladıkları bir motivasyon aracı olduğu açıktır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde hem iç pazarın canlandırılması hem dış pazarlarda rekabet gücü kazanılması hedefleri açısından uygulanan maddi teşvikler yatırımların artırılmasında ve koordinasyonunda, önemli işlevler üstlenmektedir (Boz,2002:341).

Uluslararası rekabette en sık rastlanan sorunlardan biri olan dumping, bir malın makul bir piyasa fiyatının çok altında satılmasıdır. Bu uygulama, serbest rekabet piyasasının işlerliğini ortadan kaldıran arızı bir durumdur. Damping uygulamalarına karşı ulusal üreticileri korumak amacıyla teşvik tedbirlerinin alınması söz konusu olmaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler, geleneksel ürünlerin ihracatçısı olmalarıyla birlikte sanayi ürünlerin nispeten avantajlı olması edeniyle mevcut potansiyellerini, sanayi malı ihraç etmek üzere harekete geçirmektedirler. Bu ülkelerin hızlı sanayileşme çabaları ise, korumacı ve teşvik politikalarıyla desteklenerek yürütülmektedir (İncekara,1995:13). Bu politikaların doğrultusunda gelişen ülkenin ihracat faaliyetleri, dünya pazarında önemli güce, başka bir deyişle rekabet gücüne sahip olmalarına neden teşkil etmektedirler.

Üretim ve yatırım faaliyetlerin yanında ülke mallarının uluslararası alanda rekabet edebilirliğini güçlendirilmesine ve dolayısıyla döviz gelirlerinin arttırılmasına ilişkin teşvik araçlarının uygulanması birçok ülkede sıkça başvurulan yollardır. Bu amaçla ihracata devlet tarafından nakdi ve/veya gayri nakdi çeşitli teşvikler sağlanmaktadır (İncekara,1995:15-16).

Tüm bu uygulamaların amaçları doğrultusunda özel sektör yatırımlarının, kalkınma planları ve programlarında tespit edilen alanlara kaydırabilmek amacıyla teşvik tedbirlerinin yapıcı gücünden faydalanmak mecburiyeti vardır.

Sonuç olarak teşvik sistemleri, toplumsal kaynakların devlet eliyle öngörülen yatırım amaçları doğrultusunda belirli kesimlerin lehine net transferlerini ifade etmektedir. Bilgili, sistemli, bilimsel, gerçekçi teşvik araçlarının, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için sosyal refah amaçlarına daha kolay ulaşmaya ve serbest piyasa ekonomisinin şartlarını hazırlamaya yardımcı oldukları düşünülmektedir. Zira tatmin edici gelişmişlik seviyesine gelememiş bir ekonomide, yeterli rekabet ortamının sağlanması ve üretimi artırma imkanının pek bulunmadığı görülmektedir (İncekara,1995:16).

2.3.3 Yatırım Teşvikleri

Türkiye'nin turistik çekiciliği ve tatil cenneti olarak algılanmaya başlamasıyla yatırım teşvikleri turizm alanında yaygın olmaya ve yoğunlaşmaya başlamıştır. Hatta Barutçugil (1989:154)'e göre ilk bakışta çekiciliğe sahip olmasına karşın tatmin edici bir gelir düzeyine ancak uzunca bir süre sonrasında ulaşabilen turizm sektöründe girişimcilere, bazı finansal kolaylıklar ve olanaklar sağlanarak yatırımlara özendirilmesi zorunlu olmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'de turizm yatırımlarının daha çok konaklama tesisleri üzerinde yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Turizm sektöründe gerçekleştirilen yatırımların önemli kısmını oluşturan konaklama tesislerinin yatırımları, turizme katılan kimselerin ön planda konaklama olmak üzere yeme-içme, eğlence ve benzeri hizmetlere yöneliktir. Otel, pansiyon, motel, tatil köyü ve benzeri yatırımlar bu kapsamda değerlendirilip turizm üst yapı yatırımlarını oluşturmaktadırlar (Kozak v.d.,2000:130).

2.3.3.1 Yatırım Teşvik Belgesi

Yatırımlarda teşvik tedbirlerin uygulanabilmesi için girişimciye verilen Yatırım Teşvik Belgesinin tanımı geniş anlamda birkaç yazar tarafından yapılmıştır. Buna göre Yatırım Teşvik Belgesi, üzerinde yazılı destek unsurlarından yararlanabilinmesi için, Hazine Müsteşarlığı'nca makro ekonomik politikalar, arz-talep dengesi, sektörel, mali ve teknik yönden yapılacak değerlendirme sonucunda uygun görülen yatırımlara istinaden düzenlenen belgedir (Andaç,2006:255;Boz,2002:351). Bu belgenin verilmesi Müsteşarlık tarafından sektör ve/veya proje bazında belirlenecek asgari ekonomik kapasitede olma, sürelerle uygun hareket etme ve yatırımı yapacak girişimcinin ilgili tebliğlerde belirlenen hukuki statüyü sağlama şartlarına bağlı olmaktadır.

Bir başka yazara göre teşvik belgesi, yatırım türünü içeren, tespit edilen şartlara uygun olarak gerçekleşmesi halinde üzerinde yazılan teşviklerden yararlanmaya olanak veren, kalkınma planına uygun ve ülke ekonomisi açısından faydalı olduğu kabul edilen yatırımcılara verilen belgedir (Akın,1998:69). Böylelikle Yatırım Teşvik Belgesi'nin yatırımcılara ne tür olanakları sağladığı bilgiler bu belgenin üzerinde açıkça yazıldığı anlaşılmaktadır.

2.3.3.2 Yatırım Teşvik Belgesinin Sağladığı Olanaklar

Günümüzde yürürlükte olan 2006/10921 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı hem KOBİ hem genel yatırımların teşvikini kapsamaktadır. Bu kararda uygulanacak teşvik tedbirleri şu şekilde sıralanabilir:

- Gümrük vergisi muafiyeti
- KDV istisnası

➤ Faiz desteği

Ancak teşvik araçlarının uygulanma tarihinde ilk defa mevzuatta yer alan faiz desteğinden yararlanabilmek için Kalkınmada Öncelikli Yörelerde yatırımın gerçekleştirilmesi şartı aranmaktadır. Böylece bu kısıtlamalarla bölgelerin dengesiz gelişmelerinin önüne geçilmesi çalışılmaktadır. Teşvik belgesi kapsamındaki yatırım mallarının ithali durumunda yürürlükteki İthalat Rejimi Kararı gereğince ödenmesi gereken Gümrük Vergisinden KOBİ'ler muaf tutulmaktadır. Bir de 2006/10921 sayılı karar uyarınca Ar-Ge yatırımları dışındaki diğer yatırımlar için düzenlenen teşvik belgesi kapsamında ham madde, ara malı ve işletme malzemesi ithal edilememektedir. Yatırımcının Katma Değer Vergisi istisnasından yararlanabilmesi için teşvik belgesi kapsamında yapılacak makine ve teçhizat ithali ve yerli teslimin gerçekleşmesi şartı aranmaktadır.

2.3.3.3 Yatırım Teşviklerinden Yararlanan İşletme Sayısı

Hazine Müsteşarlığı'ndan alınan bilgilere göre KOBİ kapsamındaki konaklama işletmelerinin yatırım teşviklerinden yararlandıkları ortaya çıkmıştır. Hatta bazı işletmelerin bir defadan fazla teşviklerden yararlandıkları gözlemlenmektedir. Bu bulgu devlet tarafından işletmenin yatırım aşamalarına ve yıpranma düzeyine göre teşviklerden yararlanma imkanı tanınmasından kaynaklanmaktadır. Bu bilgilerin doğrultusunda işletmelerin komple yeni yatırım ve modernizasyon yatırımlarında yararlandıkları teşvik belgesinin adedi dikkate alınarak yıllar itibariyle işletmelerin sayısı Tablo 5'te belirlenmiştir.

Tablo 5. Teşviklerden Yararlanan KOBİ Kapsamına Giren Konaklama İşletmelerinin Mevcut Durum Tespit Tablosu.

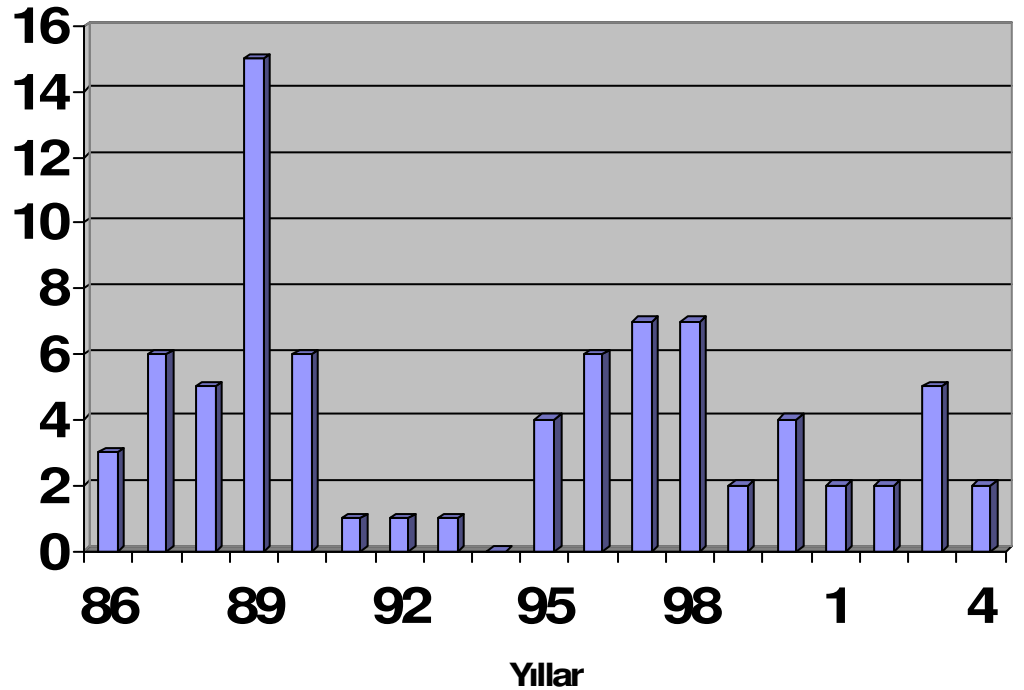
No	İŞLETME ADI	TEŞVİKLERDEN YARARLANMA TARİHİ	TEŞVİKLERDEN YARARLANMA SAYISI
1	Alya Turizm ve Tic.A.Ş.	07.08.1986	5
2	Olbia Otelcilik Turizm Tic.ve San.A.Ş.	23.10.1986	1
3	Bulvar Otelcilik Turizm ve Ticaret A.Ş.	18.11.1986	3
4	Bulut Otelcilik Turizm ve Ticaret A.Ş.	13.01.1987	1
5	Erdem Turizm ve Ticaret A.Ş.	20.01.1987	1
6	Arı Turizm Yatırım ve Tarım İşletmeleri A.Ş.	11.06.1987	1
7	Sipahi Kardeşler Otelcilik Turizm ve Tic.A.Ş.	19.10.1987	1
8	Akor Otelcilik Turizm A.Ş.	02.11.1987	1
9	Atilla Otelcilik Turizm ve Tic. A.Ş.	14.12.1987	1
10	Mithat Turizm ve Tic. A.Ş.	05.07.1988	2
11	Mevre Otelcilik Tur. A.Ş.	07.09.1988	1
12	Güçlü Tur. İşl.ve Tic. A.Ş.	27.09.1988	3
13	Demirci Turistik Tesisleri ve İşletmeleri A.Ş.	10.10.1988	3
14	Yetkin Turizm İnşaat ve Tic. A.Ş.	22.11.1988	1
15	Güneş Turizm ve Tic. A.Ş.	07.02.1989	2
16	Azazade Turizm İşlt. Tic. A.Ş.	21.02.1989	1
17	Gülay Turizm Yatırımları ve İşlt. A.Ş.	06.04.1989	1
18	Maya Turizm İşlt. Tic. A.Ş.	05.06.1989	1
19	Turan Otelcilik Turizm İnşaat Tic. ve San. A.Ş.	12.06.1989	1
20	Otka Turizm İnş. San. Tic. A.Ş.	12.06.1989	1
21	Kılınçlar Turizm İşlt. A.Ş.	23.06.1989	1
22	Özenler Turizm Tic. A.Ş.	27.07.1989	1
23	Oran Turizm Otelcilik İnş. Müh. Tic. A.Ş.	25.08.1989	1
24	Ösa İnş. San. A.Ş.	27.09.1989	1
25	Kaytur Kayışoğlu Tur. A.Ş.	09.10.1989	1
26	Hacıkadiroğlu Turizm ve Tic. A.Ş.	07.11.1989	2
27	Oral Turizm İşlt.Tic. A.Ş.	08.11.1989	2
28	Bertur Bergama Turizm ve Tic. A.Ş.	08.12.1989	1
29	Köşdere Turizm Yat. ve İşletmeciliği A.Ş.	11.12.1989	4
30	Tokuşlar Otelcilik Turizm ve İnşaat A.Ş.	13.02.1990	2
31	Akman Tur Yat. ve İşlt. A.Ş.	23.05.1990	1
32	Şakiroğlu Turizm ve Yat. A.Ş.	15.10.1990	1
33	Gönnetlioğlu Turizm Otelcilik Tic. A.Ş.	24.10.1990	1
34	Ladin Turizm Tic. A.Ş.	22.11.1990	1
35	Akif Polat Turizm Otelcilik Tic. ve San. A.Ş.	24.12.1990	2
36	Patara Turistik Tesisler İşletmecilik Yat. A.Ş.	17.01.1991	1
37	Erkal Turizm Yatırımları A.Ş.	11.12.1992	1
38	Mert Tur ve Tic. A.Ş.	04.03.1993	1
39	Altına Turizm Yatırımları A.Ş.	13.04.1995	1

40	Sipahioğlu Otelcilik ve Tic. A.Ş.	11.08.1995	1
41	Drita Turizm İnş. ve Tic. Ltd. Şti.	11.08.1995	1
42	Özbek Turizm A.Ş.	19.12.1995	2
43	Fame Tur. İşl. Tic. A.Ş.	29.03.1996	1
44	Sunalar Otelcilik Tur. Tic. ve San. A.Ş.	10.06.1996	1
45	Güzelköy Turizm ve Tic. A.Ş.	23.07.1996	1
46	Ataş Turizm ve Tic. A.Ş.	14.11.1996	1
47	Bağırıcıoğlu Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti.	25.12.1996	1
48	Kaptan Otelcilik Turizm ve Tic. A.Ş.	27.12.1996	1
49	Cangarlar Turizm Tic. Ltd. Şti.	23.01.1997	1
50	Ali Kuyumcu ve Oğulları Uluslararası Turizm Tic. ve San. A.Ş.	21.03.1997	1
51	Yaşar Finansal Kiralama A.Ş.	28.03.1997	1
52	Fuat Aysoy	10.04.1997	1
53	Kırım Turizm İşl. ve Tic. Ltd. Şti.	09.06.1997	1
54	Gürtaş İnş. Tur. Tic. Ltd. Şti.	17.09.1997	1
55	Rauf Sadullahoğlu	14.11.1997	1
56	Ekin Tekstil Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti.	09.02.1998	1
57	Erkoç İnş. ve Tic. A.Ş.	03.04.1998	1
58	Sanat Turz. Tic. İnş. Ltd. Şti.	18.05.1998	1
59	Viking Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti.	23.12.1998	2
60	Dostlar Turizm ve Tic. A.Ş.	29.12.1998	1
61	Ufuk Otelcilik Tur. San.ve Tic. A.Ş.	30.12.1998	1
62	Konaklı Turizm Otelcilik Yat. Paz. A.Ş.	31.12.1998	1
63	Alangün Turizm İşletmecilik Ticaret A.Ş.	29.04.1999	2
64	Asdem İnşaat Turizm Tic. ve San. Ltd.Şti.	30.04.1999	1
65	Manolya Turizm Otelcilik İth. İhr. ve Tic. A.Ş.	06.01.2000	1
66	Kınık Turizm İşletmeleri İnşaat Yatırım İç ve Dış Tic. A.Ş.	25.08.2000	1
67	Gül Turizm İnşaat Yatırımları San. Tic. A.Ş.	31.10.2000	2
68	Arya Turizm İşletmeleri San. ve Tic. Ltd. Şti.	17.11.2000	1
69	Güloğulları Turizm ve Tic. Ltd. Şti.	24.04.2001	1
70	Büyükhanlı Kardeşler Tur. Yat. İnş. Tic. A.Ş.	20.06.2001	2
71	Karamancı Turistik Tesisler A.Ş.	19.09.2002	1
72	Kobal Turizm ve Ticaret Limited Şirketi	23.12.2002	1
73	Ülker Turizm İnşaat Ltd. Şti.	15.01.2003	1
74	Flamingo Dalış Merkezi Limited Şirketi	10.04.2003	1
75	Tezcanlar Turizm Ticaret A.Ş.	24.04.2003	1
76	Çolakoğlu Otomotiv Turz.İnş.San.Tic.Ltd.Şti.	25.06.2003	1
77	Şimal Yıldızı Turizm Tic. Ltd. Şti.	22.12.2003	1
78	Han Tarım Hayvancılık Petrol İnşaat Taahhüt Turizm Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.	06.05.2004	1
79	Gökkoca İnşaat Turizm Otelcilik Ticaret Kuyumculuk Tekstil Ltd. Şti.	06.10.2004	1

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı'ndan alınan bilgilere göre tarafımızdan düzenlenmiştir

Yıllar itibariyle teşviklerden yararlanan işletme sayısında değişiklik seyrettiği gözlemlenmektedir. Tablo 5 verilerine göre KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerin teşviklerden yararlanma eğilimleri 1989 yılında zirveye ulaşmıştır. Oysa 1991-1993 yılları arasında sadece yılda bir defa firmalar devlet desteği olanağından yararlanabilmek için başvuruda bulunmuştur. Tablo 5'te yer alan bilgi ile ilgili burada belirtilmek istenilen ufak bir ayrıntı bulunmaktadır. Tablo 5 verilerin ayıklanması sırasında KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerine ait teşvik belgelerinin tamamlama vizeleri alınmış, azami 100 odaya sahip olma ve Akdeniz bölgesinde faaliyette bulunma özelliğine dikkat edilmiştir.

Tablo 5'te yer alan verilerin doğrultusunda çizilen Şekil 1'de teşviklerden yararlanan işletme sayısındaki değişim daha iyi görülmektedir.

Şekil 1. Teşviklerden Yararlanan İşletmelerin Yıllar İtibariyle Rakamsal Dağılımı

Şekil 1'de yıllar ekseninde 1986 yılından başlayarak 2004 yılına kadar veriler girilmiştir. Sayfa genişliğinin elverdiği kadar sığdırmak amacıyla yıllar

olabildiğince kısaltılarak girilmiştir. Görüldüğü gibi KOBİ'lerin teşviklerden yararlanmalarında istikrarlı bir değişimin olmadığı daha çok arızı bir değişimin olduğu söz konusudur. Bununla birlikte turizm yatırımlarının altın dönemini ifade eden 1985-1990 yılları arasına düşen 1989 yılında KOBİ yatırımlarında da yükselme gerçekleşmiştir. İzmir Ticaret Odasının (2000:13) yaptığı araştırmaya göre 1989 yılında turizm sektörü toplam özel sektör yatırımlarının içinde en yüksek %6,3 oranına sahip olmuştur. Bu parlak 1989 yılında turizm yatırımlarında ulaşılan zirveyi KOBİ kapsamına giren konaklama işletmeleri de korumuşlardır. Turizm yatırımlarının bu rakamlarla fark atıp tarihe geçmelerinin nedeni o dönemin nakit teşviklerinin itici gücüne bağlanmaktadır.

2.3.4 KOBİ Teşvikleri

Ekonomik büyüme, istihdam, yerel ve bölgesel gelişme ile sosyal bütünleşme açısından KOBİ'lerin önemi sürekli artmaktadır. KOBİ'lerin öneminden kaynaklanan ayrıcalığı, sorumluların tarafından bu işletmelere yönelik özel teşvik tedbirleri ile ele alınmaktadır.

Bilindiği gibi KOBİ'lerin finansman konusunda bazı sıkıntılar mevcuttur. Özkaynakların yetersiz kaldığı yatırımlarda işletmelerin kredi kullanmalara yönelmesi söz konusudur. Kredi sağlamada karşılarında çıkan sorunların çözümünde bazı kuruluşlar (örneğin, Kredi Garanti Fonu) faaliyete geçmektedir. KOBİ'lerin kredi sağlamalarına yönlendirmek ve faiz ödemelerinde destek çıkmak amacıyla KOBİ'lere teşvik tedbirlerinden yararlanma olanağı sunulmaktadır. Bu olanakların ayrıntıları takip eden alt bölümlerde bahsedilecektir.

2.3.4.1 KOBİ Teşvik Belgeleri

Genel olarak KOBİ Teşvik Belgesi, yatırımın karakteristik değerini ihtiva eden, bu değer ve tespit edilen şartlara uygun olarak gerçekleştirilmesi halinde, üzerinde yazılı bulunan teşviklerden yararlanılacağı devletçe taahhüt edilen Hazine Müsteşarlığı'nca faydalı kabul edilen KOBİ'lerin yatırımları için yatırımcılara verilen belgedir (Cünedioğlu,2001:35).

Aslında KOBİ Teşvik Belgesi, adı geçen işletmelerin bankalardan sağladıkları kredinin faiz ödemelerini, makine ve teçhizat (enerji temini hariç) alımlarını desteklemek amacı ile Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenecek esaslara göre düzenlenip yatırım tamamlama süresince verilen belgedir (Andaç,2006:263).

Ayrıca KOBİ kapsamında mevzuatla uygulanması öngörülen teşviklerden yararlanmak isteyen işletmeler Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında 2005/9617 sayılı Yönetmeliğin ekinde bulunan KOBİ'lerin Niteliği Hakkında Bilgi Beyannamesi'ni doldurulması gerekmektedir.

2.3.4.2 KOBİ Teşvik Belgesinin Sağladığı Olanaklar

Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu 2006/10921 Sayılı Karara göre işletmelerin KOBİ kapsamında yararlanabilecekleri teşvikler şunlardır:

- Gümrük vergisi muafiyeti
- KDV istisnası
- Faiz desteği

KOBİ Teşvik Belgesi, Yatırım teşvik belgesinin yatırımcılara sağladığı olanakların dışında faiz desteği olanağı da sunmaktadır. Bu desteğin amacı KOBİ kapsamında yapılacak yatırımları için bankadan sağlanan kredilerin faiz ödemelerinde girişimcilere kolaylık sağlamaktır. Sağlandığı kredinin para cinsine bağlı olarak faiz desteğin puanları değişiklik sergilemektedir. Örneğin, kredi YTL bazında sağlandıysa 5 puan, döviz bazında ise 2 puan faiz desteği Hazine Müsteşarlığın kaynaklarından sağlanmaktadır.

2.3.4.3 KOBİ teşviklerinden Yararlanan İşletme Sayısı

Önceki bölümlerde bahsedildiği gibi 18 Ocak 2001 yılında Resmi Gazetede yayımlanan 2000/1822 sayılı karar doğrultusunda Akdeniz bölgesinde bulunan konaklama işletmelerinden KOBİ kapsamında teşvik tedbirlerinden sadece 2 firma yararlanmıştır. Antalya İl Turizm ve Kültür Müdürlüğü'nden sağlanan bilgilere göre turizm sektöründe 2002 yılından bu yana yenileme ve modernizasyon yatırımları için fon kaynaklı krediden yararlanan KOTİTAŞ Turizm ve Ticaret A.Ş. ve HANTUR Turizm İşletmeleri A.Ş. tesisleri olarak kayıtlara geçmiştir.

2.3.5 KOBİ Kapsamına Giren Konaklama İşletmelerinde Uygulanan Teşvik Tedbirlerinin Genel Değerlendirilmesi

Türkiye'de uygulanan özellikle teşvik politikaların yanlışlığın temeli kesin çizgilerle belirlenmiş ve her hükümetin uygulayacağı bir turizm politikasının bulunmamasında yatmaktadır. Sadece ödemeler dengesi açığının kapatılmasında turizm gelirlerinden yararlanma politikası, her iktidarın ortak turizm politikası olarak görülmektedir. Bu tutum dışında birçok konuda değişen iktidarlar arasında görüş birliği bulunmamaktadır. Böylece bu durum sonucunda uygulamaların çoğu zaman birbiriyle çelişmesine neden

olabilmektedir ve turizm endüstrisinde ciddi sorunlar doğurabilmektedir (Kozak v.d.,2000:153).

Türkiye'deki turizm işletmelerinde özellikle konaklama tesislerinde çok ciddi boyutta bulunan işletmecilik sorunları turizm endüstrisini etkilemektedir. İşletmecilik sorunlarının en önemli nedenleri arasında, turizmle ilgili olmayan kesimlerin aldıkları teşvikler ile bir dönemde sektöre önce yatırımcı, sonra da işletmeci kimliği ile girmeleri olarak saptanmıştır. Dolayısıyla bu sektörün içinden olmayan kesimler nitelikli otel personelinin sektör dışına kayması gibi bir takım yanlış uygulamaların başlatıcıları olmuşlardır. İşletmeciler tarafından, dış turizm talebinin düşük düzeyde yaşandığı ya da düşük fiyatlarla satış yapıldığı gibi finansman yönünden zor bir dönemi atlamanın ilk önlemi olarak personelin işine son verilmesidir. Bu yüzden otel işletmecilerinin her fırsatta "kalifiye eleman açığı"ndan yakınmaları içtenliği kuşku uyandıran konulardan biri olarak görülmektedir (Kozak v.d.,2000:148-149).

Türkiye'deki konaklama tesislerinin yıldızları ve sınıfları başka bir değişle ölçek itibarıyla dağılımı yanlış yönde gelişme sergilemiştir. Ülkeyi çoğunlukla Batı Avrupa orta sınıfı kitle turizm amaçlı tercih ederken, mevcut konaklama tesislerinin önemli bir bölümü selektif turizme dönük olarak gerçekleştirilmiştir. Nitekim talep niteliğine bağlı olarak küçük ve orta boy konaklama tesislerine gereksinim bulunurken bunun tersine lüks sınıfa giren tesislerin sayısı artırılmıştır. Bunun sonucunda lüks olanlar KOBİ kapsamında konaklama tesislerinin müşterilerini düşük fiyatlarla kendilerine çekmelerine neden olmuştur. Bu durumda küçük boy işletmelerin zarar görmelerinin yanı sıra düşük fiyatta hizmet sunmanın sonucunda hizmet kalitesinin düşmesi de söz konusu olmaktadır (Kozak v.d.,2000:151).

Yapılan çeşitli araştırmalara göre çok iyi koşullardaki teşvik uygulamaları sonucunda küçük ve orta boy konaklama tesislerinin sayısı artmış olduğu söylenmektedir. Bir bakımdan ekonominin temeli sayılan ve

turizmde önemli yere sahip olan KOBİ'lerin fazlalaşması sonucunda çevreye olumsuz etki yarattıkları gözlemlenmektedir (Atila ve Hançer,2004:60-62). Aynı zamanda turizm endüstrisinin ana konusunu oluşturan çevrenin zarar görmesi turist talebini negatif yönde etkileyebilmektedir. Turizmde her şey çevre üzerine kurulduğundan korunmuş, güzelliğini yitirmemiş yöreler turizm açısından çekiciliklerini korumaktadırlar. Ancak Türkiye'de yapılandırma planlamasının yeterli tutarlılıkta gerçekleştirilememiş olması beraberinde çevre kirliliğini getirmiştir (Kozak v.d.,2000:151). KOBİ'lerin çevre kirliliğine neden olmalarının birçok sebebi şu şekilde açıklanabilir:

- KOBİ'lerin ekonomik güçlerinin zayıflığı nedeniyle çevreye etkilerini en az düzeye indirememeleri
- Çevre kalitesinin talep sürekliliği konusunda özellikle uzun vadede önemli etkenlerden birisi olmasının farkında olmamaları
- KOBİ'lerin kısa vadede kar elde etme düşüncesi çevreye yatırım yapmalarını engelleyebilmektedir.

KOBİ'lerin çevre üzerinde nispeten az uyumlulukları ve etkin olmamalarının sonucunda ortaya çıkan manzara ve durum tespiti yetkili kuruluş ve birlikleri harekete geçirmiştir. Yetkili kuruluşlar tarafından çevre etiği konusunda bazı düzenlemeler öngörülmüştür (Boz,2002:82-83).

Turizmde çevre kalitesinin önemli yere sahip olması nedeniyle konaklama endüstrisinin çevre etiğine sahip çıkması hukuki çerçevede ele alınmıştır (Andaç,2006:136-137). Konaklama işletmelerinin sürdürülebilir turizmi sağlayabilmek için çevre etiğine uyum sağlama yolunda çaba göstermeleri söz konusudur. Özellikle 1990 yılından sonra daha iyi bir çevre için Uluslararası Oteller Çevre ve Tur Operatörleri ortak inisiyatifi öncülüğünde çeşitli “self regulation” (endüstrinin kendi kendine kurallar koyması) çevre programları uygulamaya konulmuştur (Atila ve Hançer,2004:62-63).

Türkiye’de en yaygın olarak “deniz-kum-güneş”e yönelik turizm faaliyetleri yürütülmektedir. Kozak v.d. (2000:152)’ne göre yapılan yatırımlar incelendiğinde önemli bir çoğunluğunun deniz turizmine yönelik gerçekleştirildiği görülmektedir. Ancak zamanla denizlerin kirlenmesi nedeniyle çevre kirliliğine yol açması, başka turizm türlerine olan talebin dünya çapında artması, Türkiye’de izlenen yanlış yatırım politikalarını ortaya çıkarmıştır. İzlenen yanlış politikalar yıllarca turistik ürünün çeşitlendirilmemesi, başka bir deyişle tek boyutlu turizmi sunmaktan ibaretti. Bunun sonucunda dünya pazarında moda olmaktan çıkan ve sıradan pazar olarak bilinen deniz-kum-güneş yönelik turizm faaliyetleri yerine alternatif turizm türlerine yönelik yatırımlarını teşvik edilmesinde çare olarak görülebilir. Dünyada yoğun talep gören turizm türlerinin belirlenmesi ve önem kazandırılması Türkiye’nin yeni imajının yaratılmasında önemli adım olarak görülmektedir. Bu çerçevede termal ve kış turizminin rolü hissedilir derecede artmaktadır (Kozak v.d.,2000:152;İzmir Ticaret Odası,2000:26-28). Yapılan bu değerlendirme sonucunda günümüzde geçerli olan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında turizmi 12 aya yayma hedefinin açıkça ortaya konulduğunu belirtmenin yeridir.

Türkiye’de özellikle planlı dönemden sonra turizmin, teşvik tedbirleriyle, yasalarla belirli kurallar ve ölçüler içinde geliştirilmesine özen gösterilmektedir. Ancak bu durumun sonucunda turizm teşvik mevzuatının da sürekli değişmesine ve uygulamada dağınıklığa sebep olduğu gözlemlenebilir. Bu yüzden turizm yatırımcısı, girişimcisi ve işletmecisi tarafından teşvik tedbirleri takip edilememekte ve dolayısıyla bu teşvik tedbirlerinden yararlanma olanağı çoğu zaman bulunamamaktadır. Oysa takip etmenin kolaylığı getirilebilirse turizm yatırımcısı ve işletmecisi turizmin gelişmesine daha fazla etkili ve yetkili olabilecektir (Andaç,2006:217).

Konaklama işletmelerinin KOBİ kapsamında değerlendirilme olanağı bulunmasına rağmen az sayıda teşviklerden yararlanma durumu birkaç nedene bağlanabilir. Yapılan çeşitli araştırmalara göre özellikle KOBİ’lerin

teşviklerden yeterince yararlanamama nedenlerinden bir tanesi karmaşık teşvik mevzuatını takip etmenin zor olduğu söylenebilir. Katılımın nispeten az olmasının nedenleri yatırımcıların bu uygulamadan haberdar olmamaları, teşviklerin bu işletmelerin yerine getiremeyecekleri şartları taşıması ve karar uyarınca teşviklerin kapsadıkları il sınırları içinde bulunmamaları olarak belirlenebilir (Altundal,1995:43). Ayrıca Açoğlu (1994:172-182) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, turizm yatırımlarında kaynak kullanımının etkiliğini azaltan konular arasında teşviklerin bürokratik ve siyasi engellere takılması yer almaktadır. Ayrıca Fon kaynaklı krediye nispeten banka kredilerinin uygulanma, geri ödeme şart ve usulleri (olanakları) daha elverişli olduğu gerçeği bir başka neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, devletten nakit kredi kullanımlarında işletme, faiz ve anaparanın geri ödeme zamanını geçirip ödeme yapmadığı taktirde borcunu faiziyle birlikte tahsil etmek için hacize gidilir. Halbuki banka kredilerinde yatırımcı (müşteri) ile banka arasındaki iyi ilişkiye bağlı olarak taksit ödemesi ertelenebilir. Bu koşulları dikkate alarak KOBİ kapsamında konaklama işletmelerinin finansal teşviklerden yararlanma rakamlarının düşük çıkması geçerli nedenlerden olduğu anlaşılmaktadır.

Ülkelerin uyguladıkları teşvik politikasının yatırım kararları üzerindeki etkinliği birçok akademisyen, politika yapıcılar ve uygulayıcılar tarafından temel olgu olarak kabul edilmektedir. Bu olgu doğrultusunda daha fazla fiziki yatırıma zemin hazırlamak amacıyla devlet tarafından çeşitli teşvik araçları kullanılmaktadır (Duran,2003:81).

Teşvik yatırım kararını etkilediği düşüncesi, düşük maliyetle sermayenin daha yoğun kullanılacağı neo-klasik yatırım teorisinin merkezini oluşturan varsayımına dayanmaktadır. Dolayısıyla yatırım teşvikleri, bir yatırım projesinin maliyetini ve riskini azaltarak potansiyel karlılığını arttırmak amacıyla kullanılan ekonomi politikası araçları olarak görülmektedir. Ancak Duran (2003:81-84)'a göre teşvikler bir tatlı gibidir; olması güzeldir, ama ana yemek olmadığında çok fazla değer taşımamaktadır.

Teşviklerin yatırım kararlarına etkisi birçok araştırmacılar tarafından irdelenmiştir. Bu araştırmalar sonucunda bazı çalışmalarda teşviklerin yatırım kararında önemli bir faktör olduğu görülürken, bazılarında ihmal edilebilir bir etkiye sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Yapılan çok sayıda araştırmaların çelişkili sonuçlarının nedeni teşviklerin her sektör, bölge, kesim ya da projeye duyarlılık düzeyi farklı olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Dolayısıyla teşviklerin bu özelliği dikkate alınmadan hazırlanan bir teşvik programıyla amaçlanan sektörlerde başarılı sonuçların alınması zor olduğu söylenebilir (Duran,2003:90-95).

Günümüzde Türkiye’de uygulanan teşvik sistemi basitleştirilerek, teşvik araçlarının da en aza indirilerek seçici olma özelliğini taşımaya yüz tutmuştur. Daha doğrusu eskiden teşvik belgesinin kapsamında verilen teşvikler artık belgesiz, otomatik olarak belli tutarda yatırıma meyilli her girişimciye sağlanmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOBİ KAPSAMINA GİREN KONAKLAMA İŞLETMELERİN FİNANSAL TEŞVİKLERDEN YARARLANMA DÜZEYİNİ SAPTAMA ÜZERİNE ANTALYA İLİNDE ARAŞTIRMA

3.1 ARAŞTIRMA KONUSUNUN AMACI VE ÖNEMİ

Çalışmanın amacı, KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerinin uygulamada olan teşvik programları hakkında farkındalığını ölçmektir. Bunun yanında sözü geçen işletmelerin finansal teşviklerden faydalanma düzeylerini tespit etmek ve turizm sektörünün gelişimi yolunda bu teşviklerin ne kadar başarılı olduğunu irdelemek araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Türkiye ekonomisinin gelişmesinde KOBİ'lerin büyük payları olduğu bir gerçektir. Türkiye'de KOBİ'lerin önemi; istihdam yaratmada ve üretimde yüksek yüzdelere sahip olmalarıyla, bölgelerarası dengeli kalkınmadaki rollerinden kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, KOBİ'ler, Türkiye'nin sosyo-ekonomik dengesinin oluşturulmasında önemli bir potansiyele sahiptirler.

Türkiye'yi dünyaya tanıtmak konusu, 1990'lı yıllarından itibaren gündemde olan Avrupa Birliği'ne entegrasyon süreciyle dikkat çekmeye başlamıştır. Bunun yanı sıra ekonomiye büyük katkı sağlayan turizm sektörü, önemli döviz kazancı ve büyük ölçüde istihdam yaratma niteliği göstermiş ve bu alanda teşvikler sağlanmaya başlanmıştır. Buna rağmen 1990-2002 yılları arasında Ersin Güngör tarafından KOBİ'lerle ilgili verilerin araştırılmasında; gıda, içki, dokuma, giyim, orman ürünleri, lastik ve madencilik sektörlerindeki KOBİ'lerin teşviklerden en çok oranda yararlandığı ortaya çıkmıştır. Halbuki Türkiye ekonomisine en yüksek geliri sağlayan kalem olarak değerlendirilen, turizm sektörünün bir dalı olan ve KOBİ kapsamına giren konaklama

işletmeleri önemli girdi (döviz girdisi) sağlama araçlarından biri olarak görülmesine rağmen, düşük düzeyde teşvik almıştır. Bu nedenle çalışma, KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerine ulaşıp bunun sebebinin ortaya konulması, bu sektördeki teşviklerin yararlılığı açısından bir rehber niteliği taşıyabileceği ve işletmelerin KOBİ'lere yönelik farklı kuruluşlar tarafından yapılan her türlü destek hakkında farkında olup olmadığının analiz edilebilmesi açısından önem taşımaktadır.

Daha önce yapılan araştırmalarda KOBİ'lerin ciddi finansman sorunu ortaya çıkmıştır. İstikrarlı döviz kuru politikasının uygulandığı ve vadeli kredi faizlerini düşük olduğu ortamda, finansal teşviklerin cazibesini arttırması halinde işletmelerin bu teşviklerden yararlanma düzeyleri ne denli değişeceği önemlidir. Türkiye'ye sağladığı yararlarını sıraladığımız finansal teşvikleri ele aldığımızda bu teşviklerden yararlanma düzeyinin yüksek olması beklenmektedir. Özellikle KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerinin finansal teşviklerden yararlanma düzeyinin belirlenmesinin işletme açısından önemli olduğu kadar ülkenin sosyo-ekonomik boyutundan bakıldığında da önemi yüksek düzeydedir.

Araştırma kapsamında, KOBİ niteliğinde olan konaklama işletmelerinde yönetici pozisyonlarında bulunanlara teşviklerden yararlanma düzeylerini ölçmeye yönelik bir anket uygulanarak mevzuatla öngörülen teşviklerden yararlanıp yararlanmadıkları saptanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda, geliştirilecek öneriler çerçevesinde KOBİ kapsamında konaklama işletmelerinin teşviklerden yararlanma düzeyleri optimal seviyede olacağı ve teşviklerin işletme finansman sorunlarına etkinliği üst düzeye çıkarılmasına yardımcı olunacağı düşünülmektedir.

3.2 ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerinin finansal teşviklerden yararlanma düzeylerini belirlemek için Antalya ilinde bulunan KOBİ'ler üzerinde durulmuştur. Antalya İl Turizm Müdürlüğü'ne kayıtlı tesislerden azami 100 odalı kapasiteye sahip olan konaklama işletmeleri araştırma kapsamında tutulmuştur. Araştırma kapsamına giren konaklama işletmeleri Antalya içi ve Kemer beldesi ile sınırlı tutulmuştur.

Araştırmada, diğer bir sınırlılık da şudur: KOBİ kapsamına giren konaklama işletmeleri belirlenirken konaklama işletmelerinin (pansiyon, apart otel, motel ve oteller);

- Azami 100 odaya sahip olması
- Antalya Turizm İl Müdürlüğü'ne kayıtlı tesis olması kriterleri aranmıştır.

Konaklama işletmelerin iş ve/veya el değiştirme, sezon başı gibi nedenlerden dolayı bazı KOBİ'lere anket uygulanamamıştır. Araştırmanın 76 işletmede yönetici pozisyonunda olan veya işletme sahibi üzerinde yapıldığı için elde edilen bulgular bu deneklerden alınan verilerle sınırlıdır. Ayrıca işletmelerle ilgili her araştırmada olduğu gibi bu çalışmada da zaman ve yöntem yönünden kısıtlar vardır. Araştırmanın temelinde insan unsuru olması sebebiyle sosyal bilimlerdeki yürütülen çalışmaların karşılaştığı sınırlıklar bu araştırma için de geçerlidir. Böylece araştırmanın sonucunda elde edilen toplam sayısal verilerin güvenilirliği, veri toplamada kullanılan anket tekniğinin özellikleriyle sınırlıdır. Araştırmanın sınırlayıcı faktörlerden biri işletme sahibi veya yöneticilerinin anket formların geri dönüşünde zamanlama konusunda hassasiyetsizlikleri olarak belirlenmektedir.

Araştırmaya katılan deneklere, anket formlarının uygulanmadan önce, verilen yanıtların sadece istatistiksel analiz amacı ile kullanılacağı

açıklanmıştır. Ayrıca analiz bulgularının açıklanması sonucunda herhangi bir şekilde işletme isminin açıklanmayacağı ifade edilerek deneklerin kaygıları giderilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle araştırmaya katılımda gönüllülük ilkesi temel alınarak deneklerin anket sorularını doğru algılayıp yorumladıkları, gerçekçi ve içten yanıtları verdikleri kabul edilmiştir.

3.3 ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Tanımlayıcı nitelikte olan bu araştırma için gerekli verilerin elde edilmesinde anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anketler, yönetici pozisyonunda olan kişilerle yüz yüze görüşme yapılarak doldurulmuştur. Anket soruları hazırlanırken ilgili literatürden ve Yeliz Gül (2004)'e ait "KOBİ Kapsamına Giren Konaklama İşletmelerinin Öncelikli Sorunları ve Antalya Uygulaması" adlı tez çalışmasından yararlanılmıştır. Yapılan çalışmaların geçerliliği ve güvenirliği sınanmış anket formlarından yararlanılarak araştırma konusuna uygun sorular seçilmiş ve araştırma konusu itibarıyla düzeltilmiş ve bir daha seçilen örnekleme uygulanmıştır. Anketin hazırlanmasından önce ön anket yapılmıştır. Ön anketin uygulanması sonucunda deneklerin konuyu nasıl algıladıkları ve ne tür sorularda zorluk çektikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Alan çalışmasına başlamadan önce 15 tane tesise ulaşılmış ve pilot çalışma uygulanmıştır. Deneklerden alınan yanıtlar doğrultusunda anket sorularının anlaşılma düzeyi saptanarak ankete son şekil verilmiştir.

Üç bölümden oluşan anket formunda (EK 1), birinci bölüm anketin uygulandığı işletmeler ile ilgili genel bilgileri, ikinci bölüm işletmelerin yönetim işlevine ilişkin bilgileri, üçüncü bölüm ise konaklama işletmelerin teşvik ile finansal işlevine ilişkin bilgileri belirlemeye yönelik sorulara ayrılmıştır. Anket formundaki sorular açık ve kapalı uçlu ve çoktan seçmeli olarak sorulmuştur. Bazı cevapların önem derecesine göre sıralanması istenmiştir.

3.3.1 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Antalya bölgesinde İl Turizm Müdürlüğü'ne kayıtlı olan ve faaliyette bulunan KOBİ kapsamına giren konaklama işletmeleri (pansiyon, apart otel, motel ve oteller) oluşturmaktadır. Antalya İl Turizm Müdürlüğü'nden alınan, bu yörede faaliyet gösteren, azami 100 odaya sahip olan konaklama işletmelerinin 2007 yılı listesi araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Evreni oluşturan konaklama işletmelerin tümüne ulaşılması hem zaman hem maliyet gibi zorluklar olması nedeniyle pek mümkün görünmediği için ana kütle içinden örneklem tesadüfi olarak seçilmiştir. İlgili makamdan alınan listeye göre işletme belgeli ve azami 100 odaya sahip olan toplam 246 tesis saptanmıştır.

Toplam 246 KOBİ niteliğindeki konaklama işletmesinden, literatürde yer alan tesadüfi örnekleme formülü yardımıyla %5 hata payı ile hesaplanan 139 konaklama işletmesine ulaşılması hedeflenmiştir ⁽¹⁾. Ancak sezon hazırlıkları nedeniyle yaşanan yoğunluk, bazı işletmelerin anket uygulanması yapıldığı dönemde henüz açık olmaması, el ve/veya iş değiştirme nedeniyle 76 anket formunun geri dönüşü sağlanabilmiştir. Böylece araştırmanın geri dönüş oranı %54,6 olarak gerçekleşmiştir. Toplanan anketlere ait 76 şirket 246 KOBİ'nin %30,9'unu oluşturmaktadır.

(1) $n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1) + t^2pq}$
 $n = \frac{246(1,96)^2(0,30 \cdot 0,70)}{(0,05)^2 245 + (1,96)^2(0,30 \cdot 0,70)}$
 $n = 139,8$

N: yığın çapı

n: örnek çapı

p: yığının oranı

q: 1-p

t: güvenirlilik düzeyi

d: duyarlılıktır

3.3.2 Araştırmanın Veri Toplama Tekniği

Araştırma konusunda veriye ulaşabilmek için anket tekniğine başvurulmuştur. Bunun için konaklama işletmeleri tek tek ziyaret edilip yetkili kişiyle bire bir görüşerek anketler doldurulmuştur. Daha sonra elde edilen veriler yüzdeler (frekans) tekniğine ve khi-kare (χ) istatistiksel yöntemine başvurularak varsayımlar sınanmıştır.

Finansal teşviklerden yararlanma düzeylerinin belirlenmesinde en uygun veri toplama tekniği olarak anket görülmüştür.

3.3.3 Araştırmanın Hipotezleri

H₀₁: İşletmenin hukuki yapısı ile işletmenin finansal teşviklerden yararlanma düzeyi arasında bir ilişki yoktur.

H₀₂: İşletmenin türü ile işletmenin finansal teşviklerden yararlanma düzeyi arasında bir ilişki yoktur.

H₀₃: KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerin büyüklüğü (oda sayısı) ile işletmenin finansal teşviklerden yararlanma düzeyi arasında bir ilişki yoktur.

H₀₄: Konaklama işletmelerinde çalışan kişi sayısı ile işletmenin teşviklerden yararlanma düzeyi arasında bir ilişki yoktur.

H₀₅: Konaklama işletmelerin yetkililerin eğitim düzeyleri ile teşviklerden yararlanma düzeyi arasında bir ilişki yoktur.

H₀₆: Şirket yönetimi işlevinin kimler tarafından yürütüldüğü ile işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeyleri arasında bir ilişki yoktur.

H₀₇: İşletmede çalışan yönetici sayısı ile işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeyi arasında bir ilişki yoktur.

H₀₈: Konaklama işletmelerinin finansal teşviklerden yararlanma düzeyleri ile işletmelerin fazla fonların değerlendirme şekli arasında bir ilişki yoktur.

H₀₉: Finansal teşvikler konaklama işletmelerinin finansal sorunlarında yeterli değildir.

H₀₁₀: İşletme yöneticilerinin kendi işletmelerini belirlenen kategorilerden hangisinde konumlandıkları ile işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeyleri arasında bir ilişki yoktur.

H₀₁₁: İşletmenin kuruluş tarihi ile işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeyleri arasında bir ilişki yoktur.

H₀₁₂: İşletmenin kuruluş aşmasında etkili olan faktörler ile işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeyleri arasında bir ilişki yoktur.

H₀₁₃: İşletmede çalışan yönetici sayısı ile işletmede istihdam edilen işçi sayısı arasında bir ilişki yoktur.

H₀₁₄: İşletmenin hukuki yapısı ile şirketin yönetiminin kimler tarafından yürütüldüğü arasında bir ilişki yoktur.

3.3.4 Araştırmanın Veri Analiz Teknikleri

Anketler uygulandıktan sonra anket sorularına verilen cevaplar bilgisayar ortamında değerlendirebilmek amacıyla veri düzeyine getirilmek üzere kodlanmıştır. Kodlanmış veriler SPSS 16.0 (Statistical Package of Social Sciences) ortamına uyarlanmıştır. Anket verilerin analizinde SPSS

16.0 istatistik paket programı kullanılarak tasnif ve analiz edilmiştir. Tanımlayıcı istatistik yöntemlerinden frekans dağılımı ve yüzde yöntemiyle analiz edilmiş ve tablolar halinde sunulmuştur. Ayrıca çalışmanın hipotezlerin irdelenmesinde khi-kare istatistiksel analiz yöntemi kullanılmıştır.

3.4 ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRMELER

Araştırma bulgularının açık bir şekilde görülebilmesi amacıyla sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur. Bu bölümde ilk önce anketin uygulandığı işletmeler ile ilgili genel ve yönetim bilgilere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

3.4.1 İletmeler İle İlgili Genel ve Yönetim Bilgilerin Bulguları ve Analizi

Anket cevaplarının doğrultusunda yapılan istatistiki analiz sonucunda deneklerin büyük çoğunluğu 1989-1992 ve 1996-1998 yılları arasında kurulmuş olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma kapsamında 1991 ve 1996 yılında kurulmuş olan işletmelerin en yüksek oranı %7,9 olarak hesaplanmıştır. Anketlerin uygulandığı işletmeler arasında 1982, 1983 ve 1995 yılında kurulmuş olanlara rastlanmamıştır. Tablo 6'da anketlerin uygulandığı KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerin kuruluş yıllarına göre dağılımı sayısal ve yüzdeler halinde verilmiştir.

Tablo 6. İşletmelerin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı

Yıllar	Sayı	Yüzde
1981	1	1,3
1984	2	2,6
1985	2	2,6
1986	4	5,3
1987	4	5,3
1988	1	1,3
1989	5	6,6
1990	5	6,6
1991	6	7,9
1992	4	5,3
1993	2	2,6
1994	2	2,6
1996	6	7,9
1997	4	5,3
1998	5	6,6
1999	1	1,3
2001	1	1,3
2002	4	5,3
2003	2	2,6
2004	3	3,9
2005	4	5,3
2006	1	1,3
2007	3	3,9
Toplam	72	94,7
Cevapsız	4	5,3
Genel Toplam	76	100,0

Tablo 7’de işletme ile ilgili genel bilgilere yer verilmektedir. Buna göre, anketin uygulandığı işletmelerin hukuki statüsü %36,8’i tek şahıs işletmesi;

Tablo 7. İşletme İle İlgili Genel Bilgiler

Soru İçeriği	Cevap Seçenekleri	Sayı	Yüzde
İşletmenin Hukuki Yapısı	Tek Şahıs İşletmesi	28	36,8
	Anonim Şirket	11	14,5
	Aile Şirketi	10	13,2
	Limited Şirket	26	34,2
	Kollektif Şirket	0	0
	Adi Komandit Şirket	1	1,3
	Toplam	76	100,0
İşletmenin Türü	Pansiyon	24	31,6
	Motel	2	2,6
	Otel	44	57,9
	Butik Otel	5	6,6
	Diğer (Apart Otel)	1	1,3
	Toplam	76	100,0
İşletmenin Oda Sayısı	0-25	34	44
	26-50	16	21,1
	51-75	11	14,5
	76-100	15	19,7
	Toplam	76	100,0
İşletmede Çalışan Kişi Sayısı	1-9	45	59,2
	10-49	27	35,5
	50-250	3	3,9
	Toplam	76	100,0

%14,5’i anonim şirketi; %13,2’si aile şirketi; %34,2’si limited şirket; %1,3’ü ise adi komandit şirket olarak belirlenmiştir. Böylece anketlerin uygulandığı işletmelerin tek şahıs işletmesi ve limited şirket hukuki statüsünde olanlar çoğunlukta oldukları sonucuna varılmaktadır.

Araştırmaya katılan işletmelerinin türü tespit etmek amacıyla sorulan sorudan elde edilen sonuçlar Tablo 7’de verilmektedir. Araştırma kapsamında olan deneklerin işletme türü açısından ise pansiyon ve otel statüsünde olanlar çoğunluktadır. Böylece işletmelerin türü açısından %31,6’sı pansiyon; %2,6’sı motel; %57,9’u otel; %6,6’sı butik; %1,3’ü ise diğer seçeneğinde yer alan apart otel olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 7’de görüldüğü gibi işletmelerin sahip oldukları oda sayıları dört gruba ayrılmaktadır. Buna göre işletmeler, 0-25 arası odaya sahip olanlar grubunda %44 oranla çoğunluk olarak toplanmaktadırlar. Ayrıca 26-50 arası odaya sahip olanlar grubunda %21,1; 51-75 grubunda %14,5; 76-100 grubunda ise %19,7 gibi oranlarda işletmelerin olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan işletmelerin istihdam ettikleri kişi sayısını tespit etmek için soru hazırlanmıştır. Bu soruya verilen cevaplara göre işletmenin istihdam ettiği kişi sayısı açısından işletmeler, %59,2 oranıyla sağladıkları çoğunluk ile 1-9 sayı arasında işçi çalıştırmaktadır. Ankete cevap veren işletmelerin kalan %35,5’i 10-49 işçi ve %3,9’u 50-250 arasında işçi çalıştırdıkları ortaya çıkmıştır.

Tablo 8’de ise işletmenin kuruluş aşamasında etkili olan faktörlerin önem derecesine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Tablo 8’de görüldüğü gibi işletmenin kuruluş aşamasında girişimcilerin yatırım yapma nedenlerin arasında önde gelen %59,2 oranıyla bağımsız çalışma ve iş sahibi olma isteği olmaktadır. KOBİ kapsamında konaklama işletmesi kurmanın karlı bir iş olma nedeni ise önem derecesi yüksek %28,9; önem derecesi orta %14,5 oranlarıyla ikinci sırayı almaktadır. Diğer seçeneğindeki işletmenin kuruluş nedeni olan hizmet verme ve müşteri memnuniyetin önem derecesi yüksek %6,5 oranında gerçekleşmesi ilgiyi çekmektedir.

Tablo 8. İşletmenin Kuruluş Aşamasında Nedenlerin Önem Derecesi İle İlgili

Kuruluş Nedenleri	İşletmenin Kuruluş Aşamasında Nedenlerin Önem Derecesi						Cevapsız		Toplam	
							Sayı	%	Sayı	%
	Çok		Orta		Az					
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%				
İşletme Sahibi, Bağımsız Olma	45	59,2	10	13,1	0	0	21	27,6	76	100,0
Karlı Bir İş Olması	22	28,9	11	14,5	2	2,6	41	53,9	76	100,0
Baba İşini Devam Ettirilmesi	2	2,6	6	7,9	3	3,9	65	85,5	76	100,0
Başka İş Seçeneğinin Olmaması	2	2,6	2	2,6	8	10,5	64	84,2	76	100,0
Diğer (Hizmet Verme, Müşteri Memnuniyeti)	5	6,5	2	2,6	6	7,9	63	82,9	76	100,0

Tablo 9’da anketlerin uygulandığı işletmelerin yönetim bilgileri ile ilgili bulgular yer almaktadır. Bu bilgilere göre, şirket yöneticiler pozisyonunda %55,3’ü aile üyeleri; %9,2’i ortaklar; %3,9’u profesyonel yöneticiler; %21,1’i aile üyeleri ile profesyonel yöneticiler birlikte; %9,2’i ise diğer seçeneğinde işaretlenen işletme sahibinin kendisi yer almaktadır. Bu bulgulara göre KOBİ kapsamında konaklama işletmelerinin yönetimi çoğunlukla aile üyeleri tarafından yürütülmektedir. İşletmede profesyonel yöneticilerin olduğu halde bile aile üyeleri yönetime katılmaktadırlar. Ya da aile üyelerin bir kaçı bu alanda ihtisaslaşarak yönetim konusunda dışardan yardım almaksızın kendi işlerini kendileri yürütmekte oldukları tahmininde bulunabiliriz. Şirket yönetiminin ortaklar tarafından yürütmenin oranı %9,2; profesyonel yöneticiler tarafından ise %3,9’dur.

Tablo 9. İşletmelerin Yönetim İşlevi İle İlgili Bilgiler

Soru İçeriği	Cevap Seçeneği	Sayı	Yüzde
Şirket Yöneticisi	Aile üyeleri	42	55,3
	Ortaklar	7	9,2
	Profesyonel Yöneticiler	3	3,9
	Aile üyeleri-Profesyonel Yöneticiler Birlikte	16	21,1
	Diğer (İşletme Sahibi)	7	9,2
	Cevapsız	1	1,3
	Toplam	76	100,0
Yönetici Sayısı	1	25	32,9
	2	18	23,7
	3	7	9,2
	4	3	3,9
	5	3	3,9
	6	2	2,6
	7	1	1,3
	9	1	1,3
	Cevapsız	16	21,1
	Toplam	76	100,0

Tablo 9’da görüldüğü gibi işletmelerde çalışan yönetici sayısı 1’den 7’ye kadar değişmektedir. Buna göre anketin uygulandığı konaklama işletmelerinde yönetici sayısı 1 olan %32,9; 2 olan %23,7; 3 olan %9,2; 4 ve 5 olan %3,9’ar; 6 olan %2,6; 7 olan %1,3 oranlarda seyrettiği saptanmıştır. Bu oranlara göre işletmelerin yönetici pozisyonunda çoğunlukla 1 veya 2 kişi bulunmaktadır.

Tablo 10’da ise yöneticilerin çoğu %38,1 oranı ile meslek lisesi-lise ve %46,1 oranı ile üniversite mezunu oldukları belirlenmiştir. Ayrıca bir işletmede birkaç yönetici olması halinde hepsi aynı eğitim seviyesine sahip olmadıkları söylenebilir. Bununla birlikte işletme yöneticilerin %15,8 oranı ile meslek yüksek okulu; %5,3 ilkokul; %3,9’ar oranlarıyla ortaokul ve lisansüstü

mezunlarından oluşmaktadır. Deneklerin bir tanesi ise okuryazar olmadığı ortaya çıkmıştır. Okuryazar olmayan yöneticinin aynı zamana firma sahibi ya da ortaklardan biri olduğuna dair tahmin yürütebiliriz. Yapılan araştırma sonucunda yöneticilerin çoğu üniversite mezunu olması dikkat çekici bir durumdur. Bir önceki Tablo 9'da konaklama işletmelerinin profesyonel yönetici çalıştırma oranlarının düşük olması işletme sahiplerinin üniversite mezunları olmasına işaret ettiği düşünülebilir.

Tablo 10. İşletme Yöneticilerinin Eğitim Düzeyleri

Yöneticilerin Eğitim Düzeyi	Sayı	Yüzde	Cevapsız		Toplam	
			Sayı	(%)	Sayı	(%)
Okur-Yazar Değil	1	1,3	75	98,7	76	100,0
İlkokul	4	5,3	72	94,7	76	100,0
Ortaokul	3	3,9	73	96,05	76	100,0
Meslek Lisesi-Lise	29	38,1	47	61,8	76	100,0
Meslek Yüksek Okulu	12	15,8	64	84,2	76	100,0
Üniversite	35	46,05	41	53,9	76	100,0
Lisansüstü	3	3,9	73	96,05	76	100,0

Genel olarak yapılan anketlerin analizinde işletmeyle ilgili genel ve yönetim fonksiyonuna ilişkin sorular kısımlarında katılımın yüksek olduğu saptanmıştır.

3.4.2 İşletmelerin Finansal Bilgilerin Bulguları ve Analizi

Yapılan anketin üçüncü kısmını oluşturan işletmenin finansal bilgilere yönelik sorular doğrultusunda verilen cevaplar bu bölümde analiz edilmiştir.

İşletme sahiplerine ya da yöneticilere finansal teşviklerden yararlanıp yararlanmadıkları sorulduğunda deneklerin %11,8'i evet cevabı, %84,2'i ise

Tablo 11. Finansal Teşviklerden Yararlanılması, Yararlılığı ve Yurtdışından Ortağın Varlığı İle İlgili Bulgular

Soru İçeriği	Evet		Hayır		Cevapsız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Finansal Teşviklerden Yararlanılması	9	11,8	64	84,2	3	3,9	76	100,0
Finansal Teşviklerin Yararlılığı	6	7,9	3	3,9	67	88,1	76	100,0
Yurtdışından Ortağın Varlığı	3	3,9	70	92,1	3	3,9	76	100,0

hayır cevabı vermiştir. Deneklerin %3,9'u bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Bu bulguya göre KOBİ kapsamında konaklama işletmelerinin finansal teşviklerden yararlanma düzeyleri düşük çıkmıştır. Finansal teşviklerden yararlananlara finansal alanda desteklerin yararlı olup olmadığını tespit etmek için deneklere bu kapsamda soru sorulmuştur. Verilen yanıtlara göre yararlanan 9 işletmenin %66,7'si uygulanan finansal teşvikleri yararlı bulurken kalan %33,3'ü yararlı bulmamışlardır. İşletmenin yurtdışından ortağın varlığı %3,9 oranında gerçekleşmiştir. Buna göre turizm sektöründe faaliyette bulunan KOBİ kapsamında konaklama işletmelerinde yabancı sermayenin girişi az oranda gerçekleştiği söylenebilir.

Araştırma kapsamında deneklere, karşılaştıkları tahmin edilen finansal sorunlarının önem derecesine göre 1 en yüksek, 7 en düşük olacak şekilde sıralamaları istenmiştir. Deneklerin en yüksek %30,2'si sıralanan sorunlardan kredi faiz oranlarının yüksek olması en önemli sorun olarak belirtmiştir. İşletmelerin karşılaştıkları finansal sorunların önem derecesinin ikinci sırayı

alan %27,6 oranıyla maliyetlerin yüksekliği sorunu gelmektedir. Bu sorunları %19,7 oranıyla özkaynak yetersizliği ve %11,8 oranıyla alacakların tahsil edilememesi sorunu izlemektedir. Bu bulgulara göre kredi faizlerin yüksekliği KOBİ kapsamına giren konaklama işletmeleri için en önemli sorunlarından biri olarak saptanmıştır (Tablo 12).

Tablo 12. İşlemelerin Finansal Sorunlarının Önem Derecesine Göre Dağılımı

İşletmenin Finansal Sorunları	Önem Derecesi													
	1*	%	2	%	3	%	4	%	5	%	6	%	7	%
Özkaynak Yetersizliği	15	19,7	3	3,9	2	2,6	3	3,9	2	2,6	7	9,2	-	-
Kredi Faizlerin Yüksekliği	23	30,2	4	5,3	4	5,3	4	5,3	4	5,3	-	-	-	-
Teminatın Ağır Olması	6	7,9	4	5,3	5	6,6	3	3,9	3	3,9	2	2,6	1	1,3
Döviz Kurların Yüksekliği	2	2,6	3	3,9	4	5,3	4	5,3	3	3,9	1	1,3	2	2,6
Alacakların Tahsil Edilememesi	9	11,8	8	10,5	6	7,9	2	2,6	2	2,6	3	3,9	1	1,3
Maliyetlerin Yüksekliği	21	27,6	13	17,1	5	6,6	4	5,3	-	-	-	-	1	1,3
Diğer(Müşterinin olmayışı)	5	6,6	2	2,6	-	-	-	-	1	1,3	-	-	3	3,9

(* 1 en yüksek, 7 en düşük olacak şekilde önem derecelerini göstermektedir)

Tablo 13'te görüleceği gibi araştırma kapsamında işletmelerin finansal bilgilerle ilgili sorulara yanıtların yüzde ve frekans analizleri yapılmıştır. Deneklere uygulanan anketlerde işletmelerin finansal kaynaklarının hangi fondan sağladıkları sorulmuştur. İşletme sahibi veya yöneticilerin %86,8'i özkaynak; %5,8'i ise banka kredilerinden yararlandıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca birçok işletmelerin finansal kaynakları hem özkaynak hem banka kredilerinden sağlanmaktadır. Finansal kaynağın bir alternatifi olan banka kredilerinden yararlanmanın düşük seviyede gerçekleşmesinin nedeni kredi

Tablo 13. İşletmenin Finans Bölümüyle İlgili Bilgiler

Soru İçeriği	Cevap Seçeneği	Sayı	Yüzde	Cevapsız (%)	Toplam
İşletmenin Finans Kaynakları	Özkaynaklar	66	86,8	13,2	76
	Kişisel Borçlar	4	5,3	94,7	76
	Banka Kredileri	12	15,8	84,2	76
	Kiralama (leasing)	7	9,2	90,8	76
	Diğer	-	-	100,0	76
Yöneticinin Uygulamada Olduğunun Bildiği Teşvikler	Yatırım İndirimi	34	44,7	55,3	76
	Gümrük Muafiyeti	5	6,6	93,4	76
	KDV Ertelemesi	14	18,4	81,6	76
	VRH İstisnası	8	10,5	89,5	76
	Döviz Tahsisi	13	17,1	82,9	76
	Finansman Fonu	11	14,5	85,5	76
	Diğer (Enerji Desteği)	15	19,7	80,3	76
Yararlanılan Teşviklerin Türü	Yatırım İndirimi	7	9,2	90,8	76
	Gümrük Muafiyeti	-	-	100,0	76
	KDV Ertelemesi	1	1,3	98,7	76
	Vergi, Resim, Harç İstisnası	1	1,3	98,7	76
	Döviz Tahsisi	1	1,3	98,7	76
	Finansman Fonu	-	-	100,0	76
	Diğer (Enerji Desteği)	2	2,6	87,4	76
Teşviklerin Sağladıkları Tasarruf Düzeyi (%)	1-25	4	5,3	94,7	76
	26-50	1	1,3	98,7	76
	51-75	-	-	100,0	76
	76-100	-	-	100,0	76
Yurtdışından Ortak Payı (%)	1-15	-	-	100,0	76
	16-30	-	-	100,0	76
	31-45	1	1,3	98,7	76
	46-60	1	1,3	98,7	76
	61 ve üstü	-	-	100,0	76
Fazla Fonların Değerlendirilmesi	Banka	32	42,1	57,9	76
	Borsa	-	-	100,0	76
	Döviz	7	9,2	90,8	76
	İşletmeye Yatırım	33	43,4	56,6	76
	Diğer (Arsa)	9	11,8	88,2	76
İşletme Kategorileri	5 yıldızlı oteller	6	7,9	-	-
	4 yıldızlı oteller	4	5,3	-	-
	3 yıldızlı oteller	47	61,8	-	-
	Cevapsız	19	25	-	-
	Toplam	76	100,0	-	-
Finansal Teşvikin Olması Gereken Alan	Mesleki Eğitim	25	32,9	67,1	76
	Yatırım	36	47,4	52,6	76
	Yabancı Dil	11	14,5	85,5	76
	Reklam-Tanıtım	46	60,5	39,5	76
	Diğer (gerek yok)	3	3,9	96,1	76

faizlerinin yüksek olmasıdır. Tablo 12’de bu durum gözlenmektedir.

Uygulanan anket çalışmasında deneklerin finansal teşviklerden haberdarlık düzeyi ölçülmeye amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde deneklere soru sorulmuştur. Bu sorunun yanıtlarına göre deneklerin en %44,7 oranında yatırım indirimi teşvik aracından haberdardır. Bu rakamı izleyen %19,7 oranıyla cevapların diğer kısmında yer alan enerji desteği; %18,4 oranıyla KDV ertelenmesi; %17,1 oranıyla döviz tahsis; %14,5 oranıyla finansman fonu; %10,5 oranıyla vergi, resim, harç istisnası ve en düşük %6,6 oranıyla gümrük muafiyeti olan finansal teşvik araçları deneklerin tarafından bilinmektedir.

Uygulanan anketlerde finansal teşviklerden yararlanan işletmelerin özellikle hangi teşvik aracından yararlandıkları sorulmuştur. Bu soruya cevaplar şu şekilde gerçekleşmiştir: deneklerin %9,2’si yatırım indirimi; %2,6’sı enerji desteği; %1,3 oranlarda KDV, VRH istisnası ve döviz tahsis olan finansal teşvik araçlarından yararlanmışlar. Anketin uygulandığı işletmelerin yatırım indiriminden yararlanma oranı yüksek çıkması bir önceki sorunun cevap oranlarına bağlantılı olarak gösterilebilir. Nitekim deneklerin arasında yatırım indirimi teşvik aracı en çok bilinenler arasında olması bu teşvikten yararlanma oranının yüksek çıkmasını açıklamaktadır.

Finansal teşviklerden yararlanan işletmelerin sadece beşi teşviklerin tasarruf düzeyini belirleyebilmiştir. Buna göre %1-25 arası tasarrufun sağladığı işletmelerin oranı %5,3 olarak gerçekleşmiştir. Sadece 1 işletme finansal teşviklerden yararlanma uygulamasından %26-50 arasında tasarruf sağlayabilmiştir.

İşletmenin yurtdışından ortağın olması halinde anketin uygulandığı deneklere işletme sermayesinin paylara bölünmesinin yüzde seçeneklerinin belirlenmesi istenmiştir. Denekler tarafından verilen yanıtlara göre yabancı

ortağa ait olan işletme sermayesi payının %31-45 arasında %1,3; %46-60 arasında %1,3 oranında olduğu saptanmıştır.

Araştırma kapsamında deneklere işletmedeki fazla fonların değerlendirme şekli sorulmuştur. Ankette bulunan bu soruya verilen yanıtlara göre elde edilen bulgular Tablo 13'te yer almaktadır. Bu bulgulara göre işletmelerin %42,1'i fazla fonları bankada tuttuğu halde %43,4'u işletmeye yatırmaktadır. Buna göre KOBİ kapsamında konaklama işletmelerinin sahibi veya yöneticilerin izledikleri otofinansman politikalarının güçlü olmasına işaret etmektedir. İşletmelerin %11,8'i fazla fonlarını diğer seçeneğindeki arsa alımı gibi yatırımlarda değerlendirirken %9,2'i dövizle yatırmaktadır. Deneklerin hiç biri fazla fonlarını borsada değerlendirmedikleri saptanmıştır. İşletmenin fazla fonlarının borsada değerlendirmenin riski nispeten yüksek olduğundan KOBİ kapsamına giren konaklama işletmeleri bu yöntemi yeğlemedikleri söylenebilir.

Araştırma kapsamında olan KOBİ niteliğindeki konaklama işletmelerinin sahibi veya yöneticilerinin kendi işletmelerini belirlenen üç kategorinin hangisinde gördükleri sorulmuştur. Bu sorunun amacı kendi işletmelerini; sunulan hizmet, sağlanan gelir, imaj ve benzeri unsurların açısından nasıl nitelendirdikleri saptamak olmuştur. Belirlenen üç kategori, konaklama işletmelerinden tesadüfi olarak örnekler verilerek işletme sınıfına göre ayrılmıştır. Ankette yer alan soruların cevaplarına göre işletmelerin %61,8'i üç yıldızlı oteller; %7,9'u beş yıldızlı oteller; %5,3'ü ise dört yıldızlı oteller kategorisinde kendilerini konumlandıkları saptanmıştır. Bu bulgulara göre KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerin çoğu kendilerini üç yıldızlı otel olarak nitelendirebilmektedirler. Cevapsız bırakan işletmelerin %25'i ise kendi işletmelerini benzersiz olduğunu ya da belirlenen otel kategorileriyle farklı kulvarlarda yüzdükleri nedeni ile bu sorunun seçeneklerini boş bırakmışlardır.

Uygulanan anketin soruları genellikle işletmelerin mevcut durumunu ortaya koymak amacıyla sorulmuştur. Ancak son soruda anketin uygulandığı işletme sahibi veya yöneticisinin fikrini belirlemek amacıyla finansal teşviklerin olması gereken alanlar sorulmuştur. Deneklerin bu sorunun cevaplarına göre en yüksek %60,5 oranı ile finansal teşvikin reklam-tanıtım alanlarında olması gerektiği deneklerin fikri saptanmıştır. Bu araştırma kapsamında deneklerin %47,2'si yatırım; %32,9'u mesleki eğitim; %14,5'i ise yabancı dil gibi alanlarda finansal teşvikin olması gerektiği belirtmiştir. Deneklerin %3,9'u ise diğer seçeneğinde finansal teşvikin hiç gerekli olmadığını belirtmiştir. Anketlerin uygulandığı bu konaklama işletmelerinin yönetici ve sahipleri liberal ekonominin yanlısı oldukları söylenebilir. Aynı zamanda uygulamada olan 9. Beş Yıllık Kalkınma Planının öncelikleri arasında turizm sektöründe reklam ve tanıtımın olması ve KOBİ kapsamında konaklama işletmelerinin ihtiyacı olan tanıtım faaliyetlerine cevap vermesi sevindirici bir durumdur.

3.4.3 Araştırmadaki Hipotezlerin Analizi

➤ İşletmenin Hukuki Yapısı İle Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

İşletmenin hukuki yapısı ile finansal teşviklerden yararlanma düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 14'te görülmektedir. H_{01} hipotezine yapılan khi- kare analizi sonucunda olasılık değeri $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinden büyük çıktığı için H_{01} hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre KOBİ kapsamında konaklama işletmelerinin hukuki yapısı ile finansal teşviklerden yararlanma düzeyleri arasında istatistiksel anlamda bir ilişki kurulamamıştır.

Tablo 14. İşletmenin Hukuki Yapısı İle Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri Arasındaki İlişki

H ₀₁ : İşletmenin hukuki yapısı ile finansal teşviklerden yararlanma düzeyi arasında bir ilişki yoktur.	Khi-kare Değeri	Df	P değeri
İşletmenin Hukuki Yapısı * Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi	7,299 ^a	4	0,121

➤ **İşletmenin Türü İle İşletmenin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

İşletmenin türü ile işletmenin finansal teşviklerden yararlanma düzeyi arasındaki bir ilişkinin olup olmadığının incelendiği H₀₂ hipotezine yapılan khi-kare analizi sonucunda olasılık değerleri $\alpha=0,05$ anlamlık düzeyinden büyük çıktığı için H₀₂ hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre İşletmenin türü ile işletmenin finansal teşviklerden yararlanma düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır.

Tablo 15. İşletmenin Türü İle İşletmenin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi Arasındaki İlişki

H ₀₂ : İşletmenin türü ile işletmenin finansal teşviklerden yararlanma düzeyi arasında bir ilişki yoktur.	Khi-kare Değeri	Df	P değeri
İşletmenin Türü * Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi	3,925 ^a	4	0,416

➤ **KOBİ Kapsamına Giren Konaklama İşletmelerin Büyüklüğü (Oda Sayısı) İle İşletmenin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerin büyüklüğü ile finansal teşviklerden yararlanma düzeyi arasındaki ilişki Tablo 16'da verilmektedir. H_{03} hipotezine yapılan khi- kare analizi sonucunda olasılık değeri $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinden büyük çıktığı için H_{03} hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerin büyüklüğü ile işletmenin finansal teşviklerden yararlanma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 16. KOBİ Kapsamına Giren Konaklama İşletmelerin Büyüklüğü İle Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi Arasındaki İlişki

H_{03} :KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerin büyüklüğü ile finansal teşvikler arasında ilişki yoktur.	Khi-kare Değeri	Df	P değeri
KOBİ Kapsamına Giren Konaklama İşletmelerin Büyüklüğü * Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi	6,242 ^a	6	0,397

➤ **Konaklama İşletmelerinde Çalışan Kişi Sayısı İle İşletmenin Teşviklerden Yararlanma Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

Konaklama işletmelerinde çalışan kişi sayısı ile işletmenin teşviklerden yararlanma düzeyi arasındaki ilişki Tablo 17'de görülmektedir. H_{04} hipotezine yapılan khi- kare analizi sonucunda olasılık değeri $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinden büyük çıktığı için H_{04} hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre konaklama işletmelerinde çalışan kişi sayısı ile işletmenin teşviklerden yararlanma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki kurulamamıştır.

Tablo 17. Konaklama İşletmelerinde Çalışan Kişi Sayısı İle İşletmenin Teşviklerden Yararlanma Düzeyi Arasındaki İlişki

H ₀₄ : Konaklama işletmelerinde çalışan kişi sayısı ve teşviklerden yararlanma düzeyi arasında ilişki yoktur.	Khi-kare Değeri	df	P değeri
Konaklama İşletmelerinde Çalışan Kişi Sayısı * Teşviklerden Yararlanma Düzeyi	1,907 ^a	2	0,385

➤ **Konaklama İşletmelerin Yetkililerin Eğitim Düzeyleri İle Teşviklerden Yararlanma Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

Konaklama işletmelerin yetkililerin eğitim düzeyleri ile teşviklerden yararlanma düzeyi arasındaki bir ilişkinin olup olmadığının incelendiği H₀₅ hipotezine khi-kare analizi yapılmıştır. Yapılan khi-kare analizin sonucuna göre; olasılık değeri $\alpha=0.05$ anlamlık düzeyinden büyük çıktığından dolayı işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma ile yöneticilerin; okur-yazar değil, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu, üniversite mezunu ve lisansüstü mezunu olmaları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Ancak anketin uygulandığı yöneticilerin meslek yüksek okulu mezunu olduğunda H₀₅ hipotezi reddedildiği saptanmaktadır. Bu bulgulara göre yöneticinin meslek yüksek okulu mezunu olmasından dolayı konaklama işletmelerinde finansal teşviklerden kullanma düzeyi artmaktadır.

Tablo 18. Konaklama İşletmelerin Yetkililerin Eğitim Düzeyleri İle Teşviklerden Yararlanma Düzeyi Arasında İlişki

H ₀₅ :Konaklama işletmelerin yetkililerin eğitim düzeyleri ile teşviklerden yararlanma düzeyi arasında ilişki yoktur.	Khi-kare Değeri	Df	P değeri
Yönetici okur-yazar değil * Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi	0,190 ^a	2	0,909
Yönetici ilkokul mezunu * Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi	0,792 ^a	2	0,673
Yönetici ortaokul mezunu * Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi	0,586 ^a	4	0,965
Yönetici lise mezunu * Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi	4,314 ^a	6	0,634
Yönetici Meslek Yüksek Okulu mezunu * Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi	14,266 ^a	6	0,027
Yönetici üniversite mezunu * Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi	10,218 ^a	12	0,597
Yönetici lisansüstü mezunu * Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi	0,586 ^a	4	0,965

➤ **Şirket Yönetimi İşlevinin Kimler Tarafından Yürütüldüğü İle İşletmelerin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

Şirket yönetimi işlevinin kimler tarafından yürütüldüğü ile işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 19’da görülmektedir. H₀₆ hipotezine yapılan khi- kare analizi sonucunda olasılık değeri $\alpha=0.05$ anlamlık düzeyinden büyük çıktığı için H₀₆ hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre şirket yönetimi işlevinin kimler tarafından yürütüldüğü ile

işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı söz konusudur.

Tablo 19. Şirket Yönetimi İşlevinin Kimler Tarafından Yürütüldüğü İle İşletmelerin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri Arasındaki İlişki

H ₀₆ : Şirket yönetimi işlevinin kimler tarafından yürütüldüğü ile işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeyleri arasında bir ilişki yoktur.	Khi-kare Değeri	Df	P değeri
Şirket Yönetimi İşlevinin Kimler Tarafından Yürütüldüğü * İşletmelerin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri Arasında Bir İlişki Yoktur.	6,894 ^a	4	0,142

➤ **İşletmede Çalışan Yönetici Sayısı İle İşletmelerin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

İşletmede çalışan yönetici sayısı ile işletmenin finansal teşviklerden yararlanma düzeyi arasındaki bir ilişkinin olup olmadığının incelendiği H₀₇ hipotezine yapılan khi-kare analizi sonucunda olasılık değerleri $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinden küçük çıktığı için H₀₇ hipotezi reddedilmiştir. Buna göre işletmede çalışan yönetici sayısı ile işletmenin finansal teşviklerden yararlanma düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Tablo 20. İşletmede Çalışan Yönetici Sayısı İle İşletmelerin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi Arasındaki İlişki

H ₀₇ : İşletmede çalışan yönetici sayısı ile işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeyi arasında bir ilişki yoktur.	Khi-kare Değeri	df	P değeri
İşletmede Çalışan Yönetici Sayısı * İşletmelerin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi	15,965 ^a	7	0,025

➤ **Teşvik Kullanma İle Konaklama İşletmelerin Otofinsman Politikası Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerin teşvik kullanma ile konaklama işletmelerin otofinansman politikası arasındaki ilişki Tablo 21’de görülmektedir. H_{08} hipotezine yapılan khi- kare analizi sonucunda olasılık değeri $\alpha=0.05$ anlamlık düzeyinden büyük çıktığı için H_{08} hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerin teşvik kullanma ile konaklama işletmelerin otofinansman politikası arasında anlamlı bir ilişki kurulamamıştır.

Tablo 21. Teşvik Kullanma İle Konaklama İşletmelerin Otofinsman Politikası Arasındaki İlişki

H_{08} :Teşvik kullanma ile konaklama işletmelerin otofinansman politikası arasında bir ilişki yoktur.	Khi-kare Değeri	df	P değeri
Teşvik Kullanma * Konaklama İşletmelerin Otofinsman Politikası	4,322 ^a	2	0,115

➤ **Finansal Teşvikler İle Konaklama İşletmelerinin Finansal Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

Finansal teşvikler konaklama işletmelerinin finansal sorunlarında yeterli olup olmadığının incelendiği H_{09} hipotezine yapılan khi-kare analizi sonucunda olasılık değerleri $\alpha=0,05$ anlamlık düzeyinden büyük çıktığı için H_{09} hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre finansal teşvikler konaklama işletmelerinin finansal sorunlarında yeterli olmadığı saptanmıştır.

Böylece yıllar boyunca konaklama işletmelere yönelik uygulanan finansal teşvikler işletmelerin karşılaştıkları finansal sorunların çözümünde yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre finansal teşviklerin

yatırımları özendirme amaçlı olması doğası itibariyle KOBİ'lerin kuruluş aşamasında başlayan finansal sorunlarına çözüm olarak görülmemektedir.

Tablo 22. Finansal Teşvikler İle Konaklama İşletmelerinin Finansal Sorunları Arasındaki İlişki

H ₀₉ :Finansal teşvikler konaklama işletmelerinin finansal sorunlarında yeterli değildir.	Khi-kare Değeri	Df	P değeri
Finansal Teşvikler * Konaklama İşletmelerinin Finansal Sorunları	3,746 ^a	12	0,988

➤ **İşletme Yöneticilerinin Kendi İşletmelerini Belirlenen Kategorilerden Hangisinde Konumlandıkları İle İşletmelerin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

İşletme yöneticilerinin kendi işletmelerini belirlenen kategorilerden hangisinde konumlandıkları ile işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 23'te yer almaktadır. H₀₁₀ hipotezine yapılan khi- kare analizi sonucunda olasılık değeri $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinden büyük çıktığı için H₀₁₀ hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre İşletme yöneticilerinin kendi işletmelerini belirlenen kategorilerden hangisinde konumlandıkları ile işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 23. İşletme Yöneticilerinin Kendi İşletmelerini Belirlenen Kategorilerden Hangisinde Konumlandıkları İle İşletmelerin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri Arasındaki İlişki

H ₀₁₀ : İşletme yöneticilerinin kendi işletmelerini belirlenen kategorilerden hangisinde konumlandıkları ile işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeyleri arasında bir ilişki yoktur.	Khi-kare Değeri	df	P değeri
İşletme Yöneticilerinin Kendi İşletmelerini Belirlenen Kategorilerden Hangisinde Konumlandıkları * İşletmelerin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri	0,778 ^a	2	0,678

➤ **İşletmenin Kuruluş Tarihi İle İşletmelerin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

İşletmenin kuruluş tarihi ile işletmenin finansal teşviklerden yararlanma düzeyi arasındaki bir ilişkinin olup olmadığının incelendiği H₀₁₁ hipotezine yapılan khi-kare analizi sonucunda olasılık değerleri $\alpha=0,05$ anlamlık düzeyinden büyük çıktığı için H₀₁₁ hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre işletmenin kuruluş tarihi ile işletmenin finansal teşviklerden yararlanma düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır.

Tablo 24. İşletmenin Kuruluş Tarihi İle İşletmelerin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri Arasındaki İlişki

H ₀₁₁ : İşletmenin kuruluş tarihi ile işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeyleri arasında bir ilişki yoktur.	Khi-kare Değeri	df	P değeri
İşletmenin Kuruluş Tarihi * İşletmelerin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri	19,721 ^a	22	0,601

➤ **İşletmenin Kuruluş Aşmasında Etkili Olan Faktörler İle İşletmelerin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

İşletmenin kuruluş aşmasında etkili olan faktörler ile işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 25'te görülmektedir. H_{012} hipotezine yapılan khi-kare analizi sonucunda p değerleri $\alpha=0,05$ anlamlık düzeyinden büyük çıktığı için H_{012} hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre işletmenin kuruluş aşmasında etkili olan faktörler ile işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeyleri arasında istatistiksel anlamda bir ilişki kurulamamıştır.

Tablo 25. İşletmenin Kuruluş Aşmasında Etkili Olan Faktörler İle İşletmelerin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri Arasındaki İlişki

H_{012} : İşletmenin kuruluş aşmasında etkili olan faktörler ile işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeyleri arasında bir ilişki yoktur.	Khi-kare Değeri	Df	P değeri
İşletme Sahibi Olma, Bağımsız Çalışma * Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi	0,231 ^a	1	0,630
Karlı Bir İş Olması * Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi	0,410 ^a	2	0,814
Müşteri Memnuniyeti * Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyi	1,264 ^a	2	0,532

➤ **İşletmede Çalışan Yönetici Sayısı İle İşletmede İstihdam Edilen İşçi Sayısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

H_{013} hipotezine yapılan khi-kare analiz sonucuna göre p değeri $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinden küçük çıktığı için H_{013} hipotezi reddedilmiştir. Buna göre işletmede yönetici sayısı ile çalışan işçi arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Tablo 26. İşletmede Çalışan Yönetici Sayısı İle İşletmede İstihdam Edilen İşçi Sayısı Arasındaki İlişki

H_{013} : İşletmede çalışan yönetici sayısı ile işletmede istihdam edilen işçi sayısı arasında bir ilişki yoktur.	Khi-kare Değeri	Df	P değeri
İşletmede Çalışan Yönetici Sayısı * İşletmede İstihdam Edilen İşçi Sayısı	63,055 ^a	14	0,000

➤ **İşletmenin Hukuki Yapısı İle Şirketin Yönetiminin Kimler Tarafından Yürütüldüğü Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

H_{014} hipotezine yapılan khi-kare analiz sonucuna göre p değeri $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinden küçük çıktığı için H_{014} hipotezi reddedilmiştir. Buna göre işletmenin hukuki yapısı ile şirket yönetim işlevinin kimler tarafından yürütüldüğü arasında istatistiksel anlamda bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Tablo 27. İşletmenin Hukuki Yapısı İle Şirketin Yönetiminin Kimler Tarafından Yürütüldüğü Arasındaki İlişki

H_{014} : İşletmenin hukuki yapısı ile şirketin yönetiminin kimler tarafından yürütüldüğü arasında bir ilişki yoktur.	Khi-kare Değeri	df	P değeri
İşletmenin Hukuki Yapısı * Şirketin Yönetim İşlevinin Kimler Tarafından Yürütüldüğü	31,042 ^a	16	0,013

3.5 ARAŞTIRMA SONUÇLARI

Araştırmaya katılan işletme sahiplerin veya yöneticilerinin verdikleri cevaplara göre bu bölümde yer alacak sonuçlar saptanmıştır.

Araştırma kapsamında olan işletmelerin büyük çoğunluğunun 1989-1992 ve 1996-1998 yılları arasında kurulmuş olması bu zaman aralığında turizme yönelik ilginin arttığı sonucuna varılabilir. Turizmde yoğunlaşan ilginin yanında konaklama tesislerinin kurulması için uygun koşulların var olması da göz ardı edilemeyecek bir faktördür. Ancak 1989-1992 yıllarının turizmin altın dönemine denk gelmesi araştırma sonuçlarımızı doğrulamaktadır.

Anketlere katılan işletmelerin büyük bir kısmının hukuki statüsünün tek şahıs işletmesi olması deneklerin çoğunun küçük veya çok küçük olmalarına işaret etmektedir. Ancak ankete katılan deneklerin çoğunluğunun ikinci sırasını alan limited şirketleri olması ilgi çekici bir durumdur. Bu bulgu da girişimcilerin, konaklama tesisleri ortaklaşa yürüttüğüne işaret ettiği düşünülmektedir. Dolayısıyla KOBİ'lerin özelliği olan tek şahıs işletmelerinin finansal sıkıntıları işletmeye ortak alımlarıyla çözüldüğü tahmin edilebilir.

Araştırma kapsamında işletmelerin büyük çoğunluğunun otel türünde ve en fazla üç yıldızlı olmaları Türkiye'nin rağbet gördüğü kitle turizme cevap verdiği düşünülmektedir. Otellerin en fazla üç yıldızlı olma tahmini, ankete katılan işletmelerin oda sayılarının çoğunlukla 0-25 oda arasında gerçekleşmesine bağlı olarak yürütülmüştür. Böylece dünyada kitle turizm talebine bir miktarda da olsa karşılık verilebilmektedir.

Ankete katılan işletmelerin yaklaşık %40'ı 10 kişiden fazla işçi çalıştırmaktadır. Bu bulgu da turizm işletmelerinin istihdam potansiyeli yüksek olma savını doğrulamaktadır.

KOBİ kapsamında konaklama işletmesi kurmanın karlı bir iş olmasına rağmen girişimcilerin bağımsız olma ve bağımsız çalışma istekleri de önemli bir tercih nedenidir. Bağımsız çalışma durumu, potansiyel girişimcileri yatırım yapmaya teşvik eden en önemli bir unsurdur.

Anketin işletmenin yönetim işlevine ilişkin kısmında sorulan sorulardan elde edilen bulgulara göre şirket yönetimi çoğunlukla aile üyelerinden oluşmaktadır. Aile üyeleri ile profesyonel yöneticiler tarafından yönetimi paylaşmakta olan işletmeler bir önceki çoğunluğu izlemektedir. İşletmenin yönetimini yaklaşık %25 oranı ile profesyonel yöneticilerin üstlenmesi KOBİ'ler için büyük bir ilerleme olduğu düşünülmektedir. Ancak profesyonel yöneticilerin üstlenmesi gereken yönetim işlevine işletme sahipleri tarafından müdahale edilme olgusu ankete katılan işletmelere KOBİ niteliği kazandırmaktadır.

Ankete katılan işletme sahibinin ya da yöneticilerinin eğitim durumu ile ilgili bulgulara bakıldığında meslek lisesi, meslek yüksek okulu ve üniversite mezunu olanlar çoğunluktadır. Buna göre araştırma kapsamında olan deneklerin yüksek tahsilli oldukları söylenebilir.

Anketi cevaplayan işletmelerde yönetici sayısının çoğunlukta 1 veya 2 olması KOBİ kapsamında konaklama işletmelerinde departmanlaşma ve hiyerarşi olmadığına işaret ettiği düşünülmektedir.

Uygulanan anketlerde yer alan sorulara verilen yanıtlara göre işletmelerin finansal bilgilerine ait bulgular elde edilmiştir. Buna göre KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerinin, finansal teşviklerin kullanımı işletmelere %1-25 arası tasarruf sağlamasına rağmen, yararlanma düzeylerinin düşük olarak gerçekleştiği söz konusudur. Teşviklerden yararlanma düzeylerinin düşük çıkmasının sebebi yöneticilerin büyük bir kısmı teşviklerden haberdar olmamaları olarak belirlenebilir. Bunun dışında işletme finansmanı ile sahibinin uğraşması ve yararlanılan teşviklerden

yöneticilerin haberi olmaması da geçerli nedendir. İşletme içi finans kaynaklarının nereden geldiğinin bilindiği halde işletme dışına bilgi sızıntısının olmasını engelleme isteği nedeniyle anketlerde bu soruya yanıt verilmediği tespit edilmiştir.

Anket sorularına yönelik alınan cevaplara göre işletmenin yurtdışından ortaklarının en az seviyede olduğu görülmüştür. Bu da Türkiye'ye turizm sektörüne yabancı sermayenin girişini daha fazla teşvik edilmesi ya da tanıtım yapılması gerektiğine işaret etmektedir.

KOBİ kapsamında konaklama işletmelerinin karşılaştıkları finansal sorunları arasında, kredi faizlerinin ve maliyetlerin yüksekliği en önde geldiği saptanmıştır. Bu bulgu işletme kaynaklarının banka kredilerinden sağlanma oranının düşük çıkmasını açıklamaktadır. Bundan dolayı araştırma kapsamında işletmelerin finans kaynaklarının büyük bir kısmını özkaynaklardan sağlanmaktadır.

Ankete katılan işletme sahiplerine ya da yöneticilerine, uygulanan hangi finansal teşviklerden haberdar olduklarını saptamak amacıyla sorular sorulmuştur. Deneklerin büyük çoğunluğunun yatırım indirimi olan finansal teşviklerden haberdar oldukları belirlenmiştir. Buna göre finansal teşvikten yararlanan işletmelerin çoğu, yatırım indiriminden yararlandıkları saptanmıştır. Nitekim deneklerin, mevzuatla uygulanması öngörülen finansal teşviklerden farkındalık düzeyinin düşük çıkması işletme sahiplerinin ya da yöneticilerinin işletme finansmanı ve alternatif fon bulma ile ilgili gelişmeleri takip etmedikleri belirlenebilir.

Deneklerin fazla fonlarını nasıl değerlendirdikleri sorusuna verilen yanıtlara göre işletmecilerin büyük bir kısmı fazla fonları bankaya ve/veya işletmeye yatırdıkları ortaya çıkmıştır. Fazla fonları bankada değerlendirmeleri ile elde ettikleri kazanç işletmeye yatırımlarından elde ettikleri kazançla aynı düzeylerde seyrettiğine dair tahmin yürütülebilir.

Araştırma kapsamında olan işletme sahipleri ya da yöneticileri kendi işletmelerini en yüksek yaklaşık %60 oranıyla üç yıldızlı oteller kategorisinde konumlandıkları saptanmıştır. Buna göre işletmelerin sundukları hizmet ve yarattıkları imaj yanında düşük oranlarda kar elde ettikleri söylenebilir. Kitle turizme hitap eden üç yıldızlı otellerin benimsedikleri fiyat politikalarıyla düşük karla sürümden kazanmayı hedeflediklerinden dolayı araştırma kapsamındaki işletmelerin de kar marjı düşük seviyede olduğu düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında işletmecilere sorulan son soru ile finansal teşviklerin hangi alanda olması gerektiği fikirlerini saptamak amacı güdülmüştür. Buna göre işletmecilerin bu konuda olan fikirleri çoğunluk olarak üç alanda toplanmaktadır. Bu alanlar; reklâm-tanıtım, yatırım ve mesleki eğitim olmuştur. Bu bulgular, turizm sektöründe yapılması gereken müdahalelerin hangi alanlarda ihtiyaç duyulduğuna işaret etmektedir. İşletmecilere göre reklam-tanıtımının güzel ve etkili yapıldığı ortamda müşterinin kendilerine çekilmesi kolay olacağından şüphe duyulmamaktadır. Ciddi bir kaynak sıkıntısı yaşayan KOBİ kapsamındaki konaklama işletmelerinin, finansal teşviklerin yatırım alanında olması istekleri doğal karşılanmaktadır. Ancak turizm sektöründe kalifiye işçi çalıştırma maliyetinin yüksekliğinden dolayı mesleki eğitime teşvik sağlanması söz konusudur.

Araştırma bulguları doğrultusunda yapılan khi-kare testlerin sonucunda işletmenin yönetici sayıları ile istihdam edilen personel sayısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre KOBİ kapsamında konaklama işletmelerinin yönetici sayılarının, çalışan işçi sayısı ile orantılı olduğu söylenebilir. Ayrıca işletmenin hukuki yapısı ile bu işletmelerin yönetim işlevinin kimler tarafından üstlendiği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki kurulabilmiştir. Buna göre KOBİ niteliğinde olan konaklama işletmelerinin hukuki yapısına bağlı olarak yönetici pozisyonuna uygun kişilere görev verilmektedir.

Araştırma kapsamında geliştirilen hipotezlere yapılan khi-kare analizlerin sonucunda işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeyleri ile sadece iki unsur arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki kurulabilmiştir. H_0 hipotezi reddedilerek finansal teşviklerden yararlanma düzeyi ile

- İşletmede çalışan yönetici sayısı
- İşletmenin yöneticilerinin meslek yüksek okulu mezunu olması arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanabilmiştir.

Bu bulgulara göre yöneticinin meslek yüksek okulu mezunu olmasından dolayı konaklama işletmelerinde finansal teşviklerden yararlanma düzeyi artmaktadır. Dolayısıyla işletmede yönetici pozisyonunda olan kişinin mesleki eğitiminin olması işletmelerin finansal teşvikleri değerlendirmesinin ön koşulu olarak belirlenebilir.

İşletmede çalışan yönetici sayısı ile finansal teşviklerden yararlanma düzeylerinin ilişkilendirilmesi sonucunda bu unsular arasında anlamlı bağlantı kurulduğu belirlenmiştir. Buna göre işletmelerde yönetici sayısı arttıkça işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeylerinin de arttığı denilebilir.

H_0 hipotezlerine yapılan khi-kare analizlerinin sonucunda sadece iki faktörle ilişki kurulabilmesi, işletmelerin finansal teşviklerden yararlanma düzeyinin birçok faktöre bağlılığı konusunu ortadan kaldırmaktadır. Ancak teşviklerden yararlanma düzeyinin yönetici pozisyonunda olanlara bağlı olduğu kesin olarak saptanmıştır. Bu bulgulara göre KOBİ kapsamındaki konaklama işletmelerinde profesyonel yöneticilerin çalıştırılması söz konusu olan işletmelerin finansal sıkıntılara çözüm getirebileceği tahmin edilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bir ÷lkede sosyo-ekonomik dengenin sağlanması açısından KOBİ'lerin, önemli rollerinin bulunduğu bir gerçektir. Başka bir ifadeyle, ekonominin “belkemiğini” oluşturduklarından dolayı bir ÷lkenin gelişmişlik düzeyi KOBİ'lere yönelik uygulanan politikalara bağlıdır. Buna rağmen yapılan araştırma sonucunda ekonominin düzenli işleyişinin “olmazsa olmaz” unsurlarından olan KOBİ'lerin ortak bir tanımının bulunmadığı saptanmıştır. Ayrıca istihdama sağladıkları katkı ve yarattıkları katma değer açısından önemli potansiyele sahip olan KOBİ'lerin en önde gelen finansal sorunlarına çözüm geliştirilmesi söz konusudur. Özellikle Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde olan Türkiye'ye, KOBİ'lerin rekabet güçlerini arttırmak görevi düşmektedir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde, yapısı dolayısı ile bünyesinde entegrasyon işlevini barındıran ender sektörlerden biri olan turizm sektörü önem kazanmaya başlamıştır. Son yıllarda Türkiye çapında turizm sektöründe meydana gelen gelişmeler göz ardı edilmeyecek seviyeye ulaşmıştır. Ayrıca yapılan araştırmamız sonucunda turizm sektörün dengeli gelişmesi için KOBİ'lerin kurulması ve desteklenmesi gerektiği gör÷lm÷ştür. Özellikle ÷lkenin bölgesel kalkınmışlık dengesizliklerinin aşılmasında etkili olan, geri kalmış yörelerin yerel özelliklerini ortaya koyacak KOBİ'lerin kurulmasının ve gelişmesinin teşvik edilmesi ve desteklenmesidir. Bu açıdan turizm yatırımlarının yoğunlaştığı konaklama işletmelerinin bu sektörde önemli ayrıcalığı vardır.

Türkiye açısından, ekonomik gelişmeyi hızlandırmanın çözümünde en etkili yöntemlerden birisi toplumun yaratıcı potansiyelinin ortaya çıkarılmasıdır. ÷lkenin potansiyel yatırımcılarının, diğer yatırımlara nispeten az miktarda sermaye gerektiren KOBİ kapsamında olan konaklama işletmeciliğine yönlendirilmesi hem bölgesel kalkınmışlık dengesizliklerin giderilmesinde hem de turizmin dengeli gelişmesinde etkili olacaktır. Dolayısıyla günümüzün değişen sosyo-ekonomik koşulları ve özellikle bilişim

teknolojisindeki gelişmeler sonucu, "esnek" üretim modelinin dünya ekonomilerinde egemen olduğu bir çağda önem kazanan KOBİ'lerin finansal sorunlarına çözüm bularak gelişmelerini sağlamak için uzun vadede finansal destekler uygulanması gerektiği belirlenmiştir.

Yapılan araştırmada, devletin KOBİ'lere bazı teşvikler ve destekler sağladığı saptanmıştır. Günümüzde KOBİ kapsamında olan konaklama işletmelerine Hazine Müsteşarlığı tarafından sağlanan Teşvik Belgesi doğrultusunda gümrük vergisi muafiyeti, KDV istisnası ve faiz desteği gibi teşvik araçlarının uygulanması öngörülmüştür. Çıkarılan son 2006/10921 Sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararına göre uygulanması öngörülen söz konusu finansal teşviklerden KOBİ kapsamında olan konaklama işletmelerinin yöneticilerinin farkındalık ve yararlanma düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Nitekim KOBİ'lerin bu imkanlardan; gerek mevzuatı takip edememeleri, gerekse finansal teşviklerden habersiz olmaları ve bunlara ulaşmanın yoğun bir bürokratik süreci gerektirmesi gibi sebeplerden dolayı yeterince faydalanamadıkları belirlenmiştir. Bunun dışında, Türkiye'nin dışa açılımı ile "haksız rekabete yol açan teşvik ve sübvansiyonları kaldırma" ilkesinin benimsemesi sonucunda doğrudan parasal teşviklerin sınırlandırılması gündeme gelmiştir. Bu durumda direkt parasal teşvikler yerine dolaylı ve selektif teşvik mekanizmasının harekete geçirilmesi ve bunların sayısının artırılması gerektiği düşünülmektedir.

Yapılan anket çalışması sonucunda KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerin sahibi ya da yöneticilerinin en yüksek %44,7 oranında uygulamadan kaldırılan yatırım indirimi teşvik aracından haberdar oldukları belirlenmiştir. Bununla birlikte %18,4 oranıyla KDV istisnası; %17,1 oranıyla döviz tahsisi; %14,5 oranıyla finansman fonu; %10,5 oranıyla vergi, resim, harç istisnası ve en düşük %6,6 oranıyla gümrük muafiyeti olan finansal teşvik araçları deneklerin tarafından bilindiği saptanmıştır. Bu sonuçlara göre

yürürlükte olan teşvik araçlardan haberdarlık düzeyi %20'nin altında seyrettiği dikkat çekmektedir.

Ancak araştırma kapsamında olan toplam 76 KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerinden, finansal teşviklerden yararlanan sadece dokuz firma çıkmıştır. Mevzuatla öngörülen finansal desteklerden yararlanıldığı belirlenen dokuz KOBİ'nin %10 oranında yürürlükten kaldırılan yatırım indirimi teşvik aracından faydalandıkları saptanmıştır.

Bakanlar Kurulu Kararları doğrultusunda 2006 yılına kadar yatırımcılara sağlanan Fon kaynaklı kredi yürürlükten kaldırılmıştır. Halk bankasının özelleştirilmesi ile KOBİ'lerin ihtisas bankalarından yoksul bırakılacakları ifade edilmiştir. Bununla beraber KOBİ'lerin özel ticari bankalardan kredi alımlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

KOBİ'lere genellikle kısa vadeli kredi verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu işletmelere uzun ve orta vadeli kredi sağlanmasının oldukça güç olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak KOBİ'lere uygulanması öngörülen faiz desteğinden yararlanma şartı gereği özel ticari bankalardan sağlanan kredinin vadesinin dört yıldan aşağı olmaması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle KOBİ'lerin, kredinin uzun veya orta vadeli olma şartı sağlandığında faiz desteğinden yararlanabildikleri saptanmıştır. Bu uygulama devlet tarafından uzun vadeli krediyi elde etmek için KOBİ'leri teşvik ettiğine işaret olduğu düşünülmektedir. Nitekim uzun veya orta vadeli kredi kullanmak ya da KOBİ'lerin uzun vadeli krediyi yeğlemelerini sağlamak söz konusu işletmelerde finansal açıdan avantajlı olduğu görülmektedir. Türkiye'nin istikrarsız ekonomi ortamında KOBİ'leri uzun vadeli krediye yönlendirmenin ne kadar başarılı olduğu tartışılır bir durumdur.

Yapılan anket araştırmasının sonuçlarına uygulanan ilişkilendirme (khi-kare analizi) testi sonucunda KOBİ niteliğinde olan konaklama işletmelerin sahibi veya yöneticilerinin finansal teşviklerden yararlanma

düzeyleri işletmede istihdam edilen yönetici sayısına ve bunların eğitim düzeyine bağlı olduğu saptanmıştır. KOBİ niteliğinde olan konaklama işletmelerinin finansal teşviklerden yararlanma düzeylerinin düşük olması dolayısıyla finansal sorunlarına bir miktarda çözüm getirmek için yönetim işlevine önem göstermesi gerektiği sonucu vurgulanabilir.

Yapılan araştırma sonucunda, ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik geliştirilen önerileri şu şekilde sıralayabiliriz:

- KOBİ'lerin sorunu iç ve dış ortamdan kaynaklandığı görülmüştür. KOBİ'ler, kendi yapılarından kaynaklanan sorunları çözmek için içerden yapısal eksikleri düzelterek kendi inisiyatiflerini kullanabilirler. KOBİ'ler ve tabii oldukları kuruluşlar arasında sıkı bir işbirliği sağlanmalıdır. Bu kuruluşlara, KOBİ'lerin dış etkenlere karşı esnek olabilmelerine, dışardan yardım edilmesi görevi düşmektedir.
- KOBİ'lerin inisiyatifleri dışında sorunlar genel olarak ekonomideki makro dengesizliklerden kaynaklanmaktadır. KOBİ'lerin sorunlarının bir kısmı işletme dışındaki etkenlerden kaynaklandığından ülkenin makro ekonominin düzenlenmesi önemli görülmektedir.
- KOBİ'lerin destek sağlama olanağından yararlanmalarını kolaylaştırmak amacıyla, bu işletmelere yönelik ortak tanımın geliştirilmesi gerekmektedir.
- Finansal sorunlarda KOBİ'lere ihtiyaç duyduğu sermayeyi temin etmek amacıyla Risk Sermayesi Şirketlerinin oluşturulmasının bu konuda köklü çözüm bulunacağı ve iyi bir uygulama olacağı düşünülmektedir.
- KOBİ'lerin kredi alımlarında gayrimenkul ipoteği yerine Kredi Garanti Fonu tarafından bu işletmelere sağlanan teminat mektubu ve

işletmedeki makine teçhizatın teminat olarak kabul edilmesi söz konusu işletmeler için bir çözüm olabilir.

- Özel ticari bankalardan sağlanan kredi faizinin düşürülmesi, kredi verirken ipoteğe değil proje niteliğine bakılması, krediler hakkında KOBİ'lerin bilgilendirilmesi ve bürokratik engellerin en aza indirilmesi söz konusu işletmelere finans kaynağı bulunmasında kolaylık sağlayacaktır.
- Alternatif finansal araçlardan yararlanma ve finansal planlama ön planda tutulmasıyla birlikte yüksek enflasyon durumuna göre alternatif finansal olanakların hazırlanmasında ve kullandırılmasında finansal sorunların çözümü daha kolay olacaktır.
- İşletmenin sürekliliğini amaçlayan küçük ve orta boy işletme yöneticilerinin, yatırım teşviklerden yararlanabilecek şekilde hareket etmesi, şirket maliyetlerini minimum düzeyde tutabilecek önlemleri alması ve yatırım öncesi yapılabilirlik araştırması yaparak başarı şansı yüksek olan alana yatırım yapılması gerektiği düşünülmektedir.
- KOBİ'lerin sıkı işbirliğinin sadece ekonomik değil, aynı zamanda hukuki ve siyasi alanlarda olması gerektiği düşünülmektedir. Kendi aralarında yeni ilişkiler sağlanması; ortaklık kurulması, stratejik yakınlaşması, alt yapıyı paylaşması gibi düzenlemelerde KOBİ'ler işbirliği yapmalıdır.
- Monopson (tek talep)'a maruz kalan KOBİ kapsamında konaklama işletmeleri için rasyonel biçimde bu durumdan kurtulması öngörülmektedir. Bu durumun çözümü için anlaşmalı acente çeşitliliği, internet üzerinden rezervasyon olanağı, münferit müşteri v.b. alternatiflere başvurulabilir.

- Konaklama işletmelerinin rekabet güçlerini arttırabilmeleri için hizmet farklılığına gitmesi gerekmektedir.
- Turizm sektöründe istihdam edilen personele özellikle finansman dalında mesleki turizm eğitim seminerleri ve konferanslar düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca küçük ve orta boy işletme sahiplerinin teknik ve yönetsel yönden desteklenmelerine ve eğitimlerine ağırlık verilmelidir.
- Seyahat acenteleri de yatırımcı olmaya yönlendirilmelidir. Başka ifadeyle, zincirleme yatırımın (şirketler arası evlilikler gibi) seyahat acentesi, hava yolu işletmesi ve konaklama işletmesi arasında yapılmasının desteklenmesi öngörülmektedir.
- Türkiye'ye yabancı sermayenin çekilmesi için özendirme tedbirlerinin artırılmasının yararlı olabileceği düşünülmektedir.
- KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerinin ürün ve hizmetlerini pazarlamasında seyahat acenteleri ve tur operatörleri gibi aracılara dezavantajlı olarak bağlı kalmamak, işletmelerin küresel ekonomik gelişmelere ayak uydurabilmek ve rekabet edebilirliklerini geliştirmek için alternatif dağıtım yöntemlerine başvurmaları gerekmektedir. Alternatif dağıtım yöntemlerinin kooperatif, bilgi teknolojilerini etkin ve yoğun kullanmalarından geçtiği söylenebilir. Turizm ve otelcilik emek-yoğun olduğu kadar bilgi-yoğun bir endüstri olduğundan yeni gelişen teknolojiler de değişim içindeki turizm pazarında varlığını sürdürmek isteyen işletmelerin elverişli olanaklardan yararlanmaları tavsiye edilmektedir. Günümüzde sunulan ürün ve hizmeti çeşitlendirmek ve yenilerini sunmak, değer yaratmak, müşteri memnuniyetini arttırmak, rekabette üstünlük sağlamak, pazarda stratejik bir konum elde etmek ve stratejik uygulamalar için yoğun kullanılması öngörülmektedir.

- Yörelere özellik ve önceliğine göre yapılacak olan yatırımlara teşvik önceliği verilmelidir. Bu kapsamda, turizmin yeni gözdesi olabilecek turizm türlerinden kongre, dağ ve kış turizmi, termal ve deniz termal turizmi, yat turizmi, doğa ve yayla turizmi geliştirilmesi gereken alanlar arasında yer almalıdır.
- Yerli tur operatörlerinin yaratılması amacına yönelik olarak uzun vadeli ve cazip finansman imkanları sağlanmalıdır.
- Toplu pazarlama gücünü arttırmak amacına yönelik olarak şirket ya da şirketlerin kurulması desteklenmelidir. Etkin ve yaygın tanıtım ile pazarlama için gerekli finansman kaynaklarının yaratılmasına kamu, özel sektör ve yerel yönetimlerin katılımları sağlanmalıdır. Ulusal tanıtım ve pazarlama yanında bölgesel ve yöresel tanıtım ve pazarlama girişimleri desteklenmelidir. Bu konuda KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerinin özellikle web sitesi kurulumu ve fuarlara katılımı desteklenmelidir.
- Turizmin benimsenmesini ve gelir dağılımının yaygınlaşmasını sağlayacak turizm türleri ile bunların yapıldığı yörelerdeki küçük ve orta ölçekli teşebbüslerin gelişmesi ve artması sağlanmalıdır.
- Küçük ve orta ölçekli girişimcilere sağlanacak en önemli desteğin, girişimciliğin önünü tıkayan mevzuatın ve bürokratik işlemlerin en az düzeye indirilmesi olacağı düşünülmektedir.
- Yatırım amacıyla sağlanacak finansal desteklerin işletme giderlerini azaltacak türde olması gerekmektedir. Özellikle istihdam indirimi, enerji kullanımı gibi teşvik araçları arttırılmalıdır. Bunun sonucunda küçük ve orta boy işletmelere finansal yönden sağlanan desteklerden gerçek ihtiyaç sahiplerinin daha kapsamlı biçimde yararlanabilecekleri sağlanmış olacaktır.

- KOBİ kapsamında konaklama işletmelerinin finansal teşviklerden haberdarlık ve kullanım düzeyinin artması için konaklama işletmelerine hizmet verecek kamu ve özel finansal danışmanlık merkezlerin oluşturulması gerekli görülmektedir. Potansiyel girişimcileri teşvikler hakkında bilgi edinebilecek olanakları sunmak gereklidir. Bu şekilde finansal desteklerden yararlanmaları KOBİ'lerin finansal sorunlarının çözüleceği düşünülmektedir.
- Finansal destekler potansiyel yatırımcılara itici güç olmalıdır. Bununla birlikte finansal teşviklere her sektörün, bölgenin, kesimin, projenin duyarlılık düzeyi farklılık gösterebilir. Böylece kendi kendini besleyen otomatik mekanizmalardan oluşan ve ekonomik dengeleri bozmayan etkin, güvenli teşvik sistemi kurulmalıdır.

Uzun vadeli gelişmenin temel amaç, ilke ve politikaları (2001-2005) doğrultusunda: Türkiye'nin milli kültürün korunmasına, geliştirilmesine, giderek daha geniş kitlelere ulaştırılmasına devam edilerek dünya düzeyinde etkileşim, tanıtım ve bilgi akışı sağlanması doğrultusunda turizm sektörü, en uygun araç olarak görülmektedir.

KAYNAKÇA

AĞOĞLU, O.Kemal; 1994, **Turizm Yatırımlarında Kaynak Kullanımı ve Verimlilik Sorunları**, Ankara, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları

AKIN, Mahmut; 1998, Konaklama İşletmelerinde Yenileme ve Modernizasyon Yatırımlarının Finansmanı ve Bodrum Bölgesinde Bir Uygulama, Ankara, Hacettepe Üniversitesi (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

ALPUGAN, Oktay; 1998, **Küçük İşletmeler**, Ankara, Özgün Matbaacılık

ALTUNDAL, Mustafa; 1995, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri Olarak Yeni Finansal Teknikler, Afyon, Kocatepe Üniversitesi (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

AKIN, Mahmut; 1998, Konaklama İşletmelerinde Yenileme ve Modernizasyon Yatırımlarının Finansmanı ve ordu Bölgesinde Bir Uygulama, Ankara, Hacettepe Üniversitesi (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

AKGÖZ, Erkan; 2003, **Önbüro İşlemleri**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım

ANDAÇ, Faruk; 2006, **Turizm Hukuku**, Ankara, Detay Yayıncılık

ANDAÇ, Faruk; 2000, **Turizm Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayınevi

ATILA, Yüksel ve M.HANÇER (ed.); 2004, **Turizm: İlkeler ve Yönetim**, Ankara, Turhan Kitabevi

ARSLAN, Mehmet; 1997, Türkiye'deki Konaklama İşletmelerinin Kredi Yeterliliğinin Belirlenmesi: İMKB'da bir uygulama, Ankara, Gazi Üniversitesi (**Yayınlanmış Doktora Tezi**)

ARSLAN, Özgür; 2003, "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Çalışma Sermayesi ve Bazı Finansal Yönetim Uygulamaları" **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, IV,1:121-135

ATAER M.Uğur, S. ERDEMLİ ve A. VARIŞLI; 2003, " Turizm Sektörüne Sağlanan Devlet Yardımları" **Hazine Dergisi**, sayı:16

BARUTÇUGİL, İsmet S.; 1989, **Turizm İşletmeciliği**, Bursa, Uludağ Üniversitesi Basımevi, İİBF

BAŞ Tüker; 2001, **Anket**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, (s.43-46, formül örneklem hesaplanması)

BOZ, Necip; 2002, **Turizm Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayıncılık San. ve Tic.A.Ş.

BRYMAN, A. ve D.CRAMEER; 2005, **Quantitativ Data Analysis with SPSS 12 and 13**, New York, Routledge

CURA, Gülşen; 2006, KOBİ'lerin Finansal Kaynaklara Ulaşım Olanakları ve Finansal Yapıları, Çaycuma'daki KOBİ'ler üzerine Alan Çalışması, Zonguldak, Karaelmas Üniversitesi (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

CÜNEDİOĞLU, Ahmet; 2001, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Entegrasyonu Sürecinde Turizm Sektörüne Yönelik Teşvik Politikaları ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi, Ankara, Gazi Üniversitesi (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

ÇOLAKOĞLU, H.MUSTAFA; 2002, **KOBİ Rehberi**, Ankara, TOBB Proje Merkezi

DEMİRKOL, Şehnaz ve B.ZENGİN (ed.); 2004, **Turizm İşletmeleri**, İstanbul, Değişim Yayınları

DİLİK, Bedri ve M.DURAN; 1998, "Türkiye'de Uygulanan KOBİ Teşvik Politikası ve KOBİ Teşvik Politikası ve Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi", **Hazine Dergisi**, 10:59-78

DPT; **VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)**, Ankara, Devlet Planlama Enstitüsü Yayını

DURAN, Mustafa; 2003, **Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları**, Ankara, T.C. Başbakanlık, Hazine Müsteşarlığı Araştırma ve İnceleme Dizisi, Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü

EKİNCİ, M.Behzat; 2003, **Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) Kurumsal Gelişimi ve Finansal Sorunları**, İstanbul, Akson

GÜNGÖR, Ersin; 2003, KOBİ’lerde Teşvikler ve Örnek Uygulamalı KOBİ’lerin Aldıkları Teşvik Belgeli Krediler, Manisa, Celal Bayar Üniversitesi (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

GÜL, Yeliz; 2004, KOBİ Kapsamına Giren Konaklama İşletmelerinin Öncelikli Sorunları Ve Antalya Uygulaması, Antalya, Akdeniz Üniversitesi (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

HATİBOĞLU, Zeyyat; 1999, **Orta Düzeyde İşletme Finansı**, İstanbul, Lebib Yalkın Yayınları

İÇÖZ, Orhan ve M.KOZAK; 2002, **Turizm Ekonomisi (Turizmin Makro ve Mikro Etkileri)**, Ankara, Turhan Kitabevi

İNCEKARA, Ahmet; 1995, **Türkiye’de Teşvik Sistemi**, İstanbul, İTO, (yayın no:1995-10)

İzmir Ticaret Odası, 2000, **Türkiye ve Bazı AB Ülkelerinde Turizm Yatırımlarına Verilen Teşvikler**, İzmir, yayın no:80

KAYA, Ali; 2004, **Girişimcilik ve KOBİ Yönetimi**, Konya, Eğitim Kitabevi

KAYA, M.Emin; 1997, **Turizmi Teşvik**, Ankara, MEK Danışmanlık Lim.Şti,

KOZAK Nazmi; 1998, **Otel İşletmeciliği**, Ankara, Turhan Kitabevi

KOZAK Nazmi, M. Akoğlu Kozak ve M. Kozak; 2000, **Genel Turizm (İlkeler- Kavramlar)**, Ankara, Turhan Kitabevi

KÖKSAL, M. v.d.; 2004, **KOBİ’ler, Girişimciler ve Esnaflar İçin Devlet Destekleri, Krediler, Teşvikler REHBERİ**, Ankara, Mavi Çizgi Yayıncılık Ltd.Şti.

KULA, Veysel ve M.ERKAN; 2001, "Yatırım Proje Hazırlamasında Gerçekleştirdikleri Finansal Etüdler Açısından KOBİ ve Büyük İşletmelerin Karşılaştırılması", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, II, 1:145-160

KÜÇÜKÇOLAK, Ali; 1998, **KOBİ’lerin Finansman Sorunun Sermaye Piyasası Yoluyla Çözümü**, İstanbul, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası

KÜÇÜK, Orhan; 2005, **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi**, Ankara, Seçkin Yayıncılık

KÜÇÜKYILMAZLAR, Aysun; 2004, **Avrupa Birliği’nin Türk KOBİ’lerine Yönelik Programı**, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, no:2004-48

MACKAY, Ian; 1997, **Soru Sorma Sanatı**, Ankara, İlkaynak Kültür ve Sanat Ürünleri Ltd.Şti,

MÜFTÜOĞLU, M.Tamer ve T.DURUKAN; 2004, **Girişimcilik ve KOBİ'ler**, Ankara, Gazi Kitabevi

MÜFTÜOĞLU, Tamer; 1998, **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler KOBİ'ler**, Ankara, Turhan Kitabevi

MÜSİAD; 2000, **Teşvikler**, İstanbul

OLALI, Hasan ve M.KORZAY; 1993, **Otel İşletmeciliği**, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

OKTAY, Ertan ve A.GÜNEY; 2002, "Türkiye'de KOBİ'lerin Finansman Sorunu ve Çözüm Önerileri": www.emy.edu.tr/smeconf/turkcepdf/ertan_oktay.pdf

SARIASLAN, Halil; 1994, **Orta ve Küçük Ölçekli İşletmelerin Finansman Sorunları**, TOBB Yayınları No: Genel 281;Böm:25

SERDENGEÇTİ, Turan;

2002(a) **Yatırımlara Yönelik Genel ve KOBİ Teşvik Mevzuatı ile Uygulama Bilgileri**,

2002(b) **Genel Yatırım ve KOBİ Teşvik Mevzuatı ile Uygulamaları** Ankara, T.C.Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Müdürlüğü, 1.cilt

ŞİMŞEK, Muhittin; 2002, **Ekonominin Lokomotifi KOBİ'lerin Olmazsa Olmazları**, İstanbul, Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd.Şti

TANSU, Önder; 2003, **Türkiye'nin Rekabet Gücünü Arttırmada Teşvik Politikaları**, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

TEKİN, Mahmud; 2004, **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği**, Ankara, Seçkin Dağıtım

TİĞREL, Ali; 1990, **Küçük ve Ora Ölçekli İşletmelere Sağlanan Destekler**, Ankara, DPT Yayını

TMMOB (Türkiye Makine Mühendisleri Odası); 1999, **KOBİ Sanayicin el kitabı**, İstanbul: TMMOB İstanbul şubesi

TOSYÖV; 1996, **KOBİ'ler ve Kredi Olanakları**, Ankara

TUTAR, Hasan ve O.KÜÇÜK; 2003, **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi**, Ankara, Seçkin Yayıncılık

YILDIZ (Demircioğlu), Aysun; 2002, Avrupa Birliği ve Gümrük Birliği'ne Geçiş Sürecinde KOBİ'ler, Ankara: Gazi Üniversitesi (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

YILMAZ, Cevdet ve H.YILMAZ; 1997, **Dünyada ve Türkiye'de Sabit Sermaye Yatırımı Kavramı ve Türkiye'ye Uygulaması**, DPT

YOLAL, Medet; 2003, Türkiye'deki Küçük ve Orta Büyüklükteki Konaklama İşletmelerinde Bilgi Teknolojileri Kullanımı, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi (**Yayınlanmış Doktora tezi**)

YÖRÜK, Nevin ve Ü.Ban; 2003, **KOBİ'lerin Finansman Sorunları ve Finansman Sorunlarının Kaynaklarının Belirlemesine Yönelik Uygulama**, Ankara, Gazi Kitapevi

YÜKSEL, Atila ve F.YÜKSEL; 2005, **Turizmde Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Turhan Kitabevi

.....; 1999, **Yatırım Teşvik Mevzuatı**, Ankara,T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Müdürlüğü

.....; 2001, Birinci Avrasya Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Kongresi,
TİKA

.....; 2003, **Aylık Konferanslar**, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu, yayın no:142

.....; 16 Ekim 1996, **T.C. Resmi Gazete**, Karar Sayısı:1996/8615, Sayı:22789, Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar

.....; 7 Mart 1998, **T.C. Resmi Gazete**, Karar Sayısı:1998/10669 Sayı:23279, Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar

.....; 5 Mart 1999, **T.C. Resmi Gazete**, Karar Sayısı:1999/,12474 Sayı:23630, Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar

.....; 18 Ocak 2001, **T.C. Resmi Gazete**, Karar Sayısı:2001/1822, Sayı:24291, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar

.....; 12 Mayıs 2005, **T.C. Resmi Gazete**, Kanun no:5350, Sayı:25819, 5084 Sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

.....; 18 Kasım 2005, **T.C. Resmi Gazete**, Karar Sayısı:2005/9617, Sayı:25997, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik

.....; 6 Ekim 2006, **T.C. Resmi Gazete**, Karar Sayısı:2006/10921, Sayı:26311, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar

.....; 4 Temmuz 2007, **T.C. Resmi Gazete**, Tebliğ no:2007/1, Enerji Desteğinin Uygulanmasına İlişkin Tebliğ,

İNTERNET KAYNAKLARI

- 1.<http://www.bankaciyiz.biz/article64.html>:(31.03.2008)
- 2.<http://www.ozgurhaber.com/garanti-bankasi-ve-turkiye-kalkinma-1670134/>
- 3.www.kultur.gov.tr
- 4.www.europa.eu/scadplus/glossary/sme_en.htm

EKLER

EK 1: ANKET ÖRNEĞİ

Sayın İşletme Sahibi / Yönetici,

Bu araştırma Gazi üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı olarak yürütülen Yüksek Lisans tez çalışması olup KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerinin finansal teşviklerden yararlanma düzeylerini tespit etmeye yöneliktir. Araştırma bu konudaki teşviklerinin geliştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Anket formunu cevaplamak 5 dakikanızı alacaktır.

Bu araştırma ile ilgili bilgiler tamamen istatistiksel ortamda değerlendirilecek ve ankete katılanların kimliği hiçbir şekilde açıklanmayacaktır.

Yardıminız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Danışman
Prof.Dr. Emine Orhaner

Tez Öğrencisi
Shahlo Yunusova

A. İŞLETMEYLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1. İşletmenizin kuruluş tarihi?.....
2. İşletmenizin hukuki yapısı?
 - () Tek şahıs işletmesi
 - () Limited Şirket
 - () Anonim Şirket
 - () Kollektif Şirket
 - () Aile Şirketi
 - () Adi Komandit Şirket
3. İşletmenizin türü ve sınıfı:
 - () Pansiyon.....
 - () Motel.....
 - () Otel.....
 - () Butik Otel.....
 - () Diğer (lütfen belirtiniz).....
4. İşletmenin kuruluş aşamasında sizin için önemli olan ilk üç nedeni sıralayınız. En önemlisine 1,.....,en az önemlisine 3 veriniz.
 - () İşletme Sahibi Olma ve Bağımsız Çalışma
 - () Karlı Bir İş Olması
 - () Baba işini devam ettirme isteği
 - () Başka İş Seçeneğinin Olmaması
 - () Diğer (belirtiniz).....

5. Konaklama işletmenizin oda sayısı ne kadardır?

- () 0-25 () 51-75
() 26-50 () 76-100

6. İşletmenizde kaç kişi çalışmaktadır?

- () 1-9
() 10-49
() 50-250

B.YÖNETİM BİLGİLERİ

7.Şirketinizin yönetimi kimlerden oluşmaktadır?

- () Aile üyeleri
() Ortaklar
() Profesyonel yöneticiler
() Aile üyeleri – profesyonel yöneticiler birlikte
() Diğer (lütfen belirtiniz).....

8. İşlemenizde çalışan Yönetici sayısı?.....

9. Sahip olduğunuz yöneticilerin eğitim durumunu aşağıdaki seçeneklerin yanındaki kutucuklara sayı olarak yazınız.

() Okur-yazar değil	() Meslek Yüksek Okulu
() İlkokul	() Üniversite
() Ortaokul	() Lisansüstü
() Meslek Lisesi-Lise	

C.FİNANS BİLGİLERİ

10. İşletmenin finans kaynakları nelerdir?

- () Özkaynaklar
() Kişisel Borçlar
() Banka Kredileri
() Kiralama(leasing)
() Diğer(belirtiniz).....

11.KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerin kullanabileceği hangi finansal teşviklerden haberdarsınız?

- () Yatırım indirimi
() Gümrük muafiyeti
() Katma Değer Vergisi Ertelemesi
() Vergi Resim Harç istisnası
() Döviz Tahsisi
() Finansman Fonu
() Diğer(belirtiniz).....

12.Finansal teşviklerden yararlandınız mı?

- () evet () hayır(cevabınız hayır ise 16.sorudan devam ediniz)

13.Evet ise hangilerinden?

- () Yatırım indirimi
() Gümrük muafiyeti
() Katma Değer Vergisi Ertelemesi

- () Vergi Resim Harç istisnası
 () Döviz Tahsisi
 () Finansman Fonu
 () Diğer(belirtiniz).....
14. Finansal teşvik kullanımı finansal sorunlarınızın giderilmesinde yararlı oldu mu?
 () evet () hayır(cevabınız hayır ise 16.sorudan devam ediniz)
15. Olduysa kullanımı size % kaç tasarruf etmenizi sağladı?
 () % 1-25 () % 51-75
 () % 26-50 () % 76-100
16. İşletmede yurtdışından ortak var mı?
 () evet () hayır(cevabınız hayır ise 18.soruya devam ediniz)
17. Var ise işletmenizde yurtdışından ortakların sermaye üzerindeki payı ne kadar?
 () % 1-15 () % 46-60
 () % 16-30 () % 61 ve üstü
 () % 31-45
18. İşletmenizde fazla fonları nasıl değerlendiriyorsunuz?
 () Banka
 () Borsa
 () Döviz
 () İşletmeye yatırım(otofinansman)
 () Diğer(belirtiniz).....
19. Karşılaştığınız finansman sorunları nelerdir? Finansal sorunları, sizin için en önemli olana 1,.....,en az olana 7 vererek sıralayınız.
 () Özkaynak yetersizliği
 () Kredi faizlerin yüksekliği
 () Teminatın ağır olması
 () Döviz kurların yüksekliği
 () Alacakların tahsil edilememesi
 () Maliyetlerin yüksekliği
 () Diğer(belirtiniz).....
20. Kendi işletmenizi aşağıdaki kategorilerden hangisinde görüyorsunuz?
 () Hillside Su Otel, Delphin Palace, The Marmara Antalya
 () Barut Lara Oteli, Concorde, Miracle Otel
 () Rose Otel, Armeria Oteli, Le Palm Otel
21. Finansal teşvik sizin için hangi alanlarda olmalı?
 () Mesleki eğitim
 () Yabancı dil
 () Yatırım
 () Reklam-Tanıtım hizmetleri
 () Diğer (açıklayınız).....

ÖZET

Yunusova, Shahlo. KOBİ Kapsamına Giren Konaklama İşletmelerinin Finansal Teşviklerden Yararlanma Düzeyleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.

Günümüzde Türkiye'nin gelişmişlik düzeyini artırmak açısından ve ülkenin Avrupa Birliği'ne entegrasyon sürecinde KOBİ'ler büyük önem arz etmektedirler. Aynı zamanda turizm, ülke ekonomisine döviz kazandırma, istihdam yaratma ve kendi yapısı dolayısıyla bünyesinde entegrasyon işlevini barındıran sektör olarak kabul edilmektedir.

KOBİ'lerin en önde gelen finansal sorunlarının hafifletilmesi amacıyla devlet tarafından çeşitli finansal teşviklerin uygulanması öngörülmektedir. Bu bağlamda KOBİ kapsamına giren konaklama işletmeleri ve konaklama işletmelerinin yararlanabildikleri finansal teşvikler ile bu işletmelerin sözü geçen teşviklerden yararlanma düzeyleri araştırma konusunu teşkil etmektedir. Bu çalışmada finansal teşviklerden yararlanma düzeyinin hangi değişkenlere bağlı olduğu ve konaklama işletmelerinin finansal teşvikler hakkında farkındalığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Söz konusu amaç çerçevesinde Antalya ilinde faaliyette bulunan 76 KOBİ niteliğinde olan konaklama işletmelerinin sahibi veya yöneticileri ile yüz yüze görüşerek anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda KOBİ kapsamına giren konaklama işletmelerinin sahipleri ya da yöneticilerinin finansal teşvikler hakkında farkındalıklarının ve faydalanma düzeylerinin düşük çıktığı saptanmıştır. Araştırmada ayrıca finansal teşviklerden yararlanma düzeyinin yöneticilerin sayısı ve eğitim düzeyine bağlı olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler

KOBİ, Konaklama işletmeleri, Finansal teşvikler, Finansal teşviklerden yararlanma düzeyi, Finansal teşvik hakkında farkındalık düzeyi

ABSTRACT

Today, SMEs have very important place in increasing Turkey's level of development and duration of integration to European Union. At the same time tourism has been accepted as a sector which shelters its integration function in its body, creates employment and causes the country's economy to earn foreign currency.

With the aim of abating SMEs prior financial problems, the application of different kinds of financial incentives are projected by the government. In this respect SMEs in hospitality industry and financial incentives that accommodation enterprises can benefit from and the level of beneficiary from these incentives are forming a research subject. In this study it is aimed to reveal what kind of getting benefit depends and awareness of accommodation enterprises about financial incentives. In frame of this purpose the survey was conducted by doing face to face interview with 76 owners and managers of SMEs in hospitality industry in Antalya. In the result of the research it was determined that the level of beneficiary and awareness of financial incentives of managers or owners of SMEs in hospitality industry were low. It was determined that the beneficiary level of financial incentives depended on the quantity of managers and their education level.

Key words:

SMEs, SMEs in hospitality industry, Financial incentives, Level of beneficiary from financial incentives, Level of awareness of financial incentives